इतर मागासवर्ग कल्याण समिती
(२०१८-२०१९)
(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

(महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ
आणि
कृषी आयुक्तालय, पुणे
येथील इतर मागासवर्गीय अधिकारी/कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष तसेच या कार्यालयामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबतचा अहवाल)

तिसरा अहवाल

(सदर अहवाल विधानसभेस/विधानपरिषदेस दिनांक २८ जून, २०१९ रोजी सादर करण्यात आला.)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
विधान भवन, मुंबई

इतर मागासवर्ग कल्याण समिती

(२०१८-२०१९)

(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

(महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ
आणि
कृषी आयक्तालय, पुणे
येथील इतर मागासवर्गीय अधिकारी/कर्मचारी यांची भरती,
बढती, आरक्षण व अनुशेष तसेच या कार्यालयामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध
कल्याणकारी योजनांबाबतचा अहवाल)

तिसरा अहवाल

एचबी ६५०—१

इतर मागासवर्ग कल्याण समिती
(२०१७-२०१८)

समिती प्रमुख

(१) श्री. सुभाष साबणे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्रीमती देवयानी फरांदे, वि.स.स.
(३) श्रीमती मनिषा चौधरी, वि.स.स.
(४) श्री. बाळासाहेब मुरकुटे, वि.स.स.
(५) डॉ. पंकज भोयर, वि.स.स.
(६) श्री. मंगेश कुडाळकर, वि.स.स.
(७) श्री. सुरेश गोरे, वि.स.स.
(८) श्री. सिध्दाराम म्हेत्रे, वि.स.स.
(९) श्री. अवधुत तटकरे, वि.स.स.
(१०) श्री. बळीराम सिरसकर, वि.स.स.
(११) ॲड. यशोमती ठाकूर, वि.स.स.
(१२) श्री. चंदुभाई पटेल, वि.प.स.
**(१३) रिक्त
*(१४) श्री. अनिकेत तटकरे, वि.प.स.
(१५) श्री. रामहरी रुपनवर, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्री.जितेंद्र भोळे, सचिव (कार्यभार).
(२) श्री.ना.रा.थिटे, उप सचिव.
(३) श्रीमती पूनम ढगे, अवर सचिव.
(४) श्रीमती जयश्री म्हात्रे, कक्ष अधिकारी.

---

* श्री. रविंद्र फाटक, वि.प.स. यांचा समितीवरील सदस्यत्वाचा राजीनामा मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांनी दिनांक १८ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी मंजूर केला असल्याने पद रिक्त.

**ॲड. जयदेव गायकवाड, वि.प.स. यांची दिनांक २७ जुलै, २०१८ रोजी विधानपरिषद सदस्यत्वाची मुदत संपली असल्याने पद रिक्त.

मा. सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांनी श्री. अनिकेत सुनिल तटकरे, वि.प.स. यांची समिती सदस्य म्हणून दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१८ रोजी नामनियुक्ती केली आहे.

इतर मागासवर्ग कल्याण समिती
(२०१५-२०१६)

	समिती प्रमुख
(१)	डॉ.संजय कुटे, वि.स.स.
	सदस्य
(२)	डॉ.पंकज भोयर, वि.स.स.
(३)	श्रीमती देवयानी फरांदे, वि.स.स.
(४)	श्री.राजेश काशिवार, वि.स.स.
(५)	श्री.अतुल सावे, वि.स.स.
(६)	श्री.ज्ञानराज चौगुले, वि.स.स.
(७)	श्री.नागेश पाटील-अष्टीकर,वि.स.स.
(८)	श्री.विजय वडेट्टीवार, वि.स.स.
(९)	श्री.धैर्यशील पाटील, वि.स.स.
(१०)	श्री.सुभाष ऊर्फ पंडीतशेठ पाटील, वि.स.स.
(११)	श्री.क्षितीज ठाकूर, वि.स.स.
(१२)	श्रीमती स्मिता वाघ, वि.प.स.
(१३)	श्री.रामराव वडकुते, वि.प.स.
(१४)	ॲड.जयदेव गायकवाड, वि.प.स.
*(१५)	रिक्त

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) डॉ. अनंत कळसे, प्रधान सचिव.
(२) श्री. ना.रा.थिटे, उप सचिव.
(३) श्री. सुनिल झोरे, अवर सचिव (समिती)
(४) श्री. मोहन काकड, कक्ष अधिकारी

---

* श्रीमती दिप्ती चवधरी, वि.प.स. यांची दिनांक ७ जुलै, २०१६ रोजी विधानपरिषद सदस्यत्वाची मुदत संपली असल्याने पद रिक्त

अनुक्रमणिका

अनु-क्रमांक (१)	विषय (२)		पृष्ठ क्रमांक (३)
(१)	**प्रस्तावना**	. .	(सात)-(आठ)
(२)	(अ) महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाचा अहवाल (ब) कृषी आयुक्तालय, पुणे यांचा अहवाल	. . . .	१ ते २१ २२ ते ४८
(३)	**परिशिष्ट "अ"** महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळा-संदर्भात विभागाकडून प्राप्त झालेली माहिती, तक्ते व शासन निर्णय	. .	४९ ते ७७
(४)	**परिशिष्ट "ब"** कृषी आयुक्तालय, पुणे या संदर्भात विभागाकडून प्राप्त झालेली माहिती व तक्ते	. .	७९ ते ९५
(५)	**परिशिष्ट "क"** समितीच्या बैठकांचे संक्षिप्त कार्यवृत्त	. .	९७ ते १०८

प्रस्तावना

मी, इतर मागासवर्ग कल्याण समितीचा समिती प्रमुख, समितीच्यावतीने अहवाल सादर करण्याचा अधिकार दिल्यावरून विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग **(इतर मागासवर्ग)** कल्याण विभागांतर्गत येणाऱ्या महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ आणि कृषी आयुक्तालय, पुणे यांचे संदर्भात समितीचा **तिसरा अहवाल** सभागृहाला सादर करीत आहे.

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीने महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळातील इतर मागासप्रवर्गाचे अधिकारी व कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष तसेच सदर प्रवर्गातील लोकांच्या कल्याणासाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबतची माहिती घेऊन अभ्यास करण्याचा निर्णय घेतला. त्यानुसार प्रश्नावलीच्या स्वरुपात विभागाकडून माहिती मागविण्यात आली. समितीस प्राप्त झालेल्या माहितीच्या आधारे समितीने दिनांक ३१ जानेवारी,२०१८ रोजी महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळास भेट देऊन तेथील अधिकाऱ्यांची बैठक घेतली. तसेच दिनांक २१ ऑगस्ट, २०१८ व दिनांक २९ जानेवारी, २०१९ रोजी विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग आणि विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण (इतर मागासवर्ग) विभाग व व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ यांची साक्ष घेतली.

तसेच इतर मागासवर्ग कल्याण समितीने कृषी आयुक्तालय, पुणे येथील इतर मागासप्रवर्गाचे अधिकारी व कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष तसेच सदर प्रवर्गातील लोकांच्या कल्याणासाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबतची माहिती घेऊन अभ्यास करण्याचा निर्णय घेतला. त्यानुसार प्रश्नावलीच्या स्वरूपात विभागाकडून माहिती मागविण्यात आली. समितीस प्राप्त झालेल्या माहितीच्या आधारे समितीने दिनांक ५ ऑक्टोबर, २०१५ रोजी कृषी आयुक्तालय, पुणे येथे भेट देऊन तेथील अधिकाऱ्यांची बैठक घेतली. तसेच दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग आणि विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण (इतर मागासवर्ग) विभागीय प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

समितीस विभागाने पुरविलेल्या लेखी माहिती व विभागीय प्रतिनिधींच्या साक्षीच्या आधारे मिळालेल्या सर्व माहितीचा साकल्याने विचार करून त्यासंदर्भातील आपले अभिप्राय व शिफारशी या अहवालात समाविष्ट केल्या आहेत.

विभागीय सचिवांनी तसेच इतर संबंधित अधिकाऱ्यांनी समितीस माहिती देऊन केलेल्या सहकार्याबद्दल समिती त्यांची आभारी आहे.

समितीने प्रारूप अहवाल दिनांक २५ जून, २०१९ रोजीच्या बैठकीत विचारात घेतला व तो किरकोळ दुरुस्तीसह संमत केला.

विधान भवनः
मुंबई,
दिनांक : २५ जून, २०१९.

सुभाष साबणे,
समिती प्रमुख,
इतर मागासवर्ग कल्याण समिती.

अहवाल

(अ) महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ, मुंबई.

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीने महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळास दिनांक ३१ जानेवारी, २०१८ रोजी प्रत्यक्ष भेट देऊन महामंडळातर्फे राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांची माहिती घेऊन चर्चा केली. तसेच समितीने महामंडळातील इतर मागास प्रवर्गासाठी भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष इत्यादीसंदर्भात आणि इतर मागासप्रवर्गासाठी राबविण्यात येत असलेल्या विविध कल्याणकारी योजनांची माहिती घेऊन आढावा घेतला.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाची स्थापना त्याची उद्दिष्टे व रचना कशा प्रकारची आहे व महामंडळाचे कामकाज कशा प्रकारे चालते, अशी समितीने विचारणा केली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, महामंडळाची स्थापना १९९८ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार करण्यात आली आहे. सुरुवातीला महामंडळाचे ५० कोटी रुपयांचे अधिकृत भागभांडवल होते. सदर शासन निर्णयामध्ये संचालक मंडळ कसे असेल हे ही नमूद केले होते. १५ लोकांचे संचालक मंडळ शासनाने मंजूर केले होते. १५ पैकी ७ शासकीय व ८ अशासकीय सदस्य अशी रचना होती. प्रत्यक्षात महामंडळाची १९९९ मध्ये नोंदणी झाली आणि सन २००० पासून कामाला सुरुवात झाली. सन २००९ च्या शासन निर्णयान्वये शामराव पेजे कोकण इतर मागासवर्ग आर्थिक विकास महामंडळ ही उप कंपनी निर्माण झाली. कोकण विभागामधील ७ जिल्ह्यांसाठी तिची स्थापना करण्यात आली असून त्यासाठी रु. १५ कोटी रुपयांचे अधिकृत भागभांडवल शासनाने निश्चित केले होते आणि ते भागभांडवल या महामंडळाच्या रु. ५० कोटी रुपयांमधूनच द्यावे असे शासन निर्णयामध्ये नमूद केले होते.

समितीने लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे महामंडळाकरिता केंद्र शासनाचा ५१ टक्के हिस्सा व राज्य शासनाचा ४९ टक्के हिस्सा आहे, त्याप्रमाणे या महामंडळाची रचना काय आहे, असे विचारले असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले की, जे भागभांडवल मंजूर केलेले आहे ते राज्य शासन मंजूर करते. त्यातून राज्य शासनाच्या दोन योजना राबविल्या जातात. एक थेट कर्ज योजना आणि दुसरी बीज भांडवल योजना राष्ट्रीय मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (एनबीएफडीसी) या केंद्र शासनाच्या महामंडळामार्फत आपल्याला काही निधी मिळतो. त्यांचे वाटप दरवर्षी होत असते. त्यांच्या ५ योजना महामंडळामार्फत राबविण्यात येतात. इतर मागासवर्ग महामंडळ हे त्यांचे असून राज्य चॅनल संस्था आहे. त्यांच्यामार्फत योजना राबविल्या जातात.

महामंडळाचे एकूण कर्ज वाटप किती कोटी रुपयांचे आहे तसेच कर्ज वसूलीचे प्रमाण काय आहे, असे समितीने विचारले असता, सन २००० पासून सन २०१७ पर्यंत एकूण लाभार्थ्यांची संख्या ३४,०५१ असून कर्ज वाटप केलेली रक्कम १९३.६४ कोटी रुपये आहे. कर्ज वसुलीचे प्रमाण सध्या नगण्य आहे. महामंडळाची वार्षिक वसुली सन २०१४-१५ मध्ये ९.७९ कोटी रुपये होती. सन २०१५-१६ मध्ये ८.६४ कोटी रुपये होती. सन २०१६-१७ मध्ये १० कोटी रुपये होती आणि चालू आर्थिक वर्षात डिसेंबर अखेर ५.७९ कोटी रुपये वसुली झालेली आहे. थकित रक्कमेच्या ८ ते १० टक्के वसुलीचे प्रमाण आहे, असे व्यवस्थापकीय संचालय यांनी विदित केले.

महामंडळाच्या थकबाकीची वाढत असलेली आकडेवारी लक्षात घेऊन वसुलीच्या संदर्भात महामंडळाचे काय धोरण राहणार आहे, याबाबत समितीने विचारणा केली असता, व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले की, वसुली कमी आहे त्याचे कारण म्हणजे की, वसुलीसाठी आवश्यक असलेला कर्मचारीवृंद कमी आहे. एकूण १४४ पदांचा आकृतीबंध मंजूर असून त्यापैकी ७६ पदे कार्यरत आहेत तर ६८ पदे रिक्त आहेत. प्रत्येक जिल्ह्यांसाठी ३ पदांचा आकृतीबंध आहे, तेथे १ किंवा २ पदे कार्यरत आहेत. मागील काळात शासनाने दिलेल्या कर्ज माफीमुळे कर्ज घेणाऱ्या लाभार्थ्यांकडून कर्जाची रक्कम परतफेड करण्यात येत नाही. कर्मचारी संख्या कमी असल्यामुळे कर्ज वसुलीसाठी ई-निविदेद्वारे महामंडळाने वसुलीसाठी एका संस्थेची नियुक्ती केली आहे, कर्ज वसुलीसाठी संबंधित जिल्हाधिकाऱ्यांकडे प्रकरणे दिली असून त्या त्या कार्यालयांच्या प्रमुखांना पत्रव्यवहार केले आहेत. तसेच जे कर्मचारी जामीनदार आहेत त्यांच्या वेतनातून वसुली केल्यास आर्थिक वर्षात वसुली सुरळीत होईल अशी अपेक्षा आहे.

यावर समितीने सूचना केली की, वसुलीच्या संदर्भामध्ये जे शासकीय कर्मचारी लाभधारकांचे जामीनदार (गॅरंटेर) असतील तर त्यांच्या वेतनातून वसुल करण्याच्या संदर्भात फक्त पत्रव्यवहार न करता, जिल्हा पातळीवरून आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखाली विभागीय आढावा घेण्याबाबत सर्व यंत्रणेला सूचना केल्या तर आपल्या वसुलीचे प्रमाण वाढेल. एनबीसीबी जसे वसुलीच्या संदर्भात कारवाई करतात तसे जाहीररित्या महामंडळाला वसुलीच्या संदर्भात कार्यवाही करता येईल.

महामंडळास ५० कोटी रुपये निधी मिळतो काय, असे समितीने विचारले असता, महामंडळ स्थापनेच्यावेळी असलेल्या अधिकृत भागभांडवल रु. ५० कोटी रुपयात वाढ करून महामंडळाचे अधिकृत भागभांडवल रु. २५० कोटी रुपये केले आहे. दरवर्षी तरतूद होते पण गेल्या तीन वर्षांपासून राज्य शासनाने ते अदा केलेले नाहीत, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

इतर महामंडळात बँका ८० टक्के आणि महामंडळ २० टक्के याप्रमाणे कर्ज देतात. यात महामंडळाने दिलेले २० टक्के हे अनुदान समजले जाते व बँक ८० टक्के कर्ज देते. त्यामुळे वसूलीची सर्व यंत्रणा बँकेकडे जाते. तर अशा प्रकारची काही यंत्रणा आहे काय, असे समितीने विचारले असता, बीज भांडवल नावाची एक योजना आहे. यात २० टक्के राज्य महामंडळाचा समभाग अनुदान स्वरुपात नसून तो कर्ज स्वरुपात आहे. ७५ टक्के बँक आणि २० टक्के राज्य महामंडळ कर्ज देते व लाभार्थींचा सहभाग ५ टक्के असतो. अनुदानाची कोणतीही योजना इतर मागासवर्गीय महामंडळात नाही. मागासवर्गीयांच्या महामंडळाला सबसिडी आहे असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

यावर समितीने सूचित केले की, लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे किंवा अण्णासाहेब पाटील महामंडळ कोणत्या पद्धतीने कर्ज वाटप करते याचा अभ्यास करावा. वसुलीचे प्रमाण १० टक्केच्या पुढे जात नाही, अपुरा कर्मचारीवृंद असणे या सर्व अडचणी पाहता कशा पद्धतीने कर्ज दिले पाहिजे, याचा अभ्यास करावा. इतर मागासवर्गीय प्रवर्गातील विद्यार्थी ज्या ज्या योजनेमध्ये लाभार्थी आहेत त्यांना बँकेने कर्ज द्यावे, असा काही प्रस्ताव दिला पाहिजे. तसेच अर्ज ऑनलाईन करण्यात यावेत. या संदर्भात सर्व प्रक्रियेत ज्या महामंडळाची मदत लागेल त्यांच्याशी चर्चा करा. इतर मागासवर्गीयांच्या कल्याणासाठी हे महामंडळ स्थापन झालेले आहे पण गेल्या ३ वर्षांपासून त्यांना कर्जपुरवठा केला जात नाही. याबाबत त्यांना कर्जपुरवठा झाला पाहिजे म्हणजे वसुलीही त्याप्रमाणे झाली तर कर्जपुरवठा करता येईल. त्यामुळे वसुलीच्या संदर्भात प्रयत्न करणे गरजेचे आहे.

महामंडळाकडून आजपर्यंत किती कर्ज वाटप करण्यात आले आहे. तसेच केलेल्या कर्जवाटपाची संपूर्ण वर्षनिहाय माहिती समितीला देण्यात यावी, असे समितीने निदेश दिले असता, व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, माहे जानेवारी, २०१८ पर्यंत ३४,००० लाभार्थ्यांना कर्ज वाटप केले आहे. कर्ज वाटप १९३ कोटी रुपये आहे. यापैकी रुपये ७९ कोटी रक्कम वसुल करण्यात आली आहे. माहे जानेवारी, २०१८ पर्यंत व्याजासह सर्व थकीत रक्कम रुपये ८४ कोटी आहे.

समितीने असे सूचित केले की, महामंडळामार्फत थेट कर्ज योजनेसाठी जे कर्ज देण्यात येते ते साधारणपणे २५ हजारापासून ते ५ लाखापर्यंत दिले जाते. परंतु आता २५ हजार रुपये ही कर्जाची रक्कम कालबाह्य झाली असल्यामुळे २५ हजारांऐवजी कमीत कमी दोन, अडीच किंवा तीन लाख रुपये किमान आणि कमाल कर्ज ५ लाखापर्यंत देता येईल काय याचा विचार करावा. जर एखाद्या कर्जदाराला ५ लाख रुपयांचे कर्ज द्यायचे असेल तर ते एक रकमी न देता त्याचा व्यवसाय जसजसा वाढेल त्या स्वरुपात दिले पाहिजे. म्हणजे पहिल्या वर्षी २ लाख रुपये द्यायचे आणि जसजसा त्याचा

व्यवसाय वाढेल तसतसे पुढील तीन वर्षांत त्याला हे कर्जवाटप करण्यासंबंधी धोरण ठरविण्यात यावे. एखादा लाभार्थी महामंडळाचा कर्जदार असेल आणि जर त्याला पहिला हप्ता दिल्यानंतर पुढच्या वर्षी त्याचा व्यवसाय बंद पडला तर त्याला पुढचा हप्ता देण्याची गरज पडणार नाही. त्यामुळे ३ वर्षांमध्ये टप्प्याटप्प्याने हे कर्ज वाटप करण्याचे प्रयोजन करता येत असेल तर त्या दृष्टीने विचार करावा.

यावर व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, २५ हजार रुपये थेट कर्ज योजनेमध्ये सुधारणा करण्यासंबंधीचा प्रस्ताव महामंडळाने शासनाकडे सादर केलेला आहे. महामंडळाच्या बोर्डासमोर या प्रस्तावावर चर्चा होऊन असे ठरविण्यात आले की, ही २५ हजार रुपयांची मर्यादा आता १ लाख रुपये करण्यात यावी. यामध्ये महामंडळाने ४ टक्के व्याज आकारण्याचे ठरविले आहे. या संदर्भात मा. मंत्री महोदयांच्या सूचना होत्या की जो कर्जदार नियमित कर्जाचा हप्ता भरतो त्याला महामंडळाने व्याजाची रक्कम माफ करावी. म्हणजे ही योजना व्याजविरहित अशी शून्य टक्के व्याज योजना होईल व संबंधित लाभार्थ्याला सुद्धा कर्ज हप्ता भरण्याच्या दृष्टीने चालना मिळेल त्यानुसार तसा प्रस्ताव शासनाकडे सादर केला आहे. (परिशिष्ट-अ, शासन निर्णय दिनांक २८ जानेवारी, २०१९.)

महामंडळामध्ये लाभार्थी निवड समिती कार्यरत आहे काय असे समितीने विचारले असता, व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, सदरची समिती कार्यरत आहे. जिल्हा स्तरावर जेव्हा कर्ज प्रकरणे येतात तेव्हा त्यामध्ये मुळ कागदपत्रे तपासली जातात. त्यामध्ये जातीचे प्रमाणपत्र, उत्पन्नाची मर्यादा असल्यामुळे उत्पन्नासंबंधीचे प्रमाणपत्र आणि शैक्षणिक पात्रता काही असेल तर ती तपासली जाते. कर्ज मंजुरीनंतर काही आवश्यक कागदपत्रे लागली तर ती नंतर मागवितात. जिल्हा स्तरावर जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली जिल्हा निवड समिती असून त्यांच्या स्तरावर सदर प्रकरणे मंजूर केली जातात आणि त्या मंजुरीनंतर ती प्रकरणे मुख्यालयात येतात. मुख्यालयात कर्जास अंतिम मंजुरी व कर्जाचे वितरण केले जाते.

जिल्हा स्तरावरील समिती कोणाच्या अध्यक्षतेखाली आहे व मुख्यालयातील समिती कोणाच्या अध्यक्षतेखाली आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता, जिल्हा स्तरीय समिती जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली असते तर मुख्यालयातील समिती महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालकांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यरत असते, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले.

आता कर्ज वाटप केले जात नाही तर लाभार्थी कसे निवडले जातात तसेच आता निवड समिती कार्यरत नाही काय, अशी समितीने विचारणा केली असता, आता कर्ज वाटप बंद आहे. यापूर्वी कर्ज वाटप झाले असून त्यासाठीची प्रक्रिया पुर्वीप्रमाणेच आहे. अर्थसंकल्पात तरतूद केलेला निधी मिळत नसल्याने व थकित कर्ज असल्यामुळे कर्जाचे वाटप केले जात नाही. निधीची मागणी शासनाकडे केली आहे असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले.

शैक्षणिक कर्जाच्या संदर्भात महामंडळाला शासनाचे अंशदान उपलब्ध नसेल तर संबंधितांना शैक्षणिक कर्ज कसे उपलब्ध करून देतात, अशी समितीने विचारणा केली असता, व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, शैक्षणिक कर्जाच्या बाबतीत केंद्र शासनाची योजना असून जसा शैक्षणिक कालावधी असेल त्या तीन ते चार वर्षांसाठी ते कर्ज मंजूर होते. साधारणपणे कॉलेजच्या फी प्रमाणे ३५ ते ५० हजारपर्यंत असेल ते ४ वर्षांपर्यंत मंजूर करण्यात येते. मागील दोन वर्षांपासून केंद्र शासनाने हा निधी देणे बंद केल्यामुळे त्या विद्यार्थ्यांना अडचणी येत होत्या. त्यामुळे राज्याच्या महामंडळाकडील शिल्लक निधीतून या विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक कर्जाचे तात्पुरते हप्ते देण्याची शासनाच्या मान्यतेने तरतूद केली आहे. ज्यांचे एक-दोन हप्ते दिले आहेत व त्यांचे पुढील हप्ते राहिले आहेत त्यांना फी भरा अन्यथा परीक्षेचे प्रवेशपत्र देणार नाही असे सांगण्यात आले आहे. विद्यार्थ्यांची गैरसोय होऊ नये म्हणून राज्याच्या निधीमधून रक्कम देऊन केंद्राची ही योजना सुरु ठेवली आहे. केंद्र शासनाकडून या योजनेसाठी निधी देण्यात येत नसल्यामुळे ही योजना बंद करण्यात येणार आहे. त्यामुळे एक अतिशय चांगला उपक्रम बंद पडत आहे.

यावर समितीने सूचित केले की, राज्यामध्ये ५२ टक्के समाज इतर मागासवर्गीय आहे. महामंडळाकडून वेगवेगळ्या योजना राबविल्या जातात. जिल्ह्यामध्ये देखील महामंडळाचे कार्यालय आहे. प्रत्येक तहसील कार्यालयासमोर महामंडळाच्या योजनांबाबतचा प्रसिद्धी फलक लावण्यात यावा. राज्य शासन नेमके काय करीत आहे, कोणकोणत्या योजना आहेत याची माहिती त्यामध्ये असावी.

लाभार्थ्यांना कर्ज वाटपाची सुविधा देण्यात यावी, असे समितीने सांगितले असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले की, आता काही अर्ज प्रलंबित आहेत. अर्ज प्राप्त आहेत, परंतु निधी वाटप करता येत नाही. यावर किती अर्ज प्रलंबित आहेत अशी समितीने विचारणा केली असता, याबाबतची माहिती समितीस देण्यात येईल असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी आश्वासित केले.

सध्या केवळ वसुलीचे काम सुरु आहे. नवीन कर्ज वाटपाचे काम बंद आहे. नवीन काम सुरु करायचे असल्यास निधीची आवश्यकता आहे. त्यासाठी अर्थसंकल्पामध्ये तरतूद आहे काय तसेच

वसुलीचा मागील अनुशेष भरून काढण्यासाठी काय केले पाहिजे, अशी विचारणा समितीने केली असता, सुमारे ६० कोटी ५० लाख रुपयांची तरतूद आहे. वसुलीसाठी प्रयत्न करीत असल्याचे व यासाठी विभागवार बैठका घेऊन वसुली कशी वाढेल याचा अभ्यास करीत असल्याचे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

विभागानुसार आयुक्तांकडे बैठका घेण्यात याव्यात. आताच्या पद्धतीनुसार समजा एखाद्याला कर्ज घ्यायचे असेल तर त्यासाठी दोन सरकारी नोकरी असणारे जामीनदार लागतात. संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्याच्या वेतनातून रक्कम कपात करण्यास सुरुवात केल्यास लाभार्थी रक्कम भरेल किंवा संबंधित कर्मचारी त्याला रक्कम भरायला लावेल, असे समितीने सूचित केले असता, अशी सुरुवात केली आहे असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले .

वसूल झालेल्या रकमेचे आपण काय करता, अशी समितीने विचारणा केली असता, वसूल झालेल्या रकमेमधून परत कर्ज वाटप करण्याची पद्धत आहे असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

शासनाने प्रत्येक वर्षी महामंडळास रक्कम द्यावी, महामंडळाने त्याचे वाटप करावे व नंतर वसुली करून त्याचा पुन्हा वापर केला पाहिजे, परंतु असे होत नाही, याकडे अधिक लक्ष दिले पाहिजे, तसेच योजनांबाबतचे फलक लावण्यात यावे, एक-दोन योजनांचे नवीन कर्जवाटप सुरु केले तर त्यामुळे जाहीरात होईल व वसुलीला देखील वेग येईल, असे समितीने सूचित केले असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी केंद्राने जरी निधी देणे बंद केले तरीही राज्याच्या दोन योजना आहेत. वसूल रकमेमधून महामंडळाला या योजना राबविता येतील असे स्पष्ट केले.

महामंडळामध्ये एकूण मंजूर पदे किती आहेत व रिक्त ६८ पदांमध्ये इतर मागासवर्गीयांची किती व केव्हापासून पदे रिक्त आहेत तसेच सदरहू रिक्त पदे भरण्याबाबत काय कार्यवाही करण्यात येणार आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता, व्यवस्थापकीय संचालक यांनी विदित केले की, एकूण मंजूर पदे १४४ आहेत. त्यातील इतर मागासवर्गीयांसाठी २२ पदे असून त्यापैकी २० पदे भरलेली तर २ पदे रिक्त आहेत. संवर्गनिहाय विचार केला तर "ब" वर्गामध्ये ५ पदे जादा आहेत. तसेच "क" वर्गामध्ये ५ व "ड" वर्गामध्ये २ पदे कमी आहेत. इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील ७ पदे रिक्त आहेत. एकूणच संवर्गातील रिक्त पदे भरण्यासाठी वेळोवेळी शासनाकडे विनंती केली आहे, परंतु सदर पदे भरण्यास परवानगी मिळत नाही. चार-पाच वर्षांपासून सदर पदे रिक्त आहेत.

"क" वर्गातील रिक्त पदे नेमकी कोणती आहेत व यामध्ये पदोन्नतीची किती पदे रिक्त आहेत, अशी समितीने विचारणा केली असता, "क" वर्गातील लेखापाल-४ व वसूली निरीक्षकाचे १ पद आहे. वसूली निरीक्षक व लेखापालाची सर्व पदे सरळसेवेची आहेत. २ पदे शिपाई संवर्गातील असून ती देखील सरळसेवेची आहेत.

महामंडळामधील रिक्त पदे भरण्यासंदर्भात शासनासोबत पत्रव्यवहार करण्यात आलेला असून सदर पदे ही शासनाच्या मान्यतेने भरावी लागणार आहे, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

शासन जो निधी देतो त्यापैकी आस्थापना खर्च किती आहे असे विचारले असता, व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, त्याचे वेतन व वेतनेत्तर असे दोन भाग आहेत. सन २०१४-१५ साठी ७ कोटी, सन २०१५-१६ साठी ७.६९ कोटी व सन २०१६-१७ साठी ८.९५ कोटी रुपये निधी वेतन व वेतनेत्तरासाठी मिळाला होता.

महामंडळाच्या कर्मचाऱ्यांची बिंदुनामावली तपासण्यात आलेली आहे काय, अशी समितीने विचारणा केली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले की, "अ" आणि "ब" वर्गातील कर्मचाऱ्यांची बिंदुनामावली तपासण्यात आलेली आहे. तसेच, "क" आणि "ड" संवर्गातील कर्मचाऱ्यांचे बिंदूनामावली नोंदवही विभागीय आयुक्त यांच्याकडे आहे. महामंडळाचे गट -३ आणि गट -४ साठी स्वतंत्र बिंदूनामावली नोंदवही आहे. सन २०११ मध्ये बिंदूनामावली नोंदवही तपासणी करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार असे लक्षात येते की, महामंडळाचे कर्मचारी इतर ठिकाणाहून वर्ग झाल्यामुळे मागासवर्गीय पदे अतिरिक्त भरण्यात आलेली आहेत.

महामंडळाचे लेखापरिक्षण केव्हा होते तसेच महामंडळाची आर्थिक स्थिती कशा प्रकारची आहे व महामंडळाची तपासणी कोणामार्फत होत असते, अशी समितीने विचारणा केली असता सन २०१५-१६ मध्ये महामंडळाचे लेखापरिक्षण करण्यात आलेले होते. सदरहू महामंडळाची स्थिती हालाखीची आहे. परंतु महामंडळाच्या प्रशासकीय बाबी चांगल्या आहेत. बिंदूनामावली, आरक्षण या संदर्भातील सर्व निर्णय मागासवर्गीय कक्षाचे अधिकारी घेतात.

संबंधित जिल्ह्यातील वसूलीचे प्रमाण वाढविण्यासाठी विभागीय स्तरावर बैठकीचे आयोजन करून या संदर्भातील सर्व प्रलंबित कामे लवकरात लवकर पूर्ण करुन घ्यावे असे समितीने सूचित केले असता पुढील दोन माहिन्यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर म्हणजे जवळपास चार ते पाच कोटी रुपयांची वसूली होईल,असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

राज्यातील कोणत्या जिल्ह्यामध्ये महामंडळाचे मोठ्या प्रमाणावर कर्ज थकित आहे, अशा जिल्ह्यांची नावे समितीस द्यावी. या संदर्भातील सखोल माहिती दिली तर संबंधित जिल्ह्यातील जिल्हाधिकारी यांची साक्ष घेऊ असे समितीने सांगितले असता, या संदर्भातील सर्व माहिती समितीस सादर करतो. **(परिशिष्ट-अ)** बीड जिल्ह्यामध्ये १० कोटी रुपये थकीत आहेत. धुळे, औरंगाबाद, अहमदनगर इत्यादी जिल्ह्यामध्ये मोठ्या प्रमाणावर वसूली होणे बाकी आहे, त्याकरिता आम्ही जप्तीच्या काही नोंदी केलेल्या आहेत, जप्तीचे अधिकार आम्हाला नसल्याने महामंडळाने महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता अधिनियम (एमएलआरसी ॲक्ट) अंतर्गत कार्यवाही केलेली आहे. त्यानुसार सदर संपत्ती जप्त करण्याचे अधिकार महसूल विभागास आहेत. त्यामुळे त्यांना विनंती प्रस्ताव सादर केलेला असून सदर प्रस्ताव तहसिलदार यांना देखील दिलेले आहेत. अमरावती जिल्ह्यातील रक्कम वसूल झालेली आहे, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

तसेच माहे ऑगस्ट, नोव्हेंबर आणि डिसेंबर, २०१७ या कालावधीमध्ये सर्व जिल्हा व्यवस्थापकांच्या बैठका सचिव महोदयांनी घेतलेल्या आहेत. सदर बैठका या मंत्रालयामध्ये देखील घेतलेल्या आहेत. यासंदर्भात सचिवांनी सर्वांच्या अडचणी समजून घेऊन काय उपाययोजना करायची ते देखील सांगितले होते. महामंडळातील जिल्हास्तरावर काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांना वाटत होते की, आपण असे करूच शकत नाही जमीन महसूल संहिते अंतर्गत कारवाई (आर.आर.सी.) करणे, वसुली करणे याबाबत जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महानगरपालिकेचे आयुक्त यांना सचिवांच्या स्वाक्षरीने पत्र पाठविण्यात आली आहेत. गेल्या दोन महिन्यांपासून वसुली चालू झालेली असून काही प्रकरणांमध्ये दिवाणी दावे देखील मेरिटवर दाखल केलेले असल्यामुळे वसुली चांगली होऊन यश मिळेल, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

यावर दिवाणी दावे दाखल केल्यामुळे प्रकरणाला वेळ लागतो व त्यामध्ये महामंडळाचे नुकसान होते. त्यामुळे शक्य होईल तोपर्यंत दिवाणी दावे दाखल करू नये, असे समितीने सूचित केले.

यावर व्यवस्थापकीय संचालक यांनी काही जिल्ह्यांमध्ये थकबाकी जास्त तर काही जिल्ह्यांमध्ये नगण्य असून मुंबई शहरामध्ये ९४ लाख रुपये व मुंबई उपनगरामध्ये ८ लाख रुपये अशी थकबाकी आहे. तेथील कर्मचारी तीन महिन्यांसाठी दुसरीकडे दिलेला आहे. जेथे थकबाकी जास्त आहे आणि कर्मचारी कमी आहे, अशा ठिकाणी कर्मचारी कमी असल्याची मागणी होत होती, त्यामुळे त्या ठिकाणी तीन महिन्यांकरिता दुसरीकडून कर्मचारीवृंद आणला जातो. विदर्भामध्ये कर्मचारीवृंद कमी असल्यामुळे तेथे मराठवाड्यातून कर्मचारीवृंद आणलेला आहे. त्याबाबत मुख्यालयामध्ये समिती असून जिल्हे वाटप करून दिलेले आहेत. याबाबतचा आढावा घेतला जातो, असे सांगितले.

उक्त भेटीमध्ये आढळून आलेल्या त्रुटींच्या अनुषंगाने समितीने दिनांक २१ ऑगस्ट, २०१८ रोजी इतर मागासवर्ग कल्याण विभागाच्या विभागीय सचिवांची साक्ष घेतली. साक्षीच्यावेळी समितीने अशी विचारणा केली की, महामंडळाचे मुख्यालयातील व्यवस्थापकीय संचालक तसेच लेखाधिकारी, सहायक महाव्यवस्थापकांची २ पदे, लेखाधिकारी १ पद, लेखापाल ३ पदे, लिपिक ८ पदे, वाहनचालक २ पदे व शिपाई ८ पदे केव्हापासून रिक्त आहेत, ही पदे रिक्त राहण्याची कारणे काय आहेत, सदर रिक्त पदे भरण्याबाबत कोणती कार्यवाही करण्यात आली आहे, यावर विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, महामंडळात मुख्यालयाकरिता ३९ पदे मंजूर असून जिल्हा कार्यालयासाठी १०५ पदे मंजूर आहेत. मुख्यालयात सध्या ११ पदे कार्यरत आहेत. जिल्हा कार्यालयात ७४ पदे कार्यरत असून ७० पदे रिक्त आहेत. पदे भरण्याकरिता शासनाच्या परवानगीची आवश्यकता आहे. सध्या पदे भरण्यास बंदी घातलेली आहे. पदे भरण्यासंबंधीचा प्रस्ताव वित्त विभागाकडे या पूर्वी पाठवला होता, तो अद्याप मंजूर झालेला नाही. आता आम्ही पुन्हा प्रस्ताव पाठवणार आहोत. यामुळे पदे भरण्यामध्ये अडचण येत आहे. वर्ग ४ मधील पदे नियमितपणे भरता येणार नाही.

महामंडळात ११ पदे भरलेली असून २८ पदे रिक्त आहेत. अशा वेळी महामंडळाचे कामकाज कशाप्रकारे होते, तसेच २८ रिक्त पदे कोणत्या प्रवर्गातील आहेत, एकाकी पद कोणते आहे, ८ पदे रिक्त आहेत, लिपिक पदे कोणत्या संवर्गातील आहेत, अशी समितीने विचारणा केली असता वर्ग ४ मधील काही पदे बोर्डाची परवानगी घेऊन भरली आहेत. मात्र काही नियमित पदे भरता येत नाहीत. ही पदे आपल्याला भरावी लागणार असून त्याकरिता शासनाची परवानगी अपेक्षित आहे. व्यवस्थापकीय संचालक, लेखाधिकारी ही दोन्ही पदे एकाकी आहेत. सध्या संवर्गनिहाय माहिती उपलब्ध नाही. तसेच लिपिक संवर्गातील १ पद भरलेले असून ७ पदे रिक्त आहेत, असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

लिपिक संवर्गातील जे एक पद भरले आहे, ते कोणत्या संवर्गातील आहे तसेच बिंदूनामावली नोंदवहीची तपासणी केली होती काय, अशी समितीने विचारणा केली असता बिंदूनामावली नोंदवहीची तपासणी केली आहे, असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

लेखापालाची ३ पदे, शिपाई ८ पदे, वाहन चालकाची २ पदे रिक्त आहेत. या पदासंबंधी संवर्गनिहाय माहिती तसेच इतर मागास प्रवर्गातील किती पदे रिक्त आहेत, ती केव्हा पासून रिक्त आहेत याची तक्तानिहाय माहिती देण्याबाबत समितीने सांगितले असता समितीला अपेक्षित असलेली माहिती उपलब्ध करुन देण्यात येईल. (परिशिष्ट-अ)मागील ५ वर्षापासून भरती बंद असून महामंडळाकडे अतिशय कमी कर्मचारी वृंद आहे. एवढ्या कमी कर्मचारी वर्गाकडून महामंडळाचे कामकाज करण्यात

अडचणी येत आहेत. प्रत्येक महामंडळात जवळजवळ ७० टक्के पदे रिक्त आहेत. पदे भरण्यासंबंधी सामान्य प्रशासन विभागाची नोडल एजन्सी असून त्यांच्याकडे सर्व माहिती उपलब्ध आहे. किती पदे भरलेली आहेत, किती पदे रिक्त आहेत याबाबतची माहिती महामंडळाकडून संकलित न करता सामान्य प्रशासन विभागाच्या नोडल एजन्सी मार्फत दर महिन्याला संकलित केली जाते असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

महामंडळातील ५१ मंजूर पदांपैकी १४ ते १५ पदे तात्पुरत्या कालावधीकरिता आहेत. तसेच ७२ हजार पद भरतीमध्ये विभागाची किती पदे आहेत अशी विचारणा समितीने केली असता यावर विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, २९ पदे दुसऱ्या विभागातील आली होती. विभागामध्ये उप सचिवाचे पद भरलेले नसून अवर सचिवाची दोन पदे होती. त्यापैकी एक बदली करून घेतलेले आहे. सहाय्यक कक्ष अधिकारी हे पद आता दिलेले आहे, लिपिक पदे सध्या भरलेली आहेत त्यामुळे मागील वेळेपेक्षा आता थोडीशी परिस्थिती सुधारलेली आहे. ७२ हजार पद भरतीमध्ये विभागातील पदांचा समावेश नाही सामान्य प्रशासन विभागाची नोडल एजन्सी असून ते संपूर्ण राज्याचा प्रस्ताव तयार करतात. यापूर्वी मंत्रिमंडळामध्ये असा निर्णय घेतला होता की, कोणत्या विभागात पहिल्या टप्प्यात, दुसऱ्या टप्प्यात किती पदे भरावीत. आरक्षणासंबंधी बिंदूनामावली नोंदवही तपासणीचा विषय सामान्य प्रशासन विभागाच्या सचिवांकडे आहे.

समितीच्या दिनांक १६ जानेवारी, २०१८ रोजी झालेल्या बैठकीच्या वेळी सचिव, इतर मागासवर्ग विभाग यांनी समाजकल्याण विभागाकडून काही कागदपत्रे हस्तांतरित झाली नसल्याची अडचण सांगून कर्मचाऱ्यांची भरती न केल्यामुळे तसेच कार्यालय उपलब्ध नसल्यामुळे माहिती देण्यास असमर्थता दर्शविली. इतर मागासवर्ग विभागात जागा रिक्त असल्याबाबतची माहिती सचिवांकडे असणे आवश्यक आहे. त्यासाठी पुढील साक्षीच्या बैठकीला सामान्य प्रशासन विभाग (सेवा) यांना बोलविण्यात यावे असे मत समितीने व्यक्त केले. राज्यात महामंडळासह इतर मागास प्रवर्गातील किती पदे रिक्त आहेत, किती पदे भरली आहेत, किती पदांना मान्यता देण्यात आली आहे व पदोन्नतीच्या पदांबाबतची परिपूर्ण माहिती तसेच शासनाने ७२ हजार पदांची महाभरती करण्याबाबत केलेल्या घोषणेच्या अनुषंगाने संपूर्ण राज्यातील वित्तीय संस्था, स्थानिक स्वराज्य संस्था आणि शासनाकडील पदे यासंबंधी जिल्हास्तरावरुन इतर मागासवर्गसंवर्गातील संपूर्ण माहिती संकलित करून पुढील बैठकीच्या वेळी सादर करावी असे समितीने निर्देश दिले.

त्याअनुषंगाने विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, ७२ हजार पदांच्या महाभरतीमध्ये आरक्षणाच्या जागा आहेतच असे नाही. त्या वेगवेगळ्या विभागाच्या जागा आहेत. त्यामध्ये इतर मागासवर्ग किंवा विमुक्त जाती, भटक्या जमाती संवर्गासाठी आरक्षण असेल त्याप्रमाणे त्या जागा असतील. त्यामध्ये समाजकल्याण विभागाच्या ज्या काही जागा रिक्त आहेत त्या समाविष्ट नाहीत बिंदूनामावलीनुसार ज्या जागा रिक्त असतील त्या भरण्यात येतील. यात महानगरपालिका, नगरपालिका आणि महामंडळांमध्ये किती जागा रिक्त आहेत त्यांची माहिती संकलित न करता राज्य शासनाच्या अखत्यारितील रिक्त जागांची माहिती संकलित करीत असतील. क्षेत्रिय स्तरावर या विभागाचा कोणताही कर्मचारीवृंद नाही. या विभागातील संचालक स्तरावर देण्यात आलेला कर्मचारी समाजकल्याण विभाग आता नियोजनबद्धपणे काढून घेत आहे. सद्य:स्थितीत विभागाकडे जास्तीत जास्त २५ टक्के कर्मचारी कार्यरत असून सहायक संचालक पदावरील ४ पदे व वर्ग-३ मधील कर्मचाऱ्यांना पदोन्नती देऊन काढून घेत आहेत. विभागामध्ये किमान सध्या कार्यरत असलेल्या कर्मचाऱ्यांना काढण्यात येऊ नये यासंदर्भात शासन निर्णय काढला होता. तरी सुद्धा विभागांतर्गत काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना काढून घेण्याचे काम समाजकल्याण विभाग नियोजनबद्धपणे करीत आहे. त्यामुळे यासंबंधी समितीने काही तरी निदेश दिले पाहिजेत. आस्थापना विभाग सामाजिक न्याय विभागाकडे असल्यामुळे विभागाचे सचिव आणि मंत्री महोदय जे काही निर्णय घेतात त्या अनुषंगाने त्यांना विनंती आहे की त्यांनी इतर मागासवर्ग विभागासाठी मनुष्यबळ उपलब्ध करून दिल्यास माहिती देणे सोयीस्कर होईल.

यावर आयुक्त, समाजकल्याण यांनी स्पष्ट केले की, सामाजिक न्याय विभागामध्येसुद्धा फार मोठ्या प्रमाणात रिक्त जागा आहेत. "अ" गटामध्ये ५० टक्के जागा रिक्त आहेत. गट "ब" मध्ये ६६ टक्के जागा रिक्त आहेत तर गट क मध्ये ४६ टक्के जागा रिक्त आहेत. इतक्या प्रमाणात रिक्त जागा असल्यामुळे कामाचे स्वरूप विचारात घेता सामावून घ्यावे लागते याबाबत शासनस्तरावर काही आदेश झालेले आहेत. आता पदोन्नत्त्या होणार आहेत.

समितीने ज्या ज्या वेळी बैठका घेतल्या त्या त्या वेळी याच समस्या सांगण्यात आल्या आहेत. यापूर्वी तीन ते चार बैठका घेतल्या होत्या. त्यामुळे अशा पद्धतीने कामकाज चालवू शकणार नाही. समितीसमोर माहिती जर पुढे येत नसेल तर कामकाज कसे होईल. पदे भरलेली नसल्यामुळे तसेच परिपूर्ण माहितीच नसेल तर साक्ष कशी घेता येईल आणि साक्ष घेण्याकरिता संबंधित विभाग परिपूर्ण नसेल तर समितीचे काम कसे करता येईल. समितीमार्फत जर शासनाला शिफारस करायची झाल्यास शासनाकडून योग्य व परिपूर्ण माहिती समितीकडे येणे आवश्यक आहे, असे मत समितीने व्यक्त केले.

यावर विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की,मागच्या वर्षी माहे ऑगस्ट, २०१७ मध्ये आकृतिबंध सादर केला आहे. सन २००४ साली विभागाचा पूर्ण आकृतिबंध होता. तो मंजूर करण्यासाठी वित्त विभागाने ९ बैठका घेतल्या होत्या. या ९ बैठकानंतरही तो मंजूर झाला नाही. सध्या एका एका अधिकाऱ्याकडे चार चार पदांचा कार्यभार आहे. तसेच कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत जेथे १० कर्मचारी काम करायला हवे होते तेथे फक्त ३ कर्मचारीच काम करीत आहेत.

तसेच ज्यावेळी या नवीन विभागाचा प्रस्ताव तयार करण्यात आला त्यावेळी मूळातच त्यामध्येच चूक आहे. त्याचवेळी जिल्हास्तरीय आणि राज्यस्तरीय मिळून सर्व कर्मचारीवृंदाचा आकृतिबंध तयार करणे आवश्यक होते. फक्त नवीन विभाग निर्माण करण्याच्या घाईमध्ये मंत्रालयीनस्तरावर काही पदे निर्माण केली. मात्र खालीलस्तरावर पुढील काही वर्षांमध्ये काय स्थिती असेल यासंबंधी कोणताही विचार करण्यात आलेला नाही. यापूर्वीही हा विभाग वेगळा निर्माण करण्यात आला होता. मात्र याच अडचणींमुळे त्यांना पुन्हा हा विभाग एकत्रित करावा लागला होता. मंत्रीमंडळ व बैठकीसमोर नवीन विभाग निर्माण करण्यासंबंधी प्रस्ताव प्रस्तावित करण्यात आला त्याचवेळी जर विस्तारित विचार करुन निर्णय केला असता तर आज ही परिस्थिती उद्‌भवली नसती.

यावर अधिक माहिती देतांना आयुक्त, समाजकल्याण यांनी समाजकल्याण विभागाकडून विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासवर्ग विभागाला २८२ पदे देण्यात आली आहेत असे स्पष्ट केले.

यावर विभागीय सचिवांनी राज्य स्तरावर फक्त ५१ पदे दिली आहेत, असे स्पष्ट केले.

यावर सामितीने सूचित केले की, ५२ टक्क्यांमध्ये भटक्या व विमुक्त जातीच्या विभागाचाही समावेश केला आहे आणि त्यामुळे ते प्रमाण आता ६१ टक्क्यांवर गेले आहे. त्यामुळे ६१ टक्के समाजाच्या दृष्टीने काम करणारा हा विभाग अतिशय महत्त्वाचा आहे. त्या दृष्टीने पुढील बैठकीला संपूर्ण माहिती उपलब्ध झाली पाहिजे. पुढील बैठकीला परिपूर्ण माहिती विभागाने आणावी. मात्र पुढच्या बैठकीला माहिती आणली नाही तर मात्र कारवाई करण्यात येईल.

त्या अनुषंगाने दिनांक २९ जानेवारी, २०१९ रोजी इतर मागासवर्ग कल्याण विभागाच्या विभागीय सचिवांची साक्ष पुन्हा घेण्यात आली. साक्षीच्यावेळी सामितीने महामंडळातील वसुलीबाबत माहिती विचारली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले की, सन २०१७-२०१८ या वर्षात मागील वर्षी १२.५ कोटी रुपये वसूली केली होती. २०१८-२०१९ मध्ये आतापर्यंत

७.५ कोटीची वसूली झाली आहे. रिक्त पदे असल्यामुळे वसूलीच्या कामात अडचणी येत आहेत. जिल्हाधिकाऱ्यांना जमिन महसूल संहिता (आरआरसी) मार्फत वसूली करण्याचे प्रस्ताव दिलेले आहेत. काही दिवाणी दावे दाखल केले आहेत. काही हमीपत्रे आहेत. काही शासकीय कार्यालयांनी असे लिहून दिले आहे की, जामिनदाराच्या वेतनातून कपात करु. अशा वेगवेगळया पद्धतीने वसूली करीत आहोत.

तसेच समितीने महामंडळाच्या मुख्यालयात २९ रिक्त पदांची माहिती विचारली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी वित्त विभागाकडून पद भरतीकरीता परवानगी मिळालेली नाही. सतत पाठपुरावा सुरु आहे, सरळसेवेची पदे व रिक्त पदे भरण्याकरीता सन २०१० पासून पाठपुरावा सुरु आहे असे स्पष्ट केले. **(पदांचा तपशील परिशिष्ट-अ मध्ये सादर करण्यात आला आहे.)**

बाह्यसेवेने खाजगी संस्थेने नियुक्त केलेल्या कर्मचाऱ्यांकडून वसूलीचे व कार्यालयाचे काम कशाप्रकारे करण्यात येते तसेच १७ कोटी रुपये कर्ज वसुली केली आहे. त्यातून कर्जवाटप केले आहे काय असे समितीने विचारणा केली असता, ई-निविदा करुन जिल्हास्तरावर व मुंबईकरीता या कामांकरीता एक खाजगी संस्था स्थापन केली असल्याचे तसेच २० टक्के बीज भांडवल व राज्य महामंडळाच्या २५ हजाराच्या दोन योजना सरू आहेत. त्यातून रक्कमेचे वाटप सुरु आहे. तथापि, मंत्रिमंडळाने निर्णय घेऊन तीन योजना मंजूर केलेल्या आहेत. १० लाखाची वैयक्तिक व्याज परतावा एक योजना, १० ते ५० लाखाची गट कर्ज योजना, २५ हजाराची जुनी योजना आता एक लाख रुपये केलेली आहे. याबाबत समितीच्या शिफारशीनुसार शासन निर्णय निघाल्यानंतर कार्यवाही सुरु होईल, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले. **(शासन निर्णय दिनांक २८ जानेवारी, २०१९)**

बाहय सेवेने नियुक्त केलेल्या कर्मचाऱ्यांमध्ये वर्गवारी आरक्षण आहे काय, अशी समितीने विचारणा केली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी बाहय सेवेने नियुक्त केलेल्या कर्मचाऱ्यांना आरक्षण नसल्याचे स्पष्ट केले. वसूली निरीक्षक व लेखापाल ही पदे बाह्य सेवेने घेतली आहेत. जिल्हास्तरावर एकाकी पदे आहेत. जिल्हा स्तरावर आकृतीबंध जिल्हा व्यवस्थापक, वसूली निरीक्षक व लेखापाल असा असतो. अशी तीन पदे असतात. जे पद तेथे रिक्त असेल तेथे कंत्राटी पद्धतीने दिले जाते.

विविध रिक्त पदे व लेखाधिकारी पद हे सन २००३ पासून रिक्त असण्याची कारणे काय आहेत, अशी समितीने विचारणा केली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी लेखाधिकारी हे पद प्रतिनियुक्तीचे पद आहे. हे पद शासनाकडून भरले जाते. शासनाकडून आतापर्यत दोनदा अधिकारी आले आहेत व ते कमी काळासाठी येऊन ते परत गेले आहेत. याबाबतचा पाठपुरावा सुरु असून प्रस्ताव वित्त विभागातील सार्वजनिक उपक्रम कक्षात प्रलंबित आहे.

कर्ज वसूलीचे प्रमाण, थकबाकी, वसूली जिल्हानिहाय कसे आहे याची माहिती लेखी स्वरुपात समितीला सादर करण्यात यावी असे समितीने निदेश दिले असता समितीस सदर माहिती देण्याचे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी आश्वासित केले. तसेच कर्ज वसूलीचे प्रमाण १० ते १२ टक्के आहे, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी सांगितले. **(परिशिष्ट-अ)**

एक कोटी कर्जातून १२ लाख रुपये वसूल होत असतील तर त्या वसूलीकरीता १२ लाख द्यावे लागतात. यामुळे वसूलीचे प्रमाण वाढविले पाहिजे. तसेच राज्यातील सर्व जिल्हाधिकारी यांना वसूलीबाबत आदेश निर्गमित करण्यात यावेत. त्यातून पुढील लाभार्थ्यांना कर्ज उपलब्ध करुन देता येईल, असे समितीने निर्देश दिले असता विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, वसूलीकरीता जे शक्य असेल ते सर्व केले आहे. जमिन महसूल संहिता (आरआरसी) केले आहे. जिल्हाधिकाऱ्यांशी समन्वय साधला. अर्ध शासकीय पत्र पाठविण्यात आल्यामुळे १०-१२ कोटी रुपये वसूली झाली आहे. यापूर्वी कर्जाच्या वेळेस जी कागदपत्रे घेतली ती अपूरी होती, तसेच वसुलीबाबतची कोणतीही खात्री नसतानाही कर्जाचे वाटप केले गेले होते. जेथे वसुली करणे शक्य होते तेथे वसुली करता आली. परंतु, जेथे वसुली करणे शक्य नव्हते तेथे आता सक्तिने वसुली करण्याशिवाय काही पर्याय नसल्याचे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

जे नियमित कर्ज भरतात त्यांचे व्याज माफ करण्यासाठी विभागाकडे काही योजना आहे काय, अशी समितीने विचारणा केली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी असे स्पष्ट केले की, महामंडळाकडे अशी एक़ रक्कमी कर्ज वसुली (ओ.टी.एस.) योजना आहे. त्यानुसार व्याजामध्ये २ टक्के माफी दिली जाते.

एक रकमी कर्ज वसुली (ओ.टी.एस.) योजनेनुसार कर्जाची रक्कम भरल्यावर २ टक्के माफी देणार की, नियमित कर्जाची रक्कम भरणाऱ्यांना २ टक्के माफी देणार, अशी समितीने विचारणा केली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी असे स्पष्ट केले की नियमित भरणाऱ्यांना नाही. आता नियमित कर्ज भरणाऱ्यांकरिता २५ हजार ते १ लाखांची एक नवीन योजना आणलेली आहे. त्यामध्ये जो नियमित कर्ज भरतो, त्याला व्याज माफ केले जाणार आहे.

२ टक्के ही एक रक्कमी कर्ज वसूली (ओ.टी.एस.) योजना आहे. त्यामध्ये ज्याचे थकीत कर्ज आहे त्याने एकदम रक्कम भरली तर त्याला व्याजामध्ये २ टक्के सूट दिली जाते. दुसरी गोष्ट म्हणजे

जो नियमित कर्ज भरणारा आहे, त्याच्यासाठीही आता योजना आणलेली आहे. अण्णासाहेब पाटील योजनेच्या धर्तीवर व्याज अर्थसहाय्य योजना (इंटरेस्ट सबव्हेन्शन स्कीम) तयार केलेली आहे. एखाद्याने जर नियमित हप्ता भरला तर त्याचे वरचे व्याज महामंडळ अदा करणार आहे. तसेच, १ लाखांची योजना ही बिन व्याजी आहे. कर्जदाराने मुद्दल व्यवस्थित भरले तर, त्याचे व्याज महामंडळ आकारणार नाही.

अर्ज ऑनलाईन स्वीकारण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता, ज्या नवीन योजना झालेल्या आहेत त्या सर्व ऑनलाईनच करणार असून त्यासाठी अण्णासाहेब पाटील महामंडळाच्या पोर्टलच्या अनुषंगाने चर्चा सुरू आहे. त्या पद्धतीने किंवा नवीन पोर्टल तयार करण्याबाबतची कार्यवाही सुरू आहे, असे व्यवस्थपकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

सन २०१७ पर्यंत ३४,००० लाभार्थ्यांना केलेल्या कर्ज वाटपाचा जिल्हानिहाय तक्ता तसेच आतापर्यंत कर्ज वाटपाचे किती अर्ज प्रलंबित आहेत याची माहिती समितीला सादर करावी, असे समितीने निर्देश दिले असता, कर्ज वाटपाचे अर्ज प्रलंबित नाहीत. कर्ज वाटपाचे अर्ज आल्यानंतर त्यावर लगेच कार्यवाही केली जाते. त्यामुळे काहीच प्रलंबित राहत नाही.

अर्थसंकल्पात तरतूद केलेला निधी मिळत नसल्याने तसेच कर्ज वसूली थकित असल्याने कर्जाचे वाटप केले जात नाही, निधी नसल्याने महामंडळाच्या समाजपयोगी योजना बंद होत आहेत हे खरे आहे काय याबाबत केलेल्या कार्यवाहीची माहिती व सद्यःस्थिती विषद करावी, असे समितीने सांगितले असता, आता शासनाने रुपये २५० कोटींचे अनुदान दिलेले आहे. त्यामुळे निधीची अडचण येणार नाही. दोन्ही महामंडळांना अनुदान दिलेले आहे.

अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांकरिता परदेशातील शिक्षणासाठीची योजना आहे. त्याप्रमाणे इतर मागासवर्गाच्या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांकरिताही योजना करता येईल काय अशी समितीने विचारणा केली असता, अशा प्रकारची योजना सन २०१८-२०१९ या वर्षांपासून लागू केली आहे. त्याकरिता ८ लाख उत्पन्नाची मर्यादा आहे. नॉन क्रिमीलेअर विद्यार्थ्यांना परदेशी शिष्यवृत्ती देण्याबाबतचा शासन निर्णय निर्गमित झालेला आहे. वृत्तपत्रात जाहिरात देऊन त्याकरिता अर्जही मागविले आहेत.

कर्नाटक व तेलंगणाच्या सीमावर्ती भागातील विद्यार्थ्यांबाबत काय केले जाणार आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता, त्यामध्ये अशी अडचण आहे की, राष्ट्रीय मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ ही केंद्र शासनाची योजना (एन.बी.सी., एफ.डी.सी.) आहे. त्यांनी दोन्ही महामंडळांना

रक्कम देणे बंद केलेले आहे. महामंडळामार्फत ही योजना सुरु करणार आहोत. अशी एक योजना तयार करुन ती वित्त विभागाला सादर केलेली आहे.

गुजरात, मध्यप्रदेश ,कर्नाटक, गोवा व तेलंगणा अशा सीमावर्ती भागात विद्यार्थी शिकत असेल जसे की, महाराष्ट्रातील (देगलूर) या भागातील विद्यार्थी कर्नाटक येथे शिकत असेल तर त्याच्या बाबतीत काय करता येईल अशी समितीने विचारणा केली असता महाराष्ट्र राज्य वित्त आणि विकास महामंडळ हे महाराष्ट्रासाठीच असल्याने विद्यार्थी महाराष्ट्रातीलच असावा, असे व्यवस्थापकीय संचालक यांनी स्पष्ट केले.

महाराष्ट्रातील विद्यार्थी शिक्षणाकरिता सीमावर्ती भागात जातात. सीमावर्ती भागातील विद्यार्थी शिक्षणाकरिता महाराष्ट्रात येतात. त्यांनाही महामंडळाच्या योजनेचा लाभ मिळाला पाहिजे. विद्यार्थी योजनेपासून वंचित राहता कामा नये. त्यासाठी व्यापक योजना करावी, असे समितीने सूचित केले असता यासंदर्भात जी योजना तयार केली आहे ती तपासून त्यात सुधारणा करून शासनाकडे पुन्हा सादर करण्यात येणार असल्याचे विभागीय सचिवांनी आश्वासित केले.

स्वयंसिद्ध योजनेबाबत माहिती विचारली असता व्यवस्थापकीय संचालक यांनी नमूद केले की, सदर योजनादेखील वित्त विभागाकडे सादर केलेली आहे. पुढील मंत्रिमंडळांच्या बैठकांमध्ये २-३ योजना मंजूर होतील.

गट ३ व गट ४ ची बिंदूनामावली नोंदवहीची तपासणी केली आहे काय, कधीपर्यंतची तपासणी केलेली आहे अशी समितीने विचारणा केली असता, सन २०११ पर्यंत तपासणी केली आहे. आता नवीन आरक्षणानुसार बिंदुनामावली तयार केली जात आहे.

बीड, धुळे, औरंगाबाद, अहमदनगर, अमरावती या जिल्ह्यातील कर्ज वसुलीबाबतची सद्यःस्थिती काय आहे, कर्ज वसुलीचे प्रमाण काय आहे अशी समितीने विचारणा केली असता, बीड, औरंगाबाद, अहमदनगर या जिल्ह्यांमध्ये थकित रक्कम जास्त आहे. औरंगाबाद येथे लोक वसुली देतच नाहीत. तेथे अशीच परिस्थिती आहे. कोणीही रक्कम देण्यास तयार नसतात. इतर विभागांमध्ये वसुली होते. मात्र औरंगाबादचा अपवाद आहे.

शामराव पेजे कोकण व इतर मागासवर्गीय आर्थिक विकास महामंडळाचे अधिकृत भाग रुपये १५.०० कोटीवरुन रु. ६५.०० कोटी ऐवजी रु. २०० कोटी करण्याबाबतच्या प्रस्तावाची सद्य:स्थिती काय आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता, याबाबतचा प्रस्ताव देखील वित्त विभागाकडे सादर केलेला आहे. त्याबाबतचा पाठपुरावा वित्त व नियोजन विभागाकडे सुरू आहे.

कंपनी कायद्यातील सुधारित तरतुदीनुसार महामंडळातील उपलब्ध पदातून कंपनी सचिव या पदास मान्यता देऊन नियुक्ती करण्याबाबतच्या प्रस्तावाची सद्य:स्थिती विचारली असता, कंपनी सचिव या पदाबाबतची नस्तीदेखील वित्त विभागाकडे पाठविलेली आहे.सदर नस्ती बहुतेक मंजूर केलेली आहे, असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

महामंडळातील अधिकारी/कर्मचारी यांना सुधारित सेवांतर्गत आश्वासित प्रगती योजनेचा फायदा मिळण्यासाठी वित्त विभाग व शासनास मान्यतेसाठी प्रस्ताव पाठविण्यात आला आहे काय, असल्यास याबाबतची सद्य:स्थिती काय आहे अशीही समितीने विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, त्यासाठीचा प्रस्तावदेखील वित्त विभागाकडे पाठविलेला आहे. यापूर्वी वित्त विभागाने काही मुद्दे उपस्थित केले होते. त्यामध्ये त्यांनी असे सांगितले होते की, महामंडळांना ही योजना लागू नाही. ती योजना महामंडळांना लागू करावयाची असेल तर, एक धोरणात्मक निर्णय घ्यावा लागेल. धोरणात्मक निर्णय झाल्यानंतर यथावकाश सर्वांना लागू करण्यात येईल. तरीही सदर योजना महामंडळाला लागू करावी, अशी वित्त विभागाला विनंती केली आहे.

अभिप्राय व शिफारशी :-

१) अ) इतर मागासवर्ग महामंडळास स्थापनेपासून ५० कोटी रुपये अधिकृत भाग-भांडवल म्हणून शासनाने मंजूर करून त्यात वाढ करण्यात आली आहे. तथापि, मागिल तीन वर्षांपासून सदर निधी महामंडळास प्राप्त झालेला नाही. सन २०१७-१८ मध्ये महामंडळ व उपकंपनीस एकूण रु.६०.५० कोटी रकमेपैकी काहीही निधी प्राप्त झालेला नाही. तसेच सन २०१८-१९ मध्ये उपकंपनीसह रुपये ४७.६५ कोटीची तरतूद केलेली रक्कम मिळण्याबाबतचा प्रस्ताव सादर केला असून सदर रक्कम मिळण्यासाठी वित्त विभागाकडे पाठपुरावा सुरू आहे. तरी अद्याप निधी प्राप्त झालेला नाही. त्यामुळे सदर महामंडळे तोट्यात असून त्यांना नवीन योजना कार्यान्वित करणे शक्य होत नाही, असे समितिच्या निर्देशनास आले.

सबब, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाचे थकित असलेले भाग-भांडवल तात्काळ उपलब्ध करुन देण्यात यावे, अशी समितीची शिफारस आहे.

ब) इतर मागास वर्ग विभागाने दिनांक २८ जानेवारी, २०१९ रोजी महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळास रुपये २५०.०० कोटी सहायक अनुदान पुढील तीन वर्षांमध्ये उपलब्ध करून देण्याबाबत शासन निर्णय निर्गमित केला आहे. त्याअनुषंगाने सदर अनुदान महामंडळास पुढील तीन वर्षात वेळच्यावेळी देण्याबाबत योग्य ती कार्यवाही करण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(२) इतर मागासवर्ग महामंडळाच्या विविध योजनांचा लाभ प्रत्यक्ष लाभार्थ्यांना मिळण्याकरिता सदर योजना ऑनलाईन कार्यरत कराव्यात, अण्णासाहेब पाटील महामंडळाच्या पोर्टलप्रमाणे नवीन पोर्टल तयार करून अर्ज स्वीकारणे व योजनांची अंमलबजावणी ही सर्व कार्यवाही ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात यावी. अशी समितीची शिफारस आहे.

(३) दिनांक ३१ जानेवारी, २०१८ रोजी प्रत्यक्ष दिलेल्या भेटीच्यावेळी समितीच्या असे निदर्शनास आले की, महामंडळातर्फे देण्यात येणाऱ्या कर्ज वाटपाच्या वसुलीचे प्रमाण १० ते १२ टक्के आहे. बीड, औरंगाबाद व अहमदनगर या जिल्ह्यांमध्ये थकित रक्कम जास्त आहे.

कर्ज वसुलीचे प्रमाण वाढण्यासाठी उपाययोजना केल्यास नवीन लाभार्थ्यांना कर्ज देता येईल. या अनुषंगाने जिल्हा पातळीवरुन आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखाली विभागीय आढावा बैठका घेण्यात याव्यात तसेच जिल्हाधिकारी व इतर सर्व यंत्रणेला कर्ज वसुलीबाबत सूचना करण्यात याव्यात.

तसेच कर्जवसूलीबाबत जिल्हाधिकारी तहसिलदार यांचेमार्फत महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता (MLRC) अंतर्गतदेखील कारवाई करण्याबाबत योग्य ते निर्देश शासनाने द्यावेत.

तसेच प्रत्येक तहसील कार्यालयासमोर महामंडळाच्या योजनांचे प्रसिद्धी फलक लावण्यात यावेत, अशी समितीची शिफारस आहे.

(४) समितीने दिलेल्या भेटीच्यावेळी असेही निदर्शनास आले की, महामंडळामध्ये आवश्यक कर्मचारीवृंद नाहीत. लेखाधिकारी पद रिक्त आहे. महामंडळाच्या मुख्यालयात २९ पदे रिक्त व जिल्हा कार्यालयातील ४५ पदे रिक्त आहेत. त्यापैकी १५ पदे इतर मागासप्रवर्गातील रिक्त आहेत. वसुली निरीक्षक व लेखापाल ही पदे बाह्यसेवेने (कंत्राटी पद्धतीने) घेतली आहेत. बाह्यसेवेने घेतलेले कर्मचारी नियमित नसल्याने कार्यालयाचे व वसुलीचे काम योग्यप्रकारे होत नाही. सन २०१० पासून पद भरतीकरिता पाठपुरावा सुरू आहे. तसेच वित्त विभागाकडून पद भरतीकरिता परवानगी मिळालेली नाही.

सबब, महामंडळाच्या मुख्यालयातील २९ रिक्त पदे व जिल्हा कार्यालयातील ४५ रिक्त पदे अशी सर्व पदे ज्यामध्ये इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील १५ पदांचाही समावेश आहे, ही सर्व पदे तात्काळ भरण्यात यावीत. (पदांचा तपशील परिशिष्ट-अ मध्ये सादर करण्यात आला आहे.) तसेच वसुली निरीक्षक व लेखापाल ही महत्त्वाची पदे बाह्यसेवेने (कंत्राटी पद्धतीने) न भरता कायमस्वरुपी भरण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

समितीच्या निदर्शनास असेही आले आहे की, नव्याने निर्माण केलेल्या इतर मागासवर्ग कल्याण विभागामध्ये तसेच क्षेत्रिय स्तरावर वर्ग-१ ते वर्ग-४ पदांची संख्या अतिशय कमी आहे. अधिकारी/कर्मचारी यांची कमतरता असल्याने या विभागातर्फे राबविण्यात येणाऱ्या योजना इतर मागासवर्गातील शेवटच्या घटकापर्यंत पोहचू शकत नाही.

समितीच्या मते, मनुष्यबळाच्या कमतरतेमुळे स्वतंत्र विभाग करूनही त्याच्या निर्मितीमागील उद्देश सफल होऊ शकत नाही.

सबब, समिती शिफारस करते की, सदर विभागास मंत्रालयीन स्तरावर तसेच क्षेत्रिय स्तरावर पुरेशा जागा उपलब्ध करून देण्यात याव्यात. त्यासाठी आवश्यक असेल तर पदनिर्मिती व पदभरती देखिल करण्यात यावी, जेणेकरून या विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजना सामान्य लोकांपर्यंत पोहचतील.

(५) शैक्षणिक कर्जाच्या संदर्भात राष्ट्रीय मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळा-मार्फत (एन.बी.सी. एफ.डी.सी.) राबविण्यात येणारी केंद्र शासनाच्या योजनेस केंद्राने निधी देणे बंद केले आहे. त्यामुळे महामंडळाकडे शिल्लक असलेल्या निधीतून तात्पुरत्या स्वरुपात सदर योजनेची अंमलबजावणी सुरू आहे. केंद्र शासनाचा निधी प्राप्त होत नसल्यामुळे एक चांगली योजना बंद पडण्याच्या मार्गावर आहे. त्यामुळे महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त व विकास महामंडळामार्फत एक योजना सरू करण्यात येत असून त्याबाबतचा प्रस्ताव वित्त विभागाकडे सादर केला असल्याचे समितीस सांगण्यात आले.

सबब, शैक्षणिक कर्जाच्या संदर्भात एन.बी.सी. एफ.डी.सी. मार्फत राबविण्यात येणाऱ्या केंद्र शासनाच्या योजनेस केंद्राने निधी देणे बंद केल्यामुळे सदर योजना बंद करण्यात येत असून त्याअनुषंगाने राष्ट्रीय महामंडळाच्या शैक्षणिक कर्ज योजनेच्या धर्तीवर राज्य महामंडळाच्या भाग-भांडवल रक्कमेतून प्रस्तावित करण्यात आलेली शैक्षणिक कर्ज योजना तात्काळ सुरू करण्याबाबत कार्यवाही करावी. जेणेकरुन, इतर मागासप्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना त्याचा लाभ मिळेल. अशी समितीची शिफारस आहे.

(६) गुजरात, मध्यप्रदेश ,कर्नाटक, गोवा व तेलंगणा अशा सीमावर्ती भागात जर एखादा विद्यार्थी शिकत असेल तर त्यास शैक्षणिक कर्ज मिळणेबाबत काय करता येईल, अशी समितीने विचारणा केली असता महाराष्ट्र राज्य वित्त आणि विकास महामंडळ हे महाराष्ट्रासाठीच असल्याने शैक्षणिक कर्जाचा लाभ घेणारा विद्यार्थी महाराष्ट्रातीलच असावा, असे समितीच्या निदर्शनास आले.

समितीच्या मते, महाराष्ट्रातील विद्यार्थी शिक्षणाकरिता सीमावर्ती भागात जातात. सीमावर्ती भागातील विद्यार्थी शिक्षणाकरिता महाराष्ट्रात येतात. त्यांनाही महामंडळाच्या योजनेचा लाभ मिळाला पाहिजे. विद्यार्थी योजनेपासून वंचित राहता कामा नये.

सबब, महामंडळाच्या योजनेचा लाभ महाराष्ट्रातील व सीमावर्ती भागातील विद्यार्थी यांना मिळाला पाहिजे, यासंदर्भात जी प्रस्तावित योजना आहे त्यात योग्य त्या सुधारणा करून प्रस्ताव शासनाकडे पुन्हा सादर करावा व वेळोवेळी पाठपुरावा करून सदर योजना मंजूर करून घेण्यात तर यावीच शिवाय सदर योजनेची प्रभाविपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(७) महामंडळांच्या योजनांमध्ये महिला लाभार्थीकरिता कोणतीही योजना नसल्याचे समितीच्या निदर्शनास आले.

सबब, महामंडळांच्या योजनांमध्ये महिला लाभार्थीकरिता कोणतीही योजना नसल्याने राष्ट्रीय महामंडळाच्या स्वर्णिमा कर्ज योजनेच्या धर्तीवर तयार केलेल्या स्वयंसिद्धी कर्ज योजनेच्या प्रस्तावास वित्त विभागाची मंजूरी मिळणेबाबत पाठपुरावा करण्यात यावा, जेणेकरुन, इतर मागासप्रवर्गातील उद्योग करू इच्छिणाऱ्या महिलांना या योजनेचा लाभ घेता येणे शक्य होईल, अशी समितीची शिफारस आहे.

(८) शामराव पेजे कोकण व इतर मागासवर्गीय आर्थिक विकास महामंडळाचे अधिकृत भाग भांडवल रुपये १५.०० कोटीवरुन रुपये ६५ कोटी ऐवजी रुपये २०० कोटी करण्याबाबतचा प्रस्ताव तसेच, कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या सुधारित तरतुदीनुसार महामंडळातील मंजुर पदामधुन कंपनी सचिव या पदास मान्यता देऊन नियुक्ती देण्याचा प्रस्ताव वित्त विभागाकडे पाठविण्यात आल्याचे साक्षीच्यावेळी समितीच्या निदर्शनास आले.

सबब, शामराव पेजे कोकण व इतर मागासवर्गीय आर्थिक विकास महामंडळाचे अधिकृत भाग भांडवल रुपये १५.०० कोटीवरून रुपये २०० कोटी करण्याबाबतच्या प्रस्तावास तसेच कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या सुधारित तरतुदीनुसार महामंडळातील मंजुर पदामधुन कंपनी सचिव या पदास मान्यता देऊन नियुक्ती देण्याच्या प्रस्तावास वित्त विभागाची मंजुरी मिळणेबाबत पाठपुरावा करण्यात यावा, अशी समितीची शिफारस आहे.

(९) महामंडळातील अधिकारी/कर्मचारी यांना सुधारित सेवांतर्गत आश्वासित प्रगती योजनेचा लाभ मिळणेबाबतचा प्रस्तावही वित्त विभागाकडे पाठविलेला असल्याचे, तसेच, सदर निर्णय धोरणात्मक स्वरुपाचा असून तो मान्य झाल्यास लागू करता येईल, असे समितीच्या निदर्शनास आले.

सबब, महामंडळातील अधिकारी/कर्मचारी यांना सुधारित सेवांतर्गत आश्वासित प्रगती योजनेचा लाभ मिळणेबाबतच्या प्रस्तावास वित्त विभागाची मंजुरी मिळणेबाबत पाठपुरावा करण्यात यावा, अशी समितीची शिफारस आहे.

(१०) मागासवर्गीय महामंडळाच्या योजनेत लाभार्थींना प्रती लाभार्थी किमान रुपये १०,००० अनुदान देण्यात येते. तथापि, ते इतर मागास प्रवर्गातील लाभार्थींना दिले जात नाही, असेही समितीच्या निदर्शनास आले.

सबब, मागासवर्गीय महामंडळाच्या धर्तीवर या महामंडळाच्या लाभार्थींनासुद्धा रुपये १०,००० अनुदान योजना सुरू करण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(११) राज्यातील महात्मा फुले, अण्णाभाऊ साठे व लिडकॉम या मागासवर्गीय महामंडळांच्या अधिकृत भाग भांडवलापैकी ४९% भागभांडवल सहभाग केंद्र शासनाचा असतो. त्याप्रमाणे इतर मागासवर्ग महामंडळास सुद्धा केंद्र शासनाने ४९% भाग भांडवल उपलब्ध करून देण्याबाबत राज्यशासनाने केंद्रशासनाकडे मागणी करावी व या संदर्भात केंद्रशासनाकडे पाठपुरावा करण्यात यावा, जेणेकरुन, महामंडळास प्रत्येक वर्षी अधिक भाग भांडवली अंशदानापोटी अधिक रक्कम प्राप्त होईल. त्यामुळे इतर मागास प्रवर्गातील जास्तीत जास्त गरजू लाभार्थींना सदर योजनेचा लाभ होईल, अशी समितीची शिफारस आहे.

(१२) महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत जर एखाद्या लाभार्थ्याला व्यवसायासाठी ५ लाख रुपयांचे कर्ज द्यायचे असेल, तर, ते एक रक्कमी न देता त्याचा व्यवसाय जसजसा वाढेल, त्या स्वरुपात दिले पाहिजे. म्हणजे एखादा लाभार्थी जर महामंडळाचा कर्जदार असेल तर त्याला पहिला हप्ता दिल्यानंतर पुढच्या वर्षी त्याचा व्यवसाय बंद पडला तर पुढचा हप्ता देण्याची गरज पडणार नाही, असे मत समितीने व्यक्त केले.

सबब, महामंडळामार्फत लाभार्थ्याला व्यवसायासाठी देण्यात येणारे कर्ज एक रक्कमी न देता व्यवसायाची प्रगती पाहून टप्याटप्याने देण्यात यावे, अशी समितीची शिफारस आहे.

उपरोक्त सर्व शिफारशीं संदर्भात त्वरित कार्यवाही करण्यात यावी व केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीला दोन महिन्यांच्या आत कळविण्यात यावी, अशीही समितीची शिफारस आहे.

(ब) कृषी आयुक्तालय, जिल्हा पुणे

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची दिनांक ५ ऑक्टोबर, २०१५ रोजी कृषी आयुक्तालय, जिल्हा पुणे येथे बैठक आयोजित करण्यात आली. सदरहू बैठकीत समितीने कृषी आयुक्तालय कार्यालयातील इतर मागासवर्गासाठी भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष इत्यादीबाबत तसेच इतर मागासवर्गीयांसाठी राबविण्यात येत असलेल्या विविध कल्याणकारी योजनांची माहिती घेऊन आढावा घेतला.

(१) कृषी आयुक्तालय कार्यालयातील वर्ग १ ते ४ संवर्गातील रिक्त असलेली पदे-

सदरहू बैठकीत, समितीने कृषी आयुक्तालय कार्यालयातील वर्ग १ ते ४ संवर्गातील एकूण मंजुर पदे किती व सरळसेवेने कार्यरत असलेली इतर मागास प्रवर्गातील रिक्त पदांबाबत विचारणा केली असता कृषी आयुक्त यांनी कृषि क्षेत्राच्या सुधारित आकृतीबंधास सन २००९ मध्ये २७४६१ पदांना मान्यता दिली आहे. त्यात पालघर जिल्हा निर्मितीनंतर ४१ पदांची वाढ होऊन सद्यःस्थितीत कृषि विभागासाठी एकूण २७५०२ पदांचा आकृतिबंध मंजुर आहे, अशी समितीस माहिती दिली.

तसेच कृषी विभागाच्या राज्य पातळीवरील यंत्रणेमध्ये आयुक्त कृषी, यांचा महत्वाचा सहभाग असतो. आयुक्तालयांतर्गत ५ संचालक व या व्यतिरिक्त संचालक आत्मा असे १ पद असून ८ कृषी सहसंचालक आहेत. महसूल विभागाचे ६ विभाग आहेत. कृषी सहसंचालकामध्ये लातूर विभागाचे पद समाविष्ट झालेले असून जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी एकूण ३४ पदे आहेत. मुंबई आणि मुंबई उपनगरामध्ये अधिक्षक कृषी अधिकारी ही पदे नाहीत. तसेच पालघर जिल्हा नवीन निर्माण झाल्यामुळे जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी हे नव्याने पद निर्माण झाले आहे. जिल्हा पातळीवर प्रकल्प व संचालक ३३ पदे असून पालघर जिल्ह्याची निर्मिती झाली आहे त्यामुळे तेथील पद विचाराधीन आहे. कृषी आयुक्तालयांतर्गत उप विभागीय कृषि अधिकारी ९० पदे, तालुका कृषी अधिकारी ३५१ पदे, मंडळ कृषी अधिकारी-८८५ पदे, कृषि पर्यवेक्षक-१७७० पदे, कृषि सहायक-१०६२० पदे ही क्षेत्रिय स्तरावरील यंत्रणा आहे. नागपूर, अमरावती, नाशिक, औरंगाबाद, लातूर, पुणे आणि कोल्हापूर या ८ कृषि विभागाचे सहसंचालक हे क्षेत्रिय स्तरावर काम करणारे अधिकारी आहेत. कृषी आयुक्तालय कार्यालयातील वर्ग-१ आणि वर्ग-२ ची पदे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत भरली जातात. त्या व्यतिरिक्त वर्ग-३ आणि वर्ग-४ मध्ये ६६० कर्मचाऱ्यांचा समावेश आहे. राज्य पातळीवर "गट-अ" मध्ये २८४ पदे मंजूर असून २२७ पदे भरलेली आहेत. "गट-ब" ची २५५७ पदे

मंजूर असून १९६६ पदे भरलेली आहेत आणि ५९१ पदे रिक्त आहेत. "गट-क" संवर्गाची एकूण २०५४३ पदे मंजूर असून १६२९७ पदे भरलेली आहेत. कृषी सहायक आणि कृषी पर्यवेक्षकांची १२५०० पदे भरलेली असून १८२५ पदे रिक्त आहेत, गट-'ड' ची ४११८ पदे मंजूर असून २७४५ पदे भरली असून १३७३ पदे रिक्त आहेत.

कृषी आयुक्तालय, पुणे यांच्या आस्थापनेवरील इतर मागासवर्गीय उमेदवारांसाठी राखीव असलेली वर्ग १ ते ४ ची पदे सरळसेवेने भरण्यासाठी अवलंबविण्यात येत असलेल्या कार्यपद्धतीची माहिती समितीने विचारली असता, कृषी आयुक्तालयात एकूण ३६ संवर्ग आहेत. यामध्ये "वर्ग-अ", "वर्ग-ब", "वर्ग-क" आणि "वर्ग-ड" मध्ये एकूण २७,५०२ पदे मंजूर असून, त्यापैकी २१,२३५ पदे भरण्यात आलेली आहेत आणि उर्वरित ६२६७ पदे रिक्त आहेत. त्यापैकी कृषी सहाय्यकाची १४९३ पदे, अनुरेखकाची ११३४ पदे रिक्त आहेत. म.कृ.से. गट-ब (कनिष्ठ) मधील कृषी अधिकाऱ्यांची ३९४ पदे आणि "गट-ब" मध्ये ५९१ पदे रिक्त आहेत. कृषी सहाय्यक, कृषी पर्यवेक्षक आणि लिपिक टंकलेखक या संवर्गात एकूण २४३९ पदे रिक्त आहेत. शासनाने नवीन नोकर भरतीवर बंदी आणलेली आहे, परंतु कृषी सहायकांची ७५ टक्के पदे भरता येतील. त्यामध्ये नव्याने आकृतिबंध तयार करुन माहे जानेवारी, २०१६ अखेरपर्यंत जाहिरात प्रसिद्ध करून उर्वरित रिक्त पदांच्या बाबतीत एकंदरीत संवर्गाच्या ४ टक्के किंवा ५० टक्के यापैकी जी संख्या कमी असेल अशा पद्धतीने भरती करण्यात येणार आहे. ही नोकरभरती एमकेसीएल, महाऑनलाईन आणि शिक्षण परिषद या तीन संस्थापैकी एका संस्थेमार्फत केली जाणार असून त्याच्या समवेत बैठक झालेली असून यातील एका संस्थेच्यामार्फत येत्या चार महिन्यात पदांची भरती करण्यात येईल, असे कृषी आयुक्त यांनी समितीस आश्वासित केले.

तसेच शासनाने वर्ग-३ मधील पदांची भरती करताना केवळ लेखी परीक्षा घेण्याचा निर्णय घेतला असून मुलाखती घेण्याचे बंद केलेले आहे. लघुटंकलेखक, तलाठी, ग्रामसेवक या पदांची भरती मुलाखतीशिवाय केली जाते. तसेच नाशिक आणि अमरावती वगळता सर्व ठिकाणची बिंदूनामावली तपासण्यात आली असून कृषिसहायक, कृषिपर्यवेक्षकांची पदे सह संचालकांच्या मागणीप्रमाणे लवकरच उपलब्ध करून देण्यात येतील. "गट-ड" संवर्गातील शिपाई, माळी, मदतनीस ही पदे जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी यांचेकडून माहिती घेऊन भरली जातात. असेही समितीस विदीत केले.

शासनाने एमकेसीएलमार्फत भरती प्रक्रिया राबविण्याबाबत सांगितले आहे किंवा कसे, याबाबत समितीने विचारणा केली असता, आयुक्त यांनी स्पष्ट केले की, एमकेसीएलमार्फत भरती प्रक्रिया केली जात नाही. शासनाचे महाऑनलाईन कंपनीमध्ये भाग भांडवल आहे. खाजगी संस्थांकडून पद भरती प्रक्रिया करावयाची असेल तर "ई-निविदा" काढून भरती प्रक्रिया पूर्ण करावी लागते. भरती प्रक्रियेसाठी दोन शासकीय संस्थांकडून प्रत्येक विद्यार्थ्यामागे किती रक्कम आकारण्यात येते याची माहिती घेऊन जी संस्था कमी रक्कम आकारते अशा संस्थेमार्फत भरती प्रक्रिया पार पाडली जाणार आहे. मंत्रालयीन स्तरावर भरती प्रक्रियेच्या संदर्भात माहे सप्टेंबर, २०१५ मध्ये बैठक झाली होती. त्याअनुषंगाने माहे जानेवारी, २०१६ मध्ये भरती प्रक्रिया सुरू करून, ती मार्च, २०१६ पर्यंत शक्य असेल तेवढी पदे भरण्याची कार्यवाही केली जाणार आहे. कृषी सहाय्यकाच्या १४९३ रिक्त पदांपैकी एकूण ११९० पदे ही सरळसेवेची असून, त्यातून ७५ टक्के पदे भरता येणार असल्याचे कृषी आयुक्त यांनी समितीस सांगितले.

समितीने ठाणे, कोल्हापूर, पुणे, लातूर, नाशिक, अमरावती, नागपूर, वर्धा व हिंगोली येथील विभागवार मंजूर व रिक्त पदांबाबतची माहिती विचारली असता, विशेष कृषी सहसंचालक, ठाणे यांनी स्पष्ट केले की, अधीक्षक ७ पदे, सहाय्यक अधिक्षक ४ पदे, वरिष्ठ लिपिक २६ पदे, कनिष्ठ लिपिक १३९ पदे, सुपरवाईजर २३ पदे, लघुटंकलेखक ८ पदे, अनुरेखक १४५ पदे आणि वाहनचालकांची ३५ पदे रिक्त आहेत. कोकण विभागात वर्ग-३ मध्ये एकूण ७२६ पदे रिक्त आहेत यात कृषी सहाय्यकाची ३३४ पदे रिक्त असून इतर मागास प्रवर्गातील कृषी सहाय्यकाची ६८ पदे समाविष्ट आहेत. वर्ग-४ मध्ये शिपाई-पहारेकरी ८३ पदे, माळी ४६ पदे, ग्रेड-१ मधील २२ पदे अशी एकूण १५१ पदे रिक्त आहेत. इतर मागासवर्ग प्रवर्गात कृषी पर्यवेक्षक १३ पदे, वरिष्ठ लिपिक १ पद आणि लिपिकांची २३ पदे रिक्त आहेत. या संवर्गातील बिंदूनामावली मंजूर करून घेण्यात आली आहे.

कृषी सहसंचालक, कोल्हापूर यांनी स्पष्ट केले की, सन २०१४-१५ मध्ये कोल्हापूर विभागात कृषी पर्यवेक्षक १५ पदे, कृषी सहायक १०६ पदे, सहाय्यक अधीक्षक २ पदे, वरिष्ठ लिपिक ३ पदे, लिपिक ४१ पदे, अनुरेखक १४३ पदे, आरेखक १ पद आणि वाहनचालक २४ पदे अशी एकूण ३३५ पदे रिक्त आहेत. बिंदूनामावली नोंदवही मंजूर करून घेण्यात आलेली आहे.

समितीला देण्यात आलेल्या माहिती पुस्तिकेत इतर मागासवर्गासाठी मंजूर २०७ पदे असून यापैकी १७४ पदे भरलेली व ३३ पदे रिक्त असल्याची नोंद असल्याने समितीने याबाबत विचारणा केली असता, सदर माहिती सन २०१२-२०१३ मधील पदांबाबतची आहे तसेच पुणे आणि कोल्हापूर अशा दोन विभागांची माहिती असल्याचे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले. याबाबत समितीला सन २०१४-२०१५ मधील पदांबाबतची माहिती देण्यात यावी असे समितीने निर्देश दिले असता, सेवा पुस्तकांसह सर्व डेटाबेस ऑन लाईन केला जाणार आहे. या प्रक्रियेसाठी ६ महिन्यांचा कालावधी लागणार आहे तसेच संपूर्ण विभागाची अद्ययावत माहिती समितीस देण्यात येईल असे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

सुधारित आकृतीबंधानुसार कृषी विभागातील मंजूर, भरलेली व रिक्त पदांबाबतची (ऑगस्ट, २०१५ अखेर) माहिती दिलेली असून, ती राज्यातील आहे काय, अशी समितीने विचारणा केली असता, सुधारित आकृतीबंध कृषी विभागातील मंजूर, भरलेली व रिक्त पदांबाबतची (ऑगस्ट, २०१५ अखेर) माहिती दिलेली असून, सदरहू पदे राज्यातील आहेत असे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

कृषी आयुक्तालय कार्यालयातील वर्ग-२ मध्ये कृषी सेवकाची मंजूर पदे ८०० असून त्यापैकी ६३५ पदे भरलेली आहेत तर १६५ पदे रिक्त असून इतर मागास प्रवर्गासाठी १५६ पदे रिक्त आहेत, यासंदर्भात संबंधित अधिकाऱ्यांनी खुलासा करावा, असे समितीने निर्देश दिले असता, "वर्ग-२" कृषी सेवकांची एकूण ८०० पदे आहे. यापैकी सरळसेवेची ४०० पदे आहेत. ५० टक्के सरळसेवा आणि ५० टक्के पदोन्नतीने पदे भरली जातात. या व्यतिरिक्त सरळसेवेसाठी इतर मागासप्रवर्गाचा अनुशेष आहे. यामध्ये २४४ पदे भरलेली असून १५६ पदे रिक्त आहेत. १५६ पदे ही इतर मागास प्रवर्गासाठी नाहीत. १५६ पदे ही सरळसेवेतील आहेत. "गट-ब" मधील काही अधिकाऱ्यांना "गट-अ" मध्ये पदोन्नती दिलेली असून ती पदे सरळसेवेतील आहेत. तदर्थ पदोन्नतीने ती पदे कार्यरत आहेत. शासनाच्या निदेशानुसार काही पदे तदर्थ पदोन्नतीने भरण्यात आलेली आहेत.

विभागीय अधिकारी, पुणे यांनी स्पष्ट केले की, पुणे विभागात कृषी पर्यवेक्षकाची एकूण ४४३ पदे मंजूर असून यापैकी सरळसेवेने १३३ पदे भरावयाची असून त्यापैकी ६० पदे भरलेली असून ७३ पदे रिक्त आहेत व इतर मागास वर्गासाठी २५ पदे मंजूर असून त्यापैकी १८ पदे भरली आहेत व उर्वरित ७ पदे रिक्त आहेत व पदोन्नतीने ३१० पदे भरावयाची आहेत, यापैकी ३०६ पदे भरलेली असून ४ पदे रिक्त आहेत.

कृषी सहाय्यकाच्या मंजूर १७८१ पदांपैकी सरळसेवेने १६१२ पदे भरावयाची असून, त्यापैकी १४८७ पदे भरलेली आहेत, इतर मागासप्रवर्गातील ३३५ पदे भरलेली असून १९ पदे अतिरिक्त भरलेली आहेत उर्वरित एकूण १२५ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीने १७९ पदे भरावयाची असून त्यापैकी १०६ पदे भरलेली आहेत, उर्वरित ७३ पदे रिक्त आहेत.

सहाय्यक अधिक्षकाची सरळसेवेने ९ पदे भरावयाची असून, सर्व पदे भरण्यात आलेली आहेत व पदोन्नतीने २९ पदे भरावयाची असून त्यापैकी २४ पदे पदोन्नतीने भरलेली आहेत तर ५ पदे रिक्त आहेत; वरिष्ठ लिपिकाची सरळसेवेने २० पदे भरावयाची असून, त्यापैकी ११ पदे भरलेली आहेत, ९ पदे रिक्त आहेत व पदोन्नतीने ६१ पदे भरावयाची असून त्यापैकी ४३ पदे भरलेली आहेत, १८ पदे रिक्त आहेत; अनुरेखकांची सरळसेवेने २५४ पदे भरावयाची असून, त्यापैकी २५३ पदे भरलेली आहेत, १ पद रिक्त आहे; वाहनचालकांची सरळसेवेने ९४ पदे भरावयाची असून, त्यापैकी एकूण ७८ पदे भरलेली आहेत, १६ पदे रिक्त आहेत; शिपाई संवर्गातील सरळसेवेने ४५६ पदे भरावयाची असून, त्यापैकी ३४१ पदे भरलेली आहेत, ११५ पदे रिक्त आहेत ; माळी/रोपमळा/मदतनीस सरळसेवेने ८० पदे भरावयाची असून, त्यापैकी ३८ पदे भरलेली आहेत, ४२ पदे रिक्त आहेत. मजूरांची सरळसेवेने ७९ पदे भरावयाची असून, त्यापैकी ४८ पदे भरलेली आहेत, ३१ पदे रिक्त आहेत. एकूण ५९४ पदे रिक्त असून इतर मागास प्रवर्गातील ५४ पदे रिक्त आहेत. काही भागात पदे अतिरिक्त झालेली आहेत.

सहायक प्रशासन अधिकारी, "गट-ब" मधील २२ पदे मंजूर असताना २४ पदे भरण्यात आली. म्हणजेच मंजूर पदांपेक्षा जादा पदे भरण्यात आल्याचे समितीच्या निदर्शनास आल्याने याबाबत समितीने विचारणा केली असता, विभागीय अधिकारी यांनी सांगितले की, सहायक प्रशासन अधिकाऱ्यांची पदे पूर्वी १०० टक्के पदोन्नतीने भरली होती. त्यानंतर ५०:५० या गुणोत्तराप्रमाणे जाहिरात देण्यात आली. त्यानंतर सदरचे प्रकरण न्यायालयात गेले. सरळसेवेची २२ पदे आणि पदोन्नतीची २२ पदे अशी एकूण ४४ पदे आहेत.

कृषी सहायकांची इतर मागासप्रवर्गाची १८ पदे, वरिष्ठ लिपिक २ पदे, लिपिक संवर्गातील एकूण ११ पदांपैकी इतर मागासप्रवर्गाची ७ पदे रिक्त आहेत. अनुरेखक -१३ पदे, वाहन चालक -७ पदे, शिपाई- १५ पदे, माळी- ३ पदे अशी रिक्त पदे असून रिक्त पदांच्या ५० टक्के किंवा एकूण संवर्गाच्या ४ टक्के पदे यापैकी जी संख्या कमी असेल ती भरणार असल्याचे तसेच या संवर्गाची बिंदूनामावली सन २००९ व सन २०१२-२०१३ मध्ये मंजूर करून घेतलेली आहे.

त्यानंतर तीन वर्षानी बिंदूनामावली मागासवर्गीय कक्षाकडून तपासून घेण्यात आली आहे. ८ कृषी विभागांपैकी अमरावती आणि नाशिक हे दोन विभाग वगळले तर सर्व ठिकाणची बिंदूनामावली तपासून घेतली आहे. त्याच्या आधारावर मार्च पर्यंत १०० टक्के अनुशेष भरणार असल्याचे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

लातूर विभागात कृषि सहायकांची सरळसेवेची १३२१ पदांपैकी १२९८ पदे भरली असून २३ पदे रिक्त आहेत. वरिष्ठ लिपिकांची २५ पदे मंजूर असून त्यातील सरळसेवेची ८ पदे रिक्त आहेत. लिपिक संवर्गातील सरळसेवेची १८५ पदे असून त्यापैकी १६ पदे रिक्त आहेत. अनुरेखक २५० पदांपैकी ६६ पदे भरली असून १८४ पदे रिक्त आहेत. वाहन चालकांची ७५ पदांपैकी ४९ पदे रिक्त आहेत असे विभागीय अधिकारी, लातूर यांनी स्पष्ट केले.

अनुरेखकाची १८४ पदे रिक्त राहण्याची कारणे काय आहेत, अशी समितीने विचारणा केली असता, सेवाप्रवेश नियमावली मध्ये बदल करण्यात येत असल्याने सदरचे प्रकरण कार्यवाहीत आहे. मृदसंधारण अंतर्गत नकाशा तयार करणे हे काम प्रामुख्याने अनुरेखक करीत असतात. नाला बंडिंगचे नकाशा तयार करण्याचे काम कमी झालेले आहे. सन २००९ पासून ही पदे रिक्त आहेत. सन २००८ मध्ये उच्च स्तरीय सचिव समितीची बैठक झाली होती. त्यानंतर सन २०१४ मध्ये १२१ पदांना शासनाने मान्यता दिली होती. परंतु बिंदू नामावलीप्रमाणे मागणी पत्र सादर करून एकत्रितपणे जाहिरात द्यावयाची होती म्हणून ही पदे भरावयाची राहिली आहेत, त्यामुळे ही पदे एवढ्या संख्येने रिक्त असल्याचे विभागीय अधिकारी, अमरावती यांनी स्पष्ट केले.

तसेच गाव पातळीवरील एम. आर. सॅट (महाराष्ट्र रिमोट सेन्सींग सॅटेलाईट सेंटर) मार्फत सर्व नकाशे (रेडीमेड) संगणीकृत तयार मिळतात, त्यामुळे ती पदे ठेवण्याची आवश्यकता आहे किंवा नाही हे तपासून पहावे लागेल असे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

सन २००९ मध्ये ही पदे भरण्याची प्रक्रिया थांबविण्यात आली आणि सन २०१४ मध्ये ही पदे भरण्यासाठी परवानगी दिली गेली. सन २०१३ ते २०१५ या कालावधीतील बिंदू नामावली पूर्ण का करता आली नाही याबाबत समितीने विचारणा केली असता, एकंदर ९ संवर्गाची जाहिरात द्यावयाची असल्याचे कृषी सहसंचालक यांनी स्पष्ट केले.

उच्चस्तर समितीने मान्यता दिल्यानंतरही पदे भरण्यासाठी विलंब का लागला, असे समितीने विचारले असता, शासनाने नोकर भरतीवर बंदी आणल्यामुळे रिक्त पदांच्या ५० टक्के किंवा

एकूण संवर्गाच्या ४ टक्के यापैकी जी संख्या कमी असेल त्याप्रमाणे पदे भरण्यात येतील. कृषी सहायकांची ७५ टक्के पदे मार्च पर्यंत भरावयाची आहेत. या पदांमध्ये अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, इतर मागासगर्वीय ही पदे बिंदू नामावलीप्रमाणे भरण्यात येतील. अनुरेखक या पदाचे नामाभिधान बदलावे लागेल असे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

कृषी सहायक हे पद क्षेत्रिय स्तरावरील असल्यामुळे ही पदे भरण्याची आवश्यकता असल्याचे समितीने स्पष्ट केले असता, कृषि सहायकांची सरळसेवेची ११९० पदे रिक्त असून यापैकी ७५ टक्के पदे भरण्यात येणार आहेत. कृषि सहायक हे गाव पातळीवर योजना राबवित असल्याने ही १०० टक्के पदे भरण्याची परवानगी द्यावी असा प्रस्ताव मुख्य सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीकडे सादर करणार असल्याचे आयुक्त यांनी स्पष्ट केले. तसेच सन २००४ पासून नोकरभरती केलेली नाही.

नाशिक विभागात सरळसेवेने आणि पदोन्नतीमधून कृषि पर्यवेक्षकांची ३४२ पदे मंजूर असून ३०४ पदे भरली आहेत आणि ३८ पदे रिक्त आहेत. कृषि सहायकांची १४९४ पदे मंजूर आहेत त्यापैकी १२६४ पदे भरली असून २३० पदे रिक्त आहेत. सहायक अधीक्षकांची ४० पदे मंजूर असून त्यापैकी २४ पदे भरली आहेत आणि १६ पदे रिक्त आहेत. वरिष्ठ लिपिकांची ८५ पदे मंजूर असून त्यापैकी ७५ पदे भरली आहेत आणि १० पदे रिक्त आहेत. लिपिकांची २१८ पदे मंजूर असून त्यापैकी १५२ पदे भरली आहेत आणि ६६ पदे रिक्त आहेत. अनुरेखकांची २३७ पदे मंजूर असून त्यापैकी ९० पदे भरली आहेत आणि १४७ पदे रिक्त आहेत. एकूण पदे २४८६ असून त्यापैकी १९५३ पदे भरली असून ५३३ पदे रिक्त आहेत. त्यामध्ये इतर मागास संवर्गातील ३६९ मंजूर पदांपैकी ३१६ पदे भरलेली असून ५३ पदे रिक्त होती. त्यातील ७ पदे दरम्यानच्या काळात भरली असल्यामुळे इतर मागासप्रवर्गातील ४७ पदे रिक्त असल्याचे विभागीय अधिकारी, नाशिक यांनी स्पष्ट केले.

अमरावती विभागात सरळसेवा आणि पदोन्नतीने पदे भरली जातात. अमरावती विभागात एकूण १५ संवर्ग आहेत. कृषी पर्यवेक्षकांची सरळसेवेसाठी १२२ पदे मंजूर आहेत. त्यापैकी ११३ पदे भरलेली आहेत तर ९ पदे रिक्त आहेत. कृषी सहायकांची १५९६ पदे मंजूर आहेत. त्यापैकी १३८० पदे भरलेली असून ३७ पदे रिक्त असल्याचे विभागीय अधिकारी, अमरावती यांनी स्पष्ट केले.

अमरावती विभागात कृषी सहायकांची ३७ पदे रिक्त राहण्याची कारणे काय आहेत, अशी समितीने विचारणा केली असता, कृषी सहाय्यकाची जास्तीत जास्त पदे भरण्याबाबत योग्य ती कार्यवाही केली जात आहे. यामध्ये ९० टक्के पदे सरळसेवेने तर १० टक्के पदे पदोन्नतीने भरली जातात. सरळसेवेतील पदे विचारात घेता कृषी सहायकांना कृषी पर्यवेक्षक पदावर पदोन्नती दिलेली आहे. कृषी पर्यवेक्षकाचे भरती नियमामध्ये ७० टक्के पदोन्नती आणि ३० टक्के सरळसेवा असे भरतीचे प्रमाण आहे. १०० टक्के पदे पदोन्नतीने भरण्याचे अंतिम झाल्यानंतर कृषी पर्यवेक्षकांची पदे पदोन्नतीने भरली जाणार आहेत. कृषी सहायकांची पदोन्नतीसाठी १७७ पदे मंजूर आहेत. यापैकी ९४ पदे भरलेली आहेत तर ८० पदे रिक्त आहेत. वर्ग-४ मधून पदोन्नती दिली जाते. यामध्ये नियुक्तीच्या नियमात थोडासा बदल करण्याची आवश्यकता असल्याचे विभागीय अधिकारी, अमरावती यांनी सांगितले.

कृषी विभागात कृषी सहायक हे महत्वाचे पदे असल्याने सदर पदे भरण्याबाबत आयुक्तांनी योग्य तो पाठपुरावा करावा अन्यथा शासनाच्या सर्व योजना बंद पडतील असे समितीने सूचित केले. तसेच पदोन्नतीच्या नियमात शिथिलता आणून कृषी सहायकांची जास्तीत जास्त पदे कशी भरली जातील या दृष्टीकोनातून आयुक्तांनी कार्यवाही करावी असे निर्देश दिले असता आयुक्तांनी याबाबत योग्य ती कार्यवाही केली जाईल असे समितीला आश्वासित केले.

नियमामध्ये बदल होईपर्यंत संबंधितांकडे कार्यभार देण्याचा अधिकार आयुक्तांना आहे काय तसेच शासनाच्या नियमाप्रमाणे पदोन्नती देण्याच्या निकषामध्ये बसत नसेल तर त्यासंदर्भात संबंधित अधिकाऱ्यांना पदोन्नती देण्याच्या अटीमध्ये शिथिलता आणावी व संबंधित कर्मचारी पात्र आहे, पण पदोन्नतीस एक वर्षाचा अवधी आहे अशा कर्मचाऱ्याला ते काम दिले तर ते चांगले होईल असे समितीने सूचित केले असता, पात्र असेल तर संबंधित कर्मचाऱ्याला पदोन्नती दिली जाते. पात्र असलेले कर्मचारी ५ टक्क्यापेक्षा अधिक उपलब्ध असतील तर अशा कर्मचाऱ्यांना कार्यभार देण्याचा विचार करण्याची गरज आहे असे आयुक्तांनी स्पष्ट केले.

विभागीय अधिकारी, नागपूर यांनी स्पष्ट केले की, कृषी पर्यवेक्षकाची सरळसेवेसाठी ११४ पदे मंजूर आहेत. यापैकी ३७ पदे भरलेली असून ७७ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीसाठी २६७ पदे मंजूर आहेत. यापैकी ३२१ पदे भरण्यात आलेली असून, ५४ पदे जास्तीची भरण्यात आलेली आहेत. इतर मागासवर्गीयासाठी सरळसेवेची २२ पदे मंजूर आहेत. त्यापैकी १ पद भरलेले आहे आणि पदोन्नतीने १५२ पदे कार्यरत आहेत. अशी एकूण १५३ पदे कार्यरत आहेत.

कृषी सहाय्यकाची सरळसेवेसाठी एकूण १३४५ मंजूर पदांपैकी १०९५ पदे भरलेली आहेत तर २५० पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीसाठी १४९ मंजूर पदांपैकी ९७ पदे भरलेली आहेत. उर्वरित ५२ पदे रिक्त आहेत. इतर मागासवर्गीयांसाठी सरळसेवेने २५५ मंजूर पदांपैकी २२६ पदे भरलेली आहेत व २९ पदे रिक्त आहेत.

सहाय्यक अधीक्षकाची सरळसेवेसाठी १६ मंजूर पदांपैकी १२ पदे भरलेली आहेत तर ४ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीसाठी ४७ मंजूर पदांपैकी ४५ पदे भरलेली आहेत. उर्वरित २ पदे रिक्त आहेत. इतर मागासवर्गीयांसाठी सरळसेवेसाठी ३ मंजूर पदांपैकी १ पद भरलेले आहे आणि २ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीने १९ पदे कार्यरत आहेत.

वरिष्ठ लिपिकाची सरळसेवेसाठी ३२ पदे मंजूर असून यापैकी २४ पदे भरलेली आहेत तर ८ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीसाठी ९८ मंजूर पदांपैकी ९३ पदे भरलेली आहेत व ५ पदे रिक्त आहेत. इतर मागासवर्गीयांसाठी सरळसेवेसाठी ६ मंजूर पदांपैकी ३ पदे भरलेली असून ३ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीने ४२ पदे कार्यरत आहेत.

लिपिकाची सरळसेवेसाठी २४९ मंजूर पदांपैकी १९० पदे भरलेली आहेत तर ५९ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीसाठी ८३ पदे मंजूर आहेत. यापैकी ८२ पदे भरलेली आहेत. १ पद रिक्त आहे. इतर मागासवर्गीयांसाठी सरळसेवेसाठी ४७ मंजूर पदांपैकी ३९ पदे भरलेली आहेत आणि ८ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीने ३२ पदे कार्यरत आहेत.

अनुरेखकाची सरळसेवेसाठी ३०८ मंजूर पदांपैकी ९२ पदे भरलेली आहेत तर २१६ पदे रिक्त आहेत. इतर मागासवर्गीयांसाठी सरळसेवेसाठी ५८ मंजूर पदांपैकी ५ पदे भरलेली असून ५३ पदे रिक्त आहेत, असे विभागीय अधिकारी, नागपूर यांनी स्पष्ट केले.

इतर मागासवर्गीय प्रवर्गातील माहे जुलै, २०१५ अखेर अनुरेखकाची १९४ पदे रिक्त राहण्याची कारणे काय आहेत याबाबत समितीने विचारणा केली असता, माहे जुलै २०१५ अखेर इतर मागासवर्गीय कोट्यातील अनुरेखकाची बिंदूनामावलीप्रमाणे एकूण १९४ पदे रिक्त दाखविण्यात आलेली आहेत, असे आयुक्तांनी स्पष्ट केले.

इतर मागासवर्गींयांसाठी सरळसेवेसाठी एकूण ५०७ मंजूर पदांपैकी ३२६ पदे भरलेली आहेत आणि १८१ पदे रिक्त आहेत. पदोन्नतीने २५२ पदे कार्यरत आहेत, असे नागपूर विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

वर्धा जिल्ह्यातील पदांबाबतची माहिती समितीने विचारली असता, वर्धा जिल्ह्यात कृषी सहायकाची २३५ पदे आहेत. यापैकी २०८ पदे भरलेली असून २७ पदे रिक्त आहेत.

हिंगोली विभागातील पदांबाबतची माहिती समितीने विचारली असता, एकूण ५ जिल्ह्यांमध्ये १३२१ पदांपैकी २३ पदे रिक्त आहेत. सद्यःस्थितीत हिंगोली जिल्ह्यातील पदांबाबतची माहिती उपलब्ध नसल्याचे विभागीय अधिकारी यांनी सांगितले.

(२) राज्यात शेतकऱ्यांच्या होत असलेल्या आत्महत्या :-

शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने कृषी विभागाला अनन्यसाधारण असे महत्त्व असून विदर्भातील शेतकरी कोणत्या कारणांमुळे आत्महत्या करीत आहेत, याबाबतची माहिती विभागाकडे आहे काय असे समितीने विचारले असता, कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले की, राज्यात पाऊस अत्यंत कमी पडला आहे. राज्यात ६१ टक्के पाऊस झाला. परभणी, उस्मानाबाद, बीड, लातूर या जिल्ह्यात पाऊस फारच कमी पडला आहे. विदर्भातील काही जिल्हे सोडले तर यवतमाळ या ठिकाणीही पाऊस कमी पडला आहे. गेल्या दोन-तीन वर्षांपासून शेतकऱ्यांना सतत दुष्काळाला सामोरे जावे लागत आहे. अवर्षणामुळे पिके वाया जात आहेत. वातावरणातील बदलामुळे जून, मध्ये १०२ टक्के पाऊस राज्यात पडला त्यामुळे खरिपाची ९८ टक्के पेरणी पूर्ण झाली आहे. जुलै, महिन्यात राज्यात पाऊसच पडला नाही त्यामुळे सोयाबिन, कापूस ही पिके वाया गेल्यामुळे शेतकऱ्यांची मानसिकता खालावली. सततच्या नापिकीमुळे शेतकऱ्यांची पिके वाया जाणे, त्यातच त्यांनी घेतलेले कर्ज फेडण्याची चिंता यामुळे शेतकऱ्यांमध्ये नैराश्याची भावना निर्माण होते. महसूल विभागाच्या १४ जिल्ह्यांत जिल्हाधिकाऱ्यांच्या अध्यक्षतेखाली कुटुंबनिहाय सर्व्हे झालेला आहे. त्यामुळे यवतमाळ आणि उस्मानाबाद जिल्ह्यात कायमस्वरुपी उपाययोजना करण्याच्या दृष्टीकोनातून माननीय मुख्यमंत्री महोदयांनी सहा महिन्यांत त्या भागातील लोकांना पाण्याची सुविधा उपलब्ध करुन देण्यात येईल, अशी घोषणा केली होती. यासाठी आपल्याला आणखी एक योजना आखता येईल की, शेतकऱ्यांनी शेततळी घेतल्यानंतर त्यात साचलेल्या पाण्याचा वापर जेव्हा पाऊस ओढ देईल तेव्हा वापरता येईल. शासनाने दरवर्षी ५० हजार शेततळी याप्रमाणे तीन वर्षांत दीड लाख शेततळी उभारण्याचा मानस व्यक्त केला आहे. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामिण रोजगार हमी (एमआरईजीएस) योजनेमार्फत दोन लाख विहिरी मराठवाडा आणि विदर्भासाठी दिल्या आहेत. शेतकऱ्यांनी शेततळ्यामध्ये साचलेले पाणी जेव्हा पाऊस ओढ देईल तेव्हा २०-२५ दिवसांच्या कालावधीत या पाण्याचा वापर केला तर ६० ते ७० टक्के पीक शेतकऱ्यांच्या हातामध्ये येऊ शकेल. एनएचएममधून १४ जिल्ह्यांमध्ये २५ कोटी रुपयांची शेततळ्यांची वेगळी योजना आहे.

नियंत्रित शेतीसाठी यावर्षी ५० कोटी रुपयांची तरतूद केली आहे. उस्मानाबाद, यवतमाळ, वर्धा, अमरावती या जिल्ह्यांमध्ये विशेषकरुन नियंत्रित शेती, पाच एकरापर्यंत शेती असल्यास पॉली हाऊस, ग्रीन हाऊस या योजना राबविणे आवश्यक असून पुढील काळात संरक्षित सिंचनाची सुविधा उपलब्ध करणे आवश्यक असल्याचे मत आयुक्त यांनी व्यक्त केले.

माननीय मुख्यमंत्री आणि माननीय कृषि मंत्री हे १४ जिल्ह्यांमध्ये संरक्षित सिंचन योजना देणार असून शासन दीड लाख शेततळी देण्याच्या विचारात आहे. परंतु ५० ते ७० हजार नागरिक असे आहेत की, ज्यांच्याकडे काहीच नसल्याने त्यांना पाणी देणे आवश्यक आहे. अशा लोकांना डिझेल पंपासाठी शासनाने रक्कम दिली पाहिजे, जेणेकरुन शेततळ्यांवरील पाणी शेतात जाऊ शकेल असे समितीने मत व्यक्त केले असता, कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले की, सन २०१४-१५ मध्ये एनएचएम मधून १७३ कोटी, १०५ कोटी रुपये संरक्षित शेती, ठिंबक सिंचन (ड्रीप इरिगेशन) पॉली हाऊस, यासाठी रक्कम प्राप्त झाली होती. कृषि विकास योजनेत ५० कोटी रुपयांची अतिरिक्त तरतूद विदर्भ आणि मराठवाडयासाठी मंजूर केली. विदर्भ आणि मराठवाड्यासाठी ३० कोटी रुपये नियंत्रित शेतीसाठी देत असताना आणखी ५० कोटी रुपये अतिरिक्त निधीची तरतूद करण्यात येईल, असे कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

विदर्भ आणि मराठवाडयासाठी ठिबक सिंचन योजनेसाठी ८२ कोटी रुपयांची तरतूद केलेली असल्याचे विभागीय प्रतिनिधी यांनी स्पष्ट केले.

सन २०१३-२०१४ या कालावधीत २३२ कोटी रुपये वितरित केले असून ४६ टक्के शेतकऱ्यांच्या रक्कमा जमा केलेल्या आहेत. सन २०१५-२०१६ मध्ये ८० कोटी रुपये वितरित झालेले आहेत.

विदर्भ सिंचन विकास कार्यक्रमांतर्गत दरवर्षी ५०० कोटी रुपये देण्यात येणार आहेत. मागील वर्षी १५० कोटी रुपये मिळाले होते. त्यातील ५० कोटी रुपये जलसंधारणासाठी, ५० कोटी रुपये सुक्ष्म सिंचन (मायनर इरिगेशनसाठी) वापरण्यात येणार आहेत. माननीय मुख्यमंत्री महोदयांशी चर्चा केल्यानंतर नाबार्डकडून विदर्भ सिंचन विकास कार्यक्रमासाठी १५० कोटी रुपयांचे कर्ज मंजूर झाले असल्याचे कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

अनुसूचित जाती, अनुसुचित जमाती साठी ७५ टक्के (ड्रीप इरिगेशनसाठी) ठिबक सिंचनासाठी निधी दिला जातो. त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या कमी होण्यास मदत होईल. जे कोरडवाहू शेतकरी पाच एकराच्या आतमधील आहेत, तेच शेतकरी आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त होतात.

शेतकरी कर्जबाजारी झाल्यामुळे पाच एकराच्या आतमधील शेतकऱ्याला बँकाकडून रुपये १ लाख कर्ज उपलब्ध व्हावे म्हणून काही बदल करता येईल काय, अशी समितीने सूचित केले असता, शेतकऱ्याला एक लाख रुपयांपर्यत बिनव्याजी कर्ज मिळते आणि तीन लाख रुपयांपर्यत ४ टक्के व्याजाने कर्ज दिले जाते असे कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले असता, यामध्ये काय सुधारणा करता येईल असे समितीने विचारले.

त्यावर कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले की, मायक्रो फायनान्स कंपनी ही बँकेप्रमाणे कर्ज देते. जैन इरिगेशन आणि आणखी एक कंपनी आहे ती महाराष्ट्राचा ८० टक्के व्यवसाय पाहते. भारतीय रिझर्व्ह बँकेची परवानगी घेऊन त्यांनी फायनान्स कंपनी स्थापन केली आहे. शेतकऱ्यांकडून ना-हरकत प्रमाणपत्र घेऊन अनुदान थेट कंपनीच्या खात्यावर जमा करावी, असे लिहून घेऊन त्यांना कर्ज उपलब्ध करण्यात येते. एक लाख रुपये शेतकऱ्यांकडे नाही आणि राष्ट्रीयकृत बँकाही त्यांना कर्ज देत नसल्याने हा नवीन मार्ग काढला पाहिजे. तसेच शेतकऱ्यांना अनुदान प्राप्त होईपर्यंत कंपन्या हे कर्ज देतात. यावर सकारात्मक निर्णय घ्यावा, असे समितीने सूचित केले.

त्यावर विभागीय अधिकारी, पुणे यांनी स्पष्ट केले की, डिझेल पंपासाठी केंद्र शासनाकडून निधी मिळतो. केंद्र शासन १६ कोटी रुपये राज्याला देते, परंतु राज्य शासनाचा हिस्सा उपलब्ध न झाल्यामुळे या निधीचा वापर करता येत नाही. केंद्र शासनाची वाढीव मदत देण्याची तयारी आहे. यंदा ५० टक्के रक्कम केंद्र शासनाने आणि ५० टक्के रक्कम राज्य शासनाने द्यावयाची आहे. दुष्काळाची पार्श्वभूमी आणि शेतकऱ्यांची गरज लक्षात घेऊन, पाठपुरावा केला तर राज्यस्तरावर केंद्र शासनाचा निधी जास्त प्रमाणात उपलब्ध करुन घेता येईल. उस्मानाबाद जिल्ह्यातील तालुक्यामध्ये गेल्या पाच वर्षांपासून पाऊस न पडल्यामुळे ज्वारीचे पीक सुद्धा आले नाही. परंतु ठिबक सिंचनामुळे एक चांगला उपक्रम राबविण्यात आला आहे. ऊसासाठी ठिबक सिंचन करणे अनिवार्य आहे, परंतु ज्या शेतकाऱ्यांचा एक एकराचा ऊस असेल ते शेतकरी पुढे दोन एकरात लागवड करतील. ठिबक सिंचनामुळे ५० टक्के पाण्याची बचत होईल. परंतु ऊसाचे क्षेत्र सुद्धा मर्यादित राहिले पाहिजे, या दृष्टीकोनातून धोरणात्मक निर्णय घेणे आवश्यक आहे.

कोणत्याच पिकांवर बंधन घालू शकत नसल्याचे समितीने स्पष्ट केले असता, ४० टक्के पाणी वाचविल्यानंतर शेतकऱ्यांना इतर पिकांमध्ये चांगली पिके घेण्याबाबतचे पर्याय सुचविण्याची गरज आहे असे कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

समितीने शेतकऱ्यांसाठी वेगवेगळ्या योजना राबविण्याची सूचना केलेली आहे. सद्यःस्थितीत कृषी विभागासाठी आवश्यक तेवढा निधी उपलब्ध होत नसल्याचे विभागीय प्रतिनिधी यांनी स्पष्ट केले.

नियोजन विभागात सद्यःस्थितीत कोणत्या योजना बंद करावयाच्या याबाबतचा आढावा दर तीन महिन्यांनी घेतला जातो. त्यामध्ये कृषी विभागाच्याच योजना बंद केल्या जातात. कृषी विभागातून साहित्य पुरविले जात असताना निकृष्ट दर्जाचे पुरविल्याचे अनेक प्रकार यापूर्वी निदर्शनास आलेले आहेत. तसेच कोकण विभागासाठी एक रुपयांचा निधी मिळत नाही, कोकण विभागात खाऱ्या पाण्यापासून शेती वाचविण्याची गरज आहे. एकूण २२ हजार क्षेत्र खार जमिनीमुळे बाधित झालेले आहे. कोकणातील जलयुक्त शिवारात खारे पाणी आहे. विदर्भ आणि मराठवाड्यात कमी पाऊस पडत असल्यामुळे त्या ठिकाणी दुसरी पिके घेण्याची गरज आहे, राज्यात एकूण ४ कृषी विद्यापीठे आहेत. यापैकी एका देखील कृषी विद्यापीठाच्या माध्यमातून गावातील शेतकऱ्यांना काहीच फायदा होत नसल्याचे मत समितीने व्यक्त केले असता, विभागीय प्रतिनिधी, पुणे यांनी यास सहमती दर्शविली व भविष्यात सुधारणा करण्याचा प्रयत्न करण्यात येईल असे आश्वासित केले.

महाराष्ट्रात एक दिवसीय कृषी विभागाची ग्रामसभा आयोजित करण्याबाबत समितीने सूचित केले असता कृषी आयुक्तांनी स्पष्ट केले की, मध्यंतरीच्या काळात कृषी दिनाच्या निमित्ताने कृषी सप्ताह कार्यक्रम आयोजित करुन कार्यक्रम प्रत्येक गावात राबविण्यात आला होता. कृषी विभागातील वेगवेगळ्या योजनांची माहिती गावागावात पोहचविण्यासाठी योग्य तो प्रयत्न केला जात आहे.

जेव्हा शेतकरी आत्महत्या करतो त्यानंतर त्यासंदर्भातील अहवाल कृषी विभागामार्फत घेतला जातो काय अशी समितीने विचारणा केली असता, कृषी आयुक्तांनी स्पष्ट केले की, कृषी विभागामार्फत जिल्हा पातळीवर जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडून त्यासंदर्भातील अहवाल घेतला जातो. प्रत्येक जिल्ह्याचे सर्व्हेक्षण सुरु आहे.

कृषी विभागासाठी २७,५०२ पदे मंजूर आहेत. ही मंजूर पदे त्यावेळेच्या परिस्थितीनुरुप काढण्यात आलेली आहे. परंतु, ही पदे काढण्यासाठी त्यावेळी कोणतेही सॉफ्टवेअर नव्हते. राज्यातील कर्मचाऱ्यांवर ७२.२ टक्के वेतनावर खर्च केला जातो आणि विकासासाठी २७.८ टक्के एवढा निधी शिल्लक राहतो. त्यामुळे ही २७,५०२ पदे कमी करता येईल किंवा कसे याचा देखील आयुक्त स्तरावरुन विचार करण्याची गरज आहे. सेवा हमी कायद्यानुसार ५५ प्रमाणपत्रे ही

ऑन लाईनद्वारे दिली जाणार आहेत. परिणामी कामाचा व्याप कमी होणार असून यामाध्यमातून २७,५०२ पदे कमी करण्याबाबतचा विचार केला जाऊ शकतो काय परिणामी शिल्लक राहिलेला निधी सर्वसामान्य लोकांच्या विकासासाठी खर्च करण्यास मदत होईल, असे समितीने मत व्यक्त केले असता, कृषी आयुक्त यांनी सांगितले की, सन २००३ मध्ये कृषी विभागातील काही ठराविक पदांच्या संदर्भातील आढावा घेण्यात आलेला होता. त्यानंतर सन २००९ नंतर नवीन आकृतीबंधानुसार पदांचा आढावा घेऊन २७,५०२ पदे मंजूर झाली होती. भविष्यातदेखील पदांचा आढावा घेतला जाणार आहे. आढावा घेतल्यानंतर काही पदे कमी झालेली आहेत. भविष्यात अनुरेखक आणि आरेखक या पदांची गरज आहे किंवा कसे त्यासंदर्भातील आढावा घेऊन पुढील कार्यवाही केली जाणार आहे.

कृषी विभागातील अनेक चांगल्या योजनांची अंमलबजावणी करीत असताना अनेक अडचणी येतात आणि त्यावर कोणाचेही नियंत्रण नसते. योजनांची अंमजलबावणी व्यवस्थित होते किंवा कसे याची तपासणी करण्यासाठी एखादी यंत्रणा कार्यान्वित करावी अशी काही योजना विभागाकडे आहे काय अशी समितीने विचारणा केली असता, विभागाने स्वतंत्र दक्षता विभाग तयार केलेले आहे. यासाठी अधीक्षक कृषी अधिकारी दर्जाच्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती केलेली आहे. त्यामुळे दक्षता विभागामार्फत स्वतंत्र चौकशी केली जाते. केंद्र शासनाच्या प्रत्येक योजनांचे मुल्यमापन करण्याचे बंधनकारक असल्यामुळे राज्य शासनाकडून त्रयस्थ पक्षामार्फत योजनांचे मुल्यमापन केले जाणार आहे. दक्षता विभागामार्फत आतापर्यंत किती ठिकाणी जाऊन तपासणी करून त्यासंदर्भातील अहवाल दिलेला आहे अशी समितीने विचारणा केली असता, तपासणी अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर पुढील कार्यवाही केली जाते असे कृषी आयुक्त यांनी स्पष्ट केले.

उस्मानाबाद जिल्ह्यात जिल्हा नियोजन समितीच्या (DPDC) बैठकीत श्री. तोटावार, जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी यांना निलंबित करावे म्हणून ठराव करण्यात आला होता, त्या अनुषंगाने कार्यवाही केलेली आहे काय अशी समितीने विचारणा केली असता, श्री. तोटावार, जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकाऱ्याची चौकशी झालेली आहे. दोषरोपपत्र बजाविण्यात आलेली असून शासनाने श्री. तोटावार यांना दोषारोप पत्र देण्यासाठी मान्यता दिलेली आहे.

दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्यात आली. साक्षीच्यावेळी समितीने कृषी सेवक या संवर्गातील रिक्त पदांची भरती कधी झाली याबाबत विचारणा केली असता विभागीय सचिव यांनी स्पष्ट केले की, "गट-क" मधील कृषी सहायक या संवर्गातील पदे कृषी सेवक म्हणून भरण्यासाठी ७३० पदांची जाहिरात

दिनांक २९.१२.२०१५ रोजी काढण्यात आली होती. त्या अनुषंगाने दिनांक ०६ ऑगस्ट, २०१६ रोजी लेखी परीक्षा झाली होती. लेखी परीक्षेचा निकाल दिनांक ०७ सप्टेंबर, २०१६ रोजी विभागीय स्तरावर लागला. या निकालाच्या अनुषंगाने काही तक्रारी प्राप्त झाल्या होत्या, या तक्रारींची नोंद झाली होती. काही उमेदवार या निकालाविरुद्ध मॅटमध्ये गेले होते. त्यानुसार दिनांक २०.९.२०१७ रोजीच्या शासन पत्रान्वये मा.महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधीकरण, मुंबई यांच्या दिनांक १० ऑगस्ट, २०१७ रोजीच्या न्याय निर्णयातील मुद्दा क्रमांक २२ व २३ ची पुर्तता करुन कृषी सेवक भरती प्रक्रियेतील पात्र उमेदवारांना नियुक्ती आदेश देण्याबाबतची कार्यवाही करण्याबाबत निदेश प्राप्त झालेले असून त्याप्रमाणे सर्व विभागीय कृषी सह संचालक यांना दिनांक ३०.१०.२०१७ रोजीचे पत्रान्वये कार्यवाही करणेबाबत कळविलेले आहे. त्यानुसार न्यायनिर्णयातील मुद्दा क्रमांक २२ व २३ नुसार १०५ उमेदवारांनी ऑनलाईन अर्जामध्ये बदल केलेले आहेत. त्याअनुषंगाने संबंधित बदल केलेल्या उमेदवारांना बाजूला ठेवून उर्वरित उमेदवारांना नियुक्ती दिली जावी, त्याकरिता त्यांच्या अर्जाची व इतर कागदपत्रांची छाननी करण्याचे आदेश दिनांक ३० ऑक्टोबर, २०१७ रोजीच्या पत्रान्वये दिलेले आहेत.

समितीने विभागीय सचिवांच्या साक्षीचे पत्र दिल्यानंतर ही कार्यवाही करण्यात आली आहे काय अशी विचारणा केली असता, विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले की, दिनांक २९ डिसेंबर, २०१५ रोजी या पदांची जाहिरात प्रसिद्ध झाली होती. त्यानुसार कार्यवाही सुरु केली. या प्रकरणांतर्गत दिनांक १० ऑगस्ट, २०१७ रोजी मॅटने दिलेल्या न्यायनिर्णयाच्या अनुषंगाने कार्यवाही सुरु करण्यात आलेली आहे.

मॅटच्या न्याय निर्णयातील मुद्दा क्रमांक २२ व २३ चे पालन करण्यास विलंब का लागला अशी समितीने विचारणा केली असता, परीक्षा परिषदेचे अध्यक्ष व आयुक्त यांच्या परवानगीने ऑनलाईन केलेल्या अर्जामधील उमेदवारांचे वय, जात, इतर प्रमाणपत्रे पडताळणी करण्याचे काम करण्यात येत असल्याचे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

सदर कामाकरिता कृषी विभागाने समिती स्थापन केली होती काय, समितीला प्राप्त माहितीनुसार या भरती प्रक्रियेस आयुक्त स्तरावरुन विलंब झालेला आहे काय अशी समितीने विचारणा केली असता विभागीय अधिकारी यांनी समिती स्थापन करण्यात आल्याचे सांगितले. तसेच सदर प्रक्रिया करण्याकरिता कृषी आयुक्तालय स्तरावर दोन समित्या स्थापन करण्यात आलेल्या आहेत. या समित्यांनी या उमेदवारांची प्रमाणपत्रांची पडताळणी केली होती. १३५ उमेदवारांच्या कागदपत्रांची तपासणी डिटेल्स रॅण्डमली चेक करुन त्यांसंबंधीचा अहवाल सादर

केला होता. या उमेदवारांमधून जास्त गुण असलेले १३५ उमेदवार निवडले असल्याचे स्पष्ट केले. या संदर्भात मॅटमार्फत निर्णय घेतांना ६०-७० अर्ज आले होते. यामध्ये एकच उमेदवार एकाच वेळी दोन जागी परीक्षेला बसण्याचे प्रकार घडले होते. या परिक्षेत एक उमेदवार दोन जागांवर बसून परीक्षा कसा पास होऊ शकतो काही उमेदवारांनी स्वतःचे नाव, आडनाव बदलण्याचे अर्ज दिले होते. त्यांचे केवळ नावच नाही तर संपूर्ण व्यक्तिगत तपशीलही बदलण्यात आल्याचे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

समितीने भरती प्रक्रियेसंदर्भातील माहिती घेण्यात आली काय, अर्जातील बदल कोणी व कसे केले तसेच अर्ज कोणी स्वीकारले, अर्जांची छाननी कशाप्रकारे करण्यात आली, ऑनलाईन अर्जामध्ये बदल कसा करण्यात आला याबाबत विचारणा केली असता, विभागीय सचिवांनी अर्ज कोणी स्वीकारले याचा काहीच तपास लागला नसल्याचे स्पष्ट केले. सदर अर्ज कोर्टात सीलबंद अवस्थेत आले होते. ते उघडून स्कॅन (चित्रप्रत) केले होते, सदरहू घडलेला प्रकार हा सीसीटीव्ही कॅमेराच्या (छायाचित्र) प्रक्षेपणामध्ये उघडकीस आला होता. यामध्ये स्वतः कंपनीने बदल केलेला आहे, कंपनीला नाव, पत्ता कोणत्या उमेदवाराच्या नावामध्ये बदल करता येत नाही, त्यांना लॉगईन नाही. तरीही कंपनीने १०५ अर्जांमध्ये बदल केल्याचा मुद्दा होता, या प्रोग्रॅममध्ये बदल करण्याचा अधिकार कंपनीला नव्हता, तरीही बदल करण्यात आल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीच्या निदर्शनास आणले.

या भरतीसंदर्भात मॅटने निर्णय दिला की, परीक्षेमध्ये जेवढे काही संशयास्पद आहे, त्याबाबतच केवळ पडताळणी करुन योग्य निर्णय घेण्यात यावा, याकरिता संपूर्ण परीक्षा रद्द करण्याची गरज नाही. संशयास्पद असेल तेवढेच तपासून घ्यावे. संगणक प्रणालीमध्ये अशा तपासणीची यंत्रणा नाही, याबाबत कोणी तपासणी करावी असा मुद्दा निघाला होता. त्यावर विधी व न्याय विभागाचे मत मागविले असता सदरहू मुद्दा रिट याचिकेचा (Writ Petition) असून मॅटचा निर्णय योग्य नाही. तरी या संपूर्ण निकालासंदर्भात शासनस्तरावर रिट याचिका दाखल करणे आवश्यक होते, असे विधी व न्याय विभागाने मत व्यक्त केले. त्यानुसार रिट याचिका दाखल करण्यासंदर्भात निर्णय होऊन रिट याचिका तयार करण्यात आली होती. परंतु, रिट याचिका दाखल झाली असती तर संपूर्ण भरती प्रक्रिया पुन्हा करावी लागली असती. याबाबत वरिष्ठ पातळीवर निर्णय घेण्यात येऊन शेवटी मॅटच्या निर्णयाप्रमाणे विभागाने पुढील कार्यवाही केली व परीक्षा परिषदेच्या पातळीवरुन आणि वरिष्ठ पातळीवरील निर्णयानुसार परीक्षेतील संशयास्पद भाग तपासून इतरांना नियुक्त्या देण्यासंबंधीचा निर्णय घेण्यात आला. इतर भागामध्ये काही गडबड नाही, असल्यास त्याची

जबाबदारी घेण्यात येईल असेही त्यावेळी सांगितले गेले होते, असे विभागीय सचिव यांनी स्पष्ट केले.

कृषी सेवक संवर्गातील ७३० पदांची जाहिरात दिल्यानंतर त्यामध्ये एकच उमेदवार एकाच वेळी दोन ठिकाणी परीक्षेला बसून कसा पास होऊ शकतो, ही बाब गंभीर असून १०५ उमेदवारांच्या बाबतीत अशा व तत्सम प्रकारचा गैरप्रकार निदर्शनास आलेला आहे. तसेच कृषी विभागाच्या छाननी समितीने १०५ उमेदवारांच्या नियुक्तीसंदर्भातील निकषामध्ये बदल केलेले आहेत. या प्रक्रियेच्या पडताळणीचे आदेश दिले गेलेले आहेत. असे समितीने विभागीय सचिवांच्या निदर्शनास आणल्यावर विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, कृषी आयुक्तालयाने या पदांची जाहिरात काढली होती. त्यांच्या जाहिरातीतून असे स्पष्ट होत आहे की, ऑनलाईन अर्ज केले तर ते नामंजूर करता येणार नाही. त्यातील बदल स्वीकारले जाऊ शकत नाही. तसेच जाहिरातीव्यतिरिक्त इतर माहितीमध्ये असे सांगितले गेले की, यामध्ये बदल करता येतील अशी माहिती व जाहिरातीत तफावत दिसून येते. या भरती प्रकियेमध्ये विभाग पर्यवेक्षकांचे दुर्लक्ष झाले असून आयुक्त स्तरावरील अधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणामध्ये कमतरता राहिलेली आहे, परंतु हे जाणिवपूर्वक करण्यात आलेले नसून याबाबत अंतर्गत चौकशीची प्रक्रिया करणे आवश्यक असल्याचे मत विभागीय सचिव यांनी मांडले.

कृषी सेवक पदांची परीक्षा रद्द केली नसल्याने या परीक्षेची सद्यःस्थिती काय आहे, अशी समितीने विचारणा केली असता, विभागीय अधिकारी यांनी सांगितले की, सहसंचालक यांचे स्तरावर उर्वरित उमेदवारांच्या नियुक्त्यांची कार्यवाही करण्याचे आदेश देण्यात आलेले आहेत. त्यामुळे या नियुक्ती व पदभरती प्रक्रियेमध्ये मोठा बदल (Substantial Change) दिसून येईल.

दहा वर्षांपर्यंत परीक्षा मंडळात बदल करणे शक्य नाही. ऑनलाईन पद्धतीने दाखल झालेल्या अर्जांमध्ये नाव, आडनाव व पत्ता यामध्ये बदल करण्यात आलेला आहे. हे बदल केले होते, त्यावेळी परीक्षा मंडळ कुठे होते, शासनाकडून याकरिता त्यावेळी मान्यता कशी मिळाली, न्यायालयाकडून याकरिता मान्यता कशी मिळाली, ज्या व्यक्तींनी नावात बदल करुन परीक्षा दिलेली आहे, त्यांच्याबाबतचा निष्कर्ष छाननी समितीने दिलेला आहे, परीक्षेच्या कालखंडामध्ये कोणत्याही अर्जामध्ये कोणत्याही पातळीवर बदल करता येणार नाही, असे निश्चित करणे आवश्यक आहे. या संदर्भात काही उमेदवार मॅटमध्ये गेले, तेथे शासनाची भूमिका मांडण्याकरिता कमी पडलेले आहेत.

१०५ लोकांची फेरचौकशी केली होती. यानंतर ही परीक्षा प्रक्रिया वादाच्या भोवऱ्यात सापडली. न्यायालयात शासनाची बाजू मांडत असताना शासन म्हणून कमी पडलेले आहे. समितीला न्यायालयाच्या निर्णयाबाबत काही म्हणावयाचे नाही. परंतु एक व्यक्ती नाव व आडनावात बदल करुन दोन वेगवेगळ्या ठिकाणी परीक्षेला बसतो, हे योग्य नाही. ही सर्व परीक्षा प्रक्रिया न्यायालयाने रद्द केली पाहिजे, नवीन परीक्षा प्रक्रिया करणे गरजेचे आहे असे समितीने अभिप्राय दिले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विधी व न्याय विभागाचेही असेच मत आहे.

तसेच मा. उच्च न्यायालयात यासंबंधी रिट याचिका दाखल करण्यात यावी, असा सल्लाही देण्यात आला होता. ही केस रिट याचिकेची आहे, असे सांगितले गेले होते. त्यामुळे या सर्व भानगडीत न जाता केवळ बदल झालेल्या १०५ केसेस तपासून उर्वरित उमेदवारांची कागदपत्रे तपासून नियुक्ती देण्याची कार्यवाही चालू करावी, असे विभाग व आयुक्त स्तरावर निश्चित करण्यात येऊन ७३० पैकी १०५ उमेदवारांची तपासणी करुन उर्वरीत ६२७ उमेदवारांची नियुक्ती करण्याची कार्यवाही सुरु करावी, असे आदेश देण्यात आले होते. या भरती प्रक्रियेत १०५ उमेदवारांपैकी कोणी लिंग (जेंडर) नाव व आडनावामध्ये तसेच पत्त्यामध्ये बदल केला होता. सदर १०५ उमेवारांवर पोलीस केस करावी. त्यानुसार ६ उमेदवारांचा निवाडा झालेला आहे, त्यांच्या दस्ताऐवजांची पडताळणी करुन पोलीस केस करण्यात आलेली आहे. माजी सैनिक प्रवर्गातील पदांची उपलब्धी झालेली नाही. विभागीय कृषी संचालकांनी १९८१ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे बोर्डाकडून प्रमाणित करुन नियुक्तीची कार्यवाही करण्यात येणार आहे. दोन महिन्यांमध्ये ही प्रक्रिया पूर्ण होणार आहे, असे दिनांक ३० ऑक्टोबर, २०१७ रोजीच्या पत्रामध्ये सांगितले असल्याचे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

माजी सैनिक प्रवर्गातील पद भरणेबाबत समितीने विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, नियुक्ती अधिकाऱ्यांनी सैनिक कल्याण बोर्डाकडून माहिती घेऊन जाहिरात काढून नियुक्ती करण्यास अडचण नाही. उर्वरित ६२७ उमेदवारांची दस्तऐवजांची पडताळणी व पोलीस पडताळणी प्रमाणपत्र यांची तपासणी माहे नोव्हेंबर, २०१७ अखेरपर्यंत पूर्ण होईल असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

परीक्षेच्या निकालामध्ये संगणक संस्थेने १०५ उमेदवारांच्या अर्जात बदल केले त्याबाबत काय कारवाई केली, असे समितीने विचारले असता, परीक्षेच्या निकालामध्ये संगणक संस्थेने अधिकार नसताना नियमबाह्यपणे १०५ उमेदवारांच्या अर्जात बदल केल्या प्रकरणी एफआयआरची नोंद केलेली आहे. सर्व डेटाची सीडी आवश्यक असतानाही संगणक संस्थेने ती ठेवली नव्हती.

संबंधित हार्डडीस्कची चौकशी पुणे पोलीस स्टेशन येथे सुरु आहे. या संबंधी संगणक संस्थेवर योग्य ती कारवाई करण्याबाबत शालेय शिक्षण विभागाच्या सचिवांशी चर्चा केली असता त्यांनी याबाबत योग्य ती कारवाई करावी, असे सांगितले असल्याचे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

आदिवासी बहुल क्षेत्रामध्ये किती पदे रिक्त आहेत अशी समितीने विचारणा केली असता, विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, राज्यपाल महोदयांच्या निर्देशानुसार स्थानिक उमेदवार घेण्याच्या सूचना दिलेल्या आहेत. शासन स्तरावर असा निर्णय घेण्यात आला आहे की, केंद्रीय पद्धतीने परीक्षा होणार नाहीत. स्थानिक अधिकारी संस्थेच्या पातळीवर परीक्षा होतील. तसेच विभागीय अधिकारी यांनी एकूण ८७८ पदे रिक्त असून पदे भरण्याबाबत शासनाने शिथिलता दिलेली आहे. दि. १९ सप्टेंबरच्या शासन निर्णयात महापरीक्षा नावाच्या संस्थेला परीक्षेचे काम देण्यात आले आहे. या संस्थेमार्फत शासनाच्या विविध विभागाच्या परीक्षा घेण्यात येतात. या संस्थेमार्फत अर्ज मागवून परीक्षा घेण्याची संपूर्ण कार्यवाही करण्यात येते, अशी माहिती दिली.

कृषी विभागाचा आकृतीबंध मंजूर आहे काय, ही पदे केव्हापासून रिक्त आहेत, मागासवर्गीय प्रवर्गातील आरक्षित पदे भरण्याबाबत काय निर्णय घेण्यात आला आहे तसेच बिंदू नामावली केंद्रीय पद्धतीने आहे काय अशी समितीने विचारणा केली असता, माहे डिसेंबर, २०१७ नंतर काही पदे रिक्त झाल्यानंतर या पदांना शासनाने १०० टक्के मान्यता दिलेली आहे. ही पदे अनेक दिवसांपासून रिक्त होती. पूर्वी शासनाने ५० टक्क्यांची अट ठेवली होती. आता ही अट शिथिल करण्यात आली असल्याचे तसेच शासनाने सर्व तांत्रिक पदे भरण्याची मुभा दिलेली असून केंद्रीय पद्धतीने ही पदे भरु नयेत, विभागीय स्तरावरील अधिकाऱ्यांच्या पातळीवर पदे भरण्यात यावीत असे आदेश दिलेले आहेत.बिंदू नामावलीबाबतची कार्यवाही आयुक्त कार्यालयामार्फत केली जाते व सामान्य प्रशासन विभागाकडून तपासणी केली जाते, असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

पालघर जिल्हा सन २०१४ पासून स्वतंत्र झालेला असून तेथील अनेक पदे रिक्त असून या ठिकाणी पालघर जिल्ह्याची नोंद नाही. ठाणे जिल्ह्यात पालघरची नोंद कशी काय केली जाते तसेच सरळसेवा भरती व पदोन्नतीने किती पदे भरली जाणार आहेत अशी समितीने विचारणा केली असता, विभागीय सचिवांनी सांगितले की, नियुक्ती अधिकारी एक आहेत मात्र जिल्हास्तरीय पदे वेगवेगळी आहेत. पालघर जिल्ह्यात सरळसेवेने ३० टक्के व पदोन्नतीने ७० टक्के भरतीचे प्रमाण आहे. जिल्ह्यात एकूण १५५ पदांपैकी ८१ पदे भरलेली असून पदोन्नतीने ३८४ पदे भरली आहेत. सेवा प्रवेश नियमावलीमध्ये बदल करण्यात आलेला आहे. विभागीय परीक्षा घेऊन सदरहू

पदे भरावयाची आहेत. कृषी सहायक पदांचा कोटा ७० टक्के आहे. तो आता १०० टक्के करावा, असे निश्चित करण्यात आला आहे. याबाबत आराखडा तयार करुन माननीय राज्यपाल यांच्याकडे तो पाठवला आहे. मान्यता मिळाल्यानंतर पदे भरण्याची कार्यवाही करण्यात येईल, असे विभागीय सचिव यांनी समितीस आश्वासित केले.

बिंदूनामावली नुसार कृषी सहायक या पदांकरिता आरक्षण देता येते काय, अशी समितीने विचारणा केली असता, विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले की, सदर प्रवर्गात ३-४ पदे असून सदर पदे एकाकी असल्याने या पदांना आरक्षण नसते. सदरची ३-४ पदे असल्याने अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती या क्रमानुसार आरक्षण देण्यात येईल. जिल्हा अधीक्षक कृषी स्तरावर ही पदे भरण्यात येतील. पालघर जिल्ह्यात आकृतीबंध मंजूर केला आहे काय असे समितीने विचारणा केली असता विभागीय अधिकारी यांनी दिनांक १४ ऑक्टोबर, २०१४ रोजी आकृतीबंध तयार झालेला आहे. पदोन्नतीने काही पदे भरण्यात येतील तसेच विभागाचा पूर्ण आकृतीबंध तयार झाल्यानंतर सर्व पदांचा आढावा घेऊन सरळसेवेने व पदोन्नतीने पदे भरावयाची आहेत. आकृतीबंध वित्त विभागाकडे सादर केलेला आहे. या जिल्ह्यामध्ये तालुका कृषी अधिकारी, कृषी सहाय्यक ही पदे पूर्वीपासून उपलब्ध आहेत. त्यामध्ये कोणताही बदल झालेला नाही. नवीन जिल्ह्यात कृषी अधिकारी कार्यालयाची निर्मिती करावयाची आहे. इतर पदांमध्ये कोणताही बदल झालेला नाही. जिल्हा कृषी अधिकारी, आस्थापना अधिकारी या पदांची भरती करण्याबाबत शासनाने परवानगी दिलेली असून सद्यस्थितीत जिल्हा कृषी अधिकारी यांची बदली झाल्याने या पदांचा अतिरिक्त कार्यभार देण्यात आला आहे, अशी माहिती दिली.

जिल्ह्याच्या दृष्टीने जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी हे अतिशय महत्वाचे पद आहे. पालघर हा नवीन जिल्हा झाल्यामुळे त्या ठिकाणी सदरहू पदाच्या माध्यमातून कृषीविषयक कामे मोठ्या प्रमाणात करावयाची आहेत. अशा परिस्थितीत त्या जिल्ह्यामध्ये कृषी विकास अधिकारी पदाचा अन्य अधिकाऱ्याकडे अतिरिक्त कार्यभार देऊन कसे चालेल तसेच पालघर जिल्ह्यात काही दिवसांपूर्वी चक्रीवादळ आले होते. त्या ठिकाणी शेतकऱ्यांचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले आहे. राज्य सरकारने शेतकऱ्यांसाठी केलेल्या कर्जमाफीचा लाभ सर्वत्र मिळाला, परंतु पालघर जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांना मात्र लाभ मिळालेला नाही. पालघर जिल्ह्यात ओबीसी, भंडारी, वंजारी, वाडवळ समाज मोठ्या प्रमाणावर आहे. परंतु त्यांच्या ७/१२ च्या उताऱ्यावर बोजा दिसणार नाही. ठाणे आणि पालघर या दोन्ही जिल्ह्यात कृषी विभागासारख्या महत्वाच्या विभागाचे काम एकाच अधिकाऱ्याकडे असता कामा नये. पालघर जिल्ह्यातील काही तालुके हे ठाणे आणि पालघर

जिल्ह्याच्या मुख्यालयापासून दूरवर अंतरावर आहेत. अशा परिस्थितीत जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी पदाचा कार्यभार इतर अधिकाऱ्यांकडे न देता स्वतंत्रपणे द्यावयास पाहिजे असे समितीने विभागीय सचिवांना सूचित केले असता, विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, पालघर जिल्ह्यात श्री.आर.जी.पाटील हे नियमित जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी म्हणून कार्यरत होते. परंतु माहे ऑक्टोबर, २०१७ मध्ये त्यांची प्रतिनियुक्तीवर नियुक्ती झाल्याने त्यांच्या पदाचा कार्यभार अन्य अधिकाऱ्यांकडे देण्यात आला आहे. तसेच नागपूर येथील जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकाऱ्यांच्या मातोश्री आजारी असल्यामुळे ते पदावर रुजू झालेले नाहीत. सद्यःस्थितीत नागपूर आणि पालघर जिल्ह्यातील जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकाऱ्यांची पदे रिक्त आहेत.

पुणे विभागाची बिंदूनामावली तपासणी करण्यात आली आहे काय, अशी समितीने विचारणा केली असता, सहाय्यक आयुक्त (मागासवर्ग कक्ष) यांनी माहिती दिली की, पुणे येथे कृषी आयुक्तालय असून ते दिनांक ५.५.२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार राजस्तरीय कार्यालयांतर्गत येते. पूर्वी राज्यस्तरीय कार्यालयातील वर्ग-३ व वर्ग-४ संवर्गाची बिंदूनामावलीची तपासणी शासन स्तरावर होत होती. परंतु, दिनांक ५.५.२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार वर्ग-३ व वर्ग-४ मधील संवर्ग तपासण्याचे अधिकार विभागीय आयुक्त कार्यालयातील मागासवर्गीय कक्षास दिल्यामुळे पुणे आयुक्तालया अंतर्गत येणाऱ्या सहसंचालक (कृषी) कार्यालय, पुणे आणि कोल्हापूर या दोन्ही कार्यालयातील बिंदूनामावलीची नियमीत तपासणी केलेली आहे. त्यांनी विहित टक्केवारीनुसार इतर मागासप्रवर्गातील उमेदवारांची भरती केली आहे. पुणे कृषी आयुक्तालयातील बिंदूनामावलीची तपासणी सहायक आयुक्त (मागासवर्ग कक्ष) यांच्याकडून दि. ३ सप्टेंबर, २०१५ रोजी करुन घेतलेली आहे. २०१५ पूर्वी साधारणतः २०१२ च्या दरम्यान बिंदूनामावली तपासून घेण्यात आलेली आहे. सन २०१५ मध्ये करण्यात आलेल्या तपासणीच्या वेळी सहायक आयुक्तांनी त्रुटी काढलेल्या नाहीत. पुणे आयुक्तालयांतर्गत इतर मागास प्रवर्गामध्ये सरळसेवेची आणि पदोन्नतीची अतिरिक्त पदे भरण्यात आलेली आहेत, असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले. पुणे आयुक्तालयांतर्गत कृषी पर्यवेक्षकांची किती पदे मंजूर आहेत, किती पदे भरली आहेत व सध्या किती पदे रिक्त आहेत, अशी समितीने विचारणा केली असता, कृषी पर्यवेक्षकांची एकूण २५ पदे मंजूर असून १८ पदे भरलेली आहेत व ७ पदे रिक्त आहेत. तसेच पदोन्नतीची ३१० पदे मंजूर असून ३०७ पदे भरलेली आहेत व ३ पदे रिक्त आहेत, असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

आयुक्तालयांतर्गत रिक्त असलेली कृषी पर्यवेक्षकांची ७ पदे कधीपर्यंत भरण्यात येतील अशी सामितीने विचारणा केली असता, सह संचालक (कृषी) यांच्या स्तरावरुन उक्त पदे १०० टक्के

पदोन्नतीने भरण्याचा प्रस्ताव आहे. प्रस्तावास मान्यता मिळाल्यानंतर ही पदे पदोन्नतीने भरण्यात येतील. कृषी पर्यवेक्षक व कृषी सहायक संवर्गाचे सेवा प्रवेश नियम सुधारित करण्याबाबतचा प्रस्ताव अंतिम मान्यतेसाठी माननीय राज्यपालांकडे सादर करण्यात आलेला आहे. माननीय राज्यपालांकडून सदरहू प्रस्तावास मान्यता मिळाल्यानंतर सदरहू सरळसेवेची ७ पदे रद्द करून ती पदोन्नतीने भरण्यात येतील, असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

पुणे जिल्हा कार्यालयात मागासवर्ग कक्षाची स्थापना करण्यात आली आहे त्या समितीवर कोणकोण अधिकारी कार्यरत आहेत अशी समितीने विचारणा केली असता, श्री. इंगळे, विभागीय सह संचालक (कृषी) हे समितीचे अध्यक्ष आहेत. तसेच या समितीवर श्री. डी. बी. सप्रे, जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी हे सदस्य, श्री. बाळासाहेब मोरे, तंत्र अधिकारी व श्री दयानंद जाधव, प्रशासन अधिकारी हे दोघे सदस्य सचिव आहेत. श्री. दयानंद जाधव हे इतर मागास प्रवर्गाचे आहेत. मागासवर्ग कक्षाच्या नियमित बैठका होत असून, त्या कक्षाच्या कार्यालयासाठी जागा उपलब्ध करून दिलेली आहे, असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

कार्यालयात मागासवर्ग कक्ष स्थापन करण्यात आल्याबाबतचा फलक आपण कार्यालयामध्ये दर्शनी भागात लावलेला आहे काय, तसेच सदरहू मागासवर्ग कक्षाकडे अधिकारी/कर्मचारी काही तक्रारी आल्या आहेत काय अशी विचारणा समितीने केली असता, नियमित तक्रारी आल्यानंतर आम्ही बैठक घेतो. परंतु अद्यापपर्यंत इतर मागास प्रवर्गाच्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांकडून तक्रारी आलेल्या नाहीत असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले. यावर समितीने, समिती जर जिल्हा दौऱ्यावर आली आणि समितीला इतर मागास प्रवर्गाच्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांकडून त्यांच्यावर झालेल्या अन्यायाबाबतच्या तक्रारी प्राप्त झाल्या तर समिती कारवाई केल्याशिवाय राहणार नाही. तसेच कार्यालयामध्ये मागासवर्ग कक्ष स्थापन केल्याबाबतचा फलक दर्शनी भागात लावला पाहिजे. अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना कार्यालयामध्ये अशा प्रकारचा मागासवर्ग कक्ष स्थापन केल्याचे माहित झाले तरच त्या कक्षाकडे तक्रारी येतील. समिती जिल्हा दौऱ्यावर गेल्यानंतर अधिकारी/कर्मचाऱ्यांकडून मोठ्या प्रमाणावर तक्रारी प्राप्त होतात. त्यामुळेच समितीची सुचना राहील की, प्रत्येक जिल्हा कार्यालयाच्या ठिकाणी मागासवर्ग कक्ष स्थापन केल्याबाबतचा फलक दर्शनी भागात लावावयास पाहिजे. तसेच त्या कक्षाच्या नियमितपणे बैठका घेऊन प्राप्त झालेल्या तक्रारींचा निपटारा केला पाहिजे या बाबतीत विभागीय सचिवांनी शासनाच्या माध्यमातून सर्व कार्यालयांना सूचना द्याव्यात असे समितीने सूचित केले असता, विभागीय सचिवांनी तसे आश्वासित केले.

कृषी सहायकाची २९ पदे रिक्त असून ही पदे केव्हा भरण्यात येतील तसेच अनुरेखाची २२ पदे जादा आहेत. याबाबतची माहिती समितीने विचारली असता, विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, तीन प्रकारे या संदर्भातील भरती प्रक्रिया सुरू आहे. आता अनुरेखकांची सर्व पदे मृद व जलसंधारण विभागास हस्तांतरित करण्यात आलेली आहेत.

इतर मागास प्रवर्गात मंजूर- ४ पदे रिक्त आहेत. ही पदे रोजंदारीवर घेण्यात येतात की कायमस्वरूपी घेण्यात येतात अशी समितीने विचारणा केली असता, पूर्वी ही पदे नियमित मंजूर होती. तसेच काही पदे रोजंदारीवर मंजूर होती. परंतु त्या पदांना न्यायालयाने जादा ठरविले होते. त्यामुळे ही पदे जशी रिक्त होतील तशी ती पदे इतर मागास प्रवर्गातून भरली जातील. शासन निर्णयानुसार रोजंदारीवरील पदे विहित कालावधीसाठी भरावयाची आहेत असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

समितीच्या दौऱ्याच्या वेळी अनेकदा विविध कार्यालयांच्या माध्यमातून बिंदूनामावली नोंदवहीत खाडाखोड केल्याचे निदर्शनास येते. मुळात बिंदूनामावली नोंदवहीत खाडाखोड करणे ही बाब नियमात बसत नाही. जर आपल्या विभागामध्ये असा प्रकार आढळून आला तर ज्यांनी बिंदूनामावलीमध्ये खोडाखोड केली असेल त्यांच्यावर गुन्हा दाखल केला पाहिजे. आपल्या सोयीनुसार भरती करावयाची आणि त्यानंतर बिंदूनामावली नोंदवहीमध्ये खाडाखोड केल्याचे जिल्हा दौऱ्याच्या वेळी वारंवार निदर्शनास येते. समितीची सूचना आहे की, स्थानिक विभागातील बिंदूनामावली नोंदवही संबंधित विभाग प्रमुखांना दाखविल्याशिवाय सह संचालक (कृषी) यांच्याकडे पाठविता कामा नये. विभागाच्या सचिवांनी बिंदूनामावली नोंदवही तपासणीच्या बाबतीत शासन स्तरावरून सर्व कार्यालयांना सूचना द्याव्यात. दिनांक ५ मे, २०१५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार ऑनलाईन बिंदूनामावली तपासणीचे काम सुरू झाले आहे काय अशी विचारणा केली असता, आता ऑनलाईनद्वारे बिंदूनामावली अंतर्भूत केली नसेल तर स्थानिक पातळीवर बिंदूनामावली स्वीकारलीच जात नाही असे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले.

बिंदूनामावलीत खाडाखोड केल्याची बाब विशेषतः जिल्हा परिषदेच्या विभागांमध्ये आढळून येते. सहायक ए.डी.ओ. अंतर्गत जी पदे येतात त्या संदर्भातील वस्तुस्थिती काय आहे अशी समितीने विचारणा केली असता इतर मागास प्रवर्गाची कृषी पर्यवेक्षकाची सरळसेवेची एकूण १५ पदे मंजूर असून १३ पदे भरलेली आहेत व २ पदे रिक्त आहेत. कृषी पर्यवेक्षक संवर्गाचे सेवा प्रवेश नियम सुधारित करण्याबाबतचा प्रस्ताव माननीय राज्यपालांच्या मान्यतेसाठी सादर करण्यात

आलेला आहे. त्यांच्याकडून मान्यता मिळाल्यानंतर पदोन्नतीचा कोटा १०० टक्के भरण्यात येईल. कृषी सहायकाच्या २०७ पैकी १९२ पदे भरलेली आहेत. १५ पदे रिक्त आहेत असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

कृषी आयुक्तालय, नाशिक विभागीय कार्यालयातील कृषी पर्यवेक्षक संवर्गातील २० पदे रिक्त आहेत. यापैकी एकूण १७ पदे भरलेली आहेत त्यात सरळसेवेने २ पदे भरण्यात आली आहेत. याबाबत १०० टक्के पदोन्नतीचा राज्य शासनाचा निर्णय झाल्यानंतर ही पदे भरण्यात येतील. कृषी सहायकापैकी १६८ पदे मंजूर आहेत. सरळ सेवा भरती अंतर्गत २०० पदे भरलेली आहेत. पदोन्नतीमधून १३ पदे भरलेली आहेत. सहाय्यक अधीक्षक अतिरिक्त झालेले आहेत असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

कृषी आयुक्तालय, लातूर विभागीय कार्यालयात इतर मागासवर्गीय प्रवर्गातील २१ कृषी पर्यवेक्षकांच्या पदापैकी ३ पदे भरलेली आहेत. सरळसेवेची ९९ पदे मंजूर आहेत. पदोन्नतीने भरावयाची २३१ पदे मंजूर आहेत. इतर मागासवर्गीय प्रवर्गाची १९ पदे मंजूर आहेत. त्यापैकी ३ पदे भरलेली आहेत. उर्वरित पदे सरळसेवा भरतीने भरावयाची आहेत.

कृषी सहायकाची १३२१ मूळ पदे आहेत. २५ इतर मागास प्रवर्गाची पदे मंजूर आहेत. यापैकी सरळसेवा भरतीने २२४ पदे भरलेली आहेत. १८ पदे पदोन्नतीने भरलेली आहेत. २२६ पदे सरळ सेवा भरतीची आहेत तसेच २५१ पदे इतर मागास प्रवर्गाची मंजूर पदे आहेत. त्यापैकी २२४ पदे भरलेली आहेत. २७ पदे रिक्त आहेत. रिक्त पदांपैकी काही पदे सरळ सेवा भरतीची असून काही पदे पदोन्नतीची आहेत.

तसेच वरिष्ठ लिपिक, कृषी अधीक्षक, सहायक अधीक्षक या पदांच्या भरतीसंदर्भात काय सद्यःस्थिती आहे अशी समितीने विचारणा केली असता, सहायक अधीक्षकाची पदोन्नतीची चार पदे रिक्त आहेत. त्यापैकी एक पद इतर मागासप्रवर्गाचे आहे असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

कृषी आयुक्तालय, अमरावती विभागीय कार्यालयात कृषी पर्यवेक्षकाची इतर मागासप्रवर्गातील २३ पदे मंजूर असून सर्व पदे भरण्यात आली आहेत. कृषी सहायक या संवर्गातील इतर मागासप्रवर्गातील एकूण ३०३ पदांपैकी एकूण २८४ पदे भरलेली असून एकूण १९ पदे रिक्त आहेत. या पदांकरिता जाहिरात काढण्यात येणार आहे. तसेच सहायक अधीक्षकाचे एक पद रिक्त

असून वरिष्ठ लिपिकाची पाचही पदे भरलेली आहेत. लिपिकाची एकूण ३९ पदे मंजूर असून त्यापैकी सर्व पदे भरलेली आहेत. वाहनचालकाच्या १७ पदांपैकी ८ पदे भरलेली आहेत. नवीन वाहन चालक कंत्राटी पद्धतीने भरलेले आहेत, असे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

कृषी आयुक्तालय, नागपूर विभागीय कार्यालयात कृषी सहायकाची एकूण १३४५ पदे आहेत, त्यापैकी १००३ पदे भरण्यात आलेली असून त्यापैकी इतर मागासप्रवर्गासाठी २५५ पदे मंजूर असून यापैकी २१६ पदे भरलेली आहेत. ३९ पदे रिक्त आहेत. सहायक अधीक्षकाची सरळ सेवेने एकूण १६ पदे मंजूर असून त्यापैकी ११ पदे भरलेली आहेत व ५ पदे रिक्त आहेत. यापैकी इतर मागासप्रवर्गाकरिता ३ पदे असून ती तीनही पदे रिक्त आहेत. लिपिक संवर्गाची २४० पदे मंजूर असून त्यापैकी १७६ पदे भरलेली असून ७६ पदे रिक्त आहेत. त्यापैकी इतर मागासप्रवर्गाची ४७ पदे मंजूर असून त्यापैकी २६ पदे भरलेली असून उर्वरित २१ पदे रिक्त आहेत. पर्यवेक्षक या संवर्गाची ११४ पदे मंजूर आहेत. त्यापैकी इतर मागासप्रवर्गाची २२ पदे असून ती सर्व पदे रिक्त आहेत. पर्यवेक्षक सवंर्गातील भरतीस बंदी असल्यामुळे सदर पदे रिक्त असल्याचे विभागीय अधिकारी यांनी स्पष्ट केले.

अभिप्राय व शिफारशी

(१) ठाणे, कोल्हापूर, लातूर, औरंगाबाद, पुणे, नाशिक, नागपूर, वर्धा व हिंगोली जिल्ह्यातील कृषी आयुक्तालयातंर्गत सर्व संवर्गामधील सरळसेवेने भरावयाची इतर मागास प्रवर्गांची रिक्त असलेली पदे भरण्याबाबत तात्काळ कार्यवाही करण्यात यावी.

(२) कृषी सहायक "गट-क" या संवर्गातील पदे कृषी सेवक म्हणून भरण्यासाठी दिनांक २९ डिसेंबर, २०१५ रोजी एकूण ७३० पदांची जाहिरात देण्यात येऊन लेखी परीक्षा दिनांक ६ ऑगस्ट, २०१६ रोजी घेण्यात आली होती व त्याचा निकाल ७ सप्टेंबर, २०१६ रोजी लागला. निकालाच्या अनुषंगाने काही तक्रारी प्राप्त झाल्या व काही उमेदवार निकालाच्या विरुद्ध मॅटमध्ये गेले.

यासंदर्भात मॅटने निर्णय दिला की, परीक्षेमध्ये जेवढे काही संशयास्पद आहे, त्याबाबतच केवळ पडताळणी करून योग्य निर्णय घेण्यात यावा. याकरिता संपूर्ण परीक्षा रद्द करण्याची गरज नाही. संशयास्पद असेल तेवढे तपासून घ्यावे व उर्वरित उमेदवारांना नियुक्ती देण्यात यावी.

त्यावर विभागाने विधि व न्याय विभागाचे मत घेतले असता विधि व न्याय विभागाने सदर प्रकरण रिट पिटीशनचा भाग आहे, मॅटचा निर्णय योग्य नाही, असे अभिप्राय दिले. त्यानुसार शासन स्तरावर रिट पिटीशन दाखल करण्याचा निर्णय घेऊन रिट पिटीशन तयार केले होते. तथापि, रिट पिटीशन केले तर पुन्हा या प्रक्रियेला सामोरे जावे लागेल म्हणून परिक्षा परिषदेच्या पातळीवरून विभाग आणि वरिष्ठ पातळीवरील आयुक्त स्तरावरून झालेल्या निर्णयानुसार व मॅटच्या निर्णयाप्रमाणे परीक्षेतील संशयास्पद भाग तपासून इतरांना नियुक्ती देण्यासंबंधीचा निर्णय घेण्यात आल्याचे विभागीय सचिव यांनी सांगितले.

त्यावर एक उमेदवार नाव व आडनावात बदल करून दोन वेगवेगळ्या ठिकाणी परीक्षेला बसले हे योग्य नाही. त्यामुळे ही सर्व परीक्षा प्रक्रिया न्यायालयाने रद्द केली पाहिजे व नवीन परीक्षा प्रक्रिया करणे गरजेचे आहे, असे समितीने मत व्यक्त केले.

उपरोक्त प्रकरणी शासनाने सखोल चौकशी करून योग्य तो निर्णय घेऊन पुढील योग्य ती कार्यवाही करावी तसेच संगणक संस्थेतील संबंधित दोषींवर कारवाई करण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(३) कृषी विभागात कृषी सहायक हे महत्वाचे पद असल्याने सदर रिक्त पदे भरण्याबाबत आयुक्तांनी योग्य तो पाठपुरावा करावा अन्यथा शासनाच्या सर्व योजना बंद पडतील व पदोन्नतीच्या नियमात शिथिलता आणून कृषी सहायकांची जास्तीत जास्त पदे भरण्यात यावी. तसेच राज्यातील कृषी सहायक /कृषी पर्यवेक्षक पदांचा पदोन्नतीचा कोटा ७० टक्के आहे तो आता १०० टक्के करण्याचे निश्चित करण्यात आला असून त्याअनुषंगाने आराखडा तयार करुन पदे भरण्याबाबतचा प्रस्ताव मा.राज्यपाल यांच्याकडे पाठविण्यात यावा. सदर प्रस्तावास मान्यता मिळण्यासाठी शासनाने पाठपुरावा करावा. शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने सदर पदे महत्त्वाची असल्याने तसेच गावपातळीवर यंत्रणा राबविण्याबाबत कृषी सहायक महत्त्वाचा दुवा असल्याने सदर प्रस्तावास मान्यता मिळाल्यानंतर सदर पदे त्वरित भरणेबाबत शासनाने योग्य ती कार्यवाही करावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(४) राज्यात शेतकऱ्यांच्या होत असलेल्या आत्महत्या रोखण्यासाठी कृषी आयुक्तालयातंर्गत जिल्हानिहाय १४ जिल्ह्यातील जिल्हाधिकाऱ्यांच्या अध्यक्षतेखालील केलेल्या कुटुंबनिहाय सर्व्हेनुसार कायमस्वरुपी कोणत्या उपाययोजना केल्या तसेच यवतमाळ आणि उस्मानाबाद जिल्ह्यात नागरिकांना पाण्याची सुविधा उपलब्ध करण्याबाबत शासनाने कोणती कार्यवाही

केली आहे, याबाबतची माहिती समितीस देण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(५) कृषी सहायक संवर्गातील ७३० पदांव्यतिरिक्त आदिवासी बहुल क्षेत्रातील व क्षेत्राव्यतिरिक्त रिक्त असणारी ८७८ पदे भरणेबाबत शासनाने त्वरित कार्यवाही करावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

(६) स्थानिक विभागातील बिंदूनामावली नोंदवही विभाग प्रमुखांना दाखविल्याशिवाय सह संचालक (कृषी) यांच्याकडे पाठविण्यात येऊ नये, अशा सूचना विभागीय सचिवांनी सर्व कार्यालयांना द्याव्यात, अशी समितीची शिफारस आहे.

उक्त शिफारशींच्या अनुषंगाने केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस दोन महिन्यात देण्यात यावी, अशी समितीची शिफारस आहे.

परिशिष्ट "अ"

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळासंदर्भात विभागाकडून प्राप्त झालेली माहिती, तक्ते व शासन निर्णय

दिनांक - २३ जानेवारी, २०१९

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ मर्या, मुंबई

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीने मा. सचिव, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग यांची दि.२१ ऑगस्ट, २०१८ रोजी दुपारी १२:४५ वा. विधान भवन येथे आयोजित केलेल्या साक्षीच्या अनुषंगाने बैठकीच्या इतिवृत्तानुसार दि.२९.०१.२०१९ रोजी आयोजित केलेल्या साक्षीकरीता महामंडळाची माहिती

➢ महामंडळाच्या मुख्यालय व जिल्हा कार्यालयातील रिक्त पदाबाबतची माहिती-

१. महामंडळाचे मुख्यालय व जिल्हा कार्यालये यांची मंजूर पद संख्या अनुक्रमे ३९ व १०५ अशी एकूण १४४ आहे. सदर पदापैकी जिल्हा कार्यालयातील ४५ पदे व मुख्यालयातील २९ पदे अशी एकूण ७४ पदे रिक्त आहेत त्याची माहिती सोबत जोडली आहे.

२. मंजूर, कार्यरत व रिक्त पदांची सद्यस्थिती -

कार्यालय	मंजूर पदे	कार्यरत पदे	रिक्त पदे
मुख्यालय	३९	१०	२९
जि.का	१०५	६०	४५
एकूण	१४४	७०	७४

३. वरीलप्रमाणे रिक्त पदे असल्याने प्रत्येक जिल्हा कार्यालयात सरासरी २ कर्मचारी कार्यरत असून मुख्यालय व जिल्हा कार्यालयाच्या नियमित व वसूलीच्या कामासाठी बाहयसेवेच्या कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करण्यात येते. बाहयसेवेचे कर्मचारी नियमित कर्मचारी नसल्याने त्यांचेकडून कार्यालयाचे व वसूलीचे काम योग्यप्रकारे होत नाही.

४. रिक्त पदे भरण्यास परवानगी मिळणेबाबत पाठविलेल्या प्रस्तावाप्रमाणे शासनाकडे पाठपुरावा करण्यात येत आहे.

➢ **महामंडळाचे मुख्यालयातील व्यवस्थापकीय संचालक तसेच लेखाधिकारी, सहाव्यवस्थापकांची २ पदे, लेखाधिकारी १ पद, लेखापाल ३ पदे, लिपिक ८ पदे,वाहनचालक २ पदे व शिपाई ८ पदे केव्हापासून रिक्त आहेत. ही पदे रिक्त राहण्याची कारणे काय आहेत. सदर रिक्त पदे भरण्याबाबत कोणती कार्यवाही करण्यात आली?**

अ. क्र.	पद	तपशिल	कार्यवाही
१.	व्यवस्थापकीय संचालक	महामंडळाचे व्यवस्थापकीय संचालक या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार अपर सचिव सामाजिक न्याय विभाग व विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, पदाकडे दि.३३.१२.२०१८ पासून सोपविण्यात आला होता.	शासन निर्णय क्र. प्रीनि.२०१८/प्र.क्र.का/१४/दि.१४.१२.२०१८ अन्वये शासन निर्णयानुसार श्री.प्रफुल्ल ठाकुर अपर सचिव विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग यांची पूर्ण वेळ महामंडळाचे व्यवस्थापकीय संचालक या पदावर नियुक्ती करण्यात आलेली आहे.
२.	लेखाधिकारी	महामंडळामधील **लेखाधिकारी** हे पद शासन नियुक्त असुन महाराष्ट्र शासन वित्त विभाग आदेश क्र.संलेको-१०.१२/प्र.क्र.०९/२०१२ कोशा प्रशा-२	दि. ३०.०८.२०१३ दि.१७.११.२०१५ तसेच महामंडळाचे पत्र **क्र.इमाविवि-२०१८/१५९१, दि.२६.०२.२०१८ रोजी शासनास लेखाधिकारी यांची नियुक्ती करण्यात यावी**

		दि.३१.०५.२०१२ गट –अ कॉलेज संवर्गातील लेखाधिकारी यांची नियुक्ती करण्यात आली होती व दि०२.०९.२०१३ पासुन सदर लेखाधिकारी यांच्या सेवा मुळ विभागास प्रत्यावर्तीत करण्यात आलेल्या आहेत. त्यानंतर महामंडळातील अधिकारी यांच्याकडे सदर पदाचा अतिरिक्त कार्यभार देण्यात येऊन कामकाज चालविण्यात येत आहे.	**याबाबतचा प्रस्ताव** सादर केला असुन याबाबत वित्त विभागाने उपस्थितीत केल्यानुसारची माहिती शासनास **महामंडळाचे पत्र क्र. इमाविवि-२०१८/प्रशासन/५११, दि.१४.०९.२०१८** रोजी कळविण्यात आली आहे व सदर प्रस्ताव शासन स्तराव मान्यतेसाठी आहे.
३.	सहा. महाव्यवस्थापक	महामंडळाच्या मुख्यालयाकरीता ४ **सहा. महाव्यवस्थापक** ही पदे मंजुर आहेत.	सद्यस्थितीमध्ये २ पदे कार्यरत असुन २ पदे रिक्त आहेत. सदर पदे जिल्हा व्यवस्थापक या संवर्गातील असुन त्यामधील जिल्हा व्यवस्थापक यांची नियुक्ती सहा. महाव्यवस्थापक या पदावर करण्यात येते.
४.	सहायक/ लेखापाल	महामंडळाच्या मुख्यालयातील सहायक/ लेखापाल " गट क " श्रेणीतील ४ पदे या संवर्गातील कर्मचाऱ्यांची पदोन्नती झाली असल्याने खालील दिनांकापासुन रिक्त आहे. १. दि.०४.०४.२००३ पासुन १ पद २. दि.०७.०८.२००४ पासुन १ पद ३. दि.१८.०२.२०१२ पासुन २ पदे	सन २०१० पासुन रिक्त पदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत दि.२३.०२.२०१०, दि.०९.०९.२०१० दि.२२.०४.२०१० दि.१९.०९.२०११, दि.१४.०९.२०१३, दि.३०.०९.२०१५ दि.०२.१०.२०१४ दि.१८.०७.२०१४ रोजी शासनास प्रस्ताव सादर करण्यात आलेला आहे. तसेच **संदर्भ क्र. इमाविवि-२०१८/प्रशासन ४५७/दि.२९.०८.२०१८** रोजी शासनास प्रस्ताव सादर केला आहे व शासनाकडे निर्णयासाठी आहे.
५.	लिपिक	महामंडळातील लिपिक " गट क " श्रेणीतील ८ पदावरील कर्मचाऱ्यांना पदोन्नती देण्यात आल्यामुळे खालील दिनांकापासुन रिक्त आहेत. १. दि.२५.०२.२००४ पासुन १ पद २. दि.०१.०२.२००६ पासुन २ पदे ३. दि.०१.१२.२०११ पासुन ४ पदे ४. दि.१८.०१.२०१२ पासुन १ पद	सन २०१० पासुन रिक्त पदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत दि.२३.०२.२०१०, दि.०९.०९.२०१० दि.२२.०४.२०१० दि.१९.०९.२०११, दि.१४.०९.२०१३, दि.३०.०९.२०१५ दि.०२.१०.२०१४, दि.१८.०७.२०१४ रोजी शासनास प्रस्ताव सादर करण्यात आलेला आहे. तसेच **संदर्भ क्र. इमाविवि-२०१८/प्रशासन ४५७/दि.२९.०८.२०१८** रोजी शासनास प्रस्ताव सादर केला आहे व शासनाकडे निर्णयासाठी आहे.
६.	वाहन चालक	महामंडळातील वाहन चालक " गट क " श्रेणीतील २ पदे खालील दिनांकापासुन रिक्त आहेत. १. दि.०९.०७.२००४ पासुन १ पद (या पदावर नियुक्ती करण्यात आली नाही.) २. दि.०९.०२.२००६ पासुन १ पद कर्मचारी नोकरी सोडुन गेल्यामुळे रिक्त	सन २०१० पासुन रिक्त पदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत दि.२३.०२.२०१०, दि.०९.०९.२०१० दि.२२.०४.२०१० दि.१९.०९.२०११ दि.१४.०९.२०१३, दि.३०.०९.२०१५ दि.०२.१०.२०१४, दि.१८.०७.२०१४ रोजी शासनास प्रस्ताव सादर करण्यात आलेला आहे. तसेच **संदर्भ क्र. इमाविवि-२०१८/प्रशासन ४५७/ दि.२९.०८.२०१८** रोजी शासनास प्रस्ताव सादर केला आहे व शासनाकडे निर्णयासाठी आहे.
७.	शिपाई	महामंडळातील शिपाई " गट ड " श्रेणीतील ८ पदे खालील दिनांकापासुन रिक्त आहेत. १. दि.०१.०१.२००३ पासुन १ पद २. दि. ०१.१२.२००३ पासुन २ पदे ३. दि.२३.०८.२००४ पासुन २ पद ४. दि.०१.०२.२००६ पासुन १ पदे ५. दि.०१.०२.२०१० पासुन १ पद ६. दि.०१.१२.२०११ पासुन १ पद	सन २०१० पासुन रिक्त पदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत दि.२३.०२.२०१०, दि.०९.०९.२०१० दि.२२.०४.२०१० दि.१९.०९.२०११ दि.१४.०९.२०१३, दि.३०.०९.२०१५ दि.०२.१०.२०१४, दि.१८.०७.२०१४ रोजी शासनास प्रस्ताव सादर करण्यात आलेला आहे. तसेच **संदर्भ क्र. इमाविवि-२०१८/प्रशासन ४५७/ दि.२९.०८.२०१८** रोजी शासनास प्रस्ताव सादर केला आहे व शासनाकडे निर्णयासाठी आहे.

- **महामंडळाच्या मुख्यालयामध्ये मंजुर ३९ पदांपैकी २८ पदे रिक्त आहेत व ११ पदे भरलेली आहेत अशा वेळी कारभार कसा चालतो ?**

महामंडळाच्या मुख्यालयात मंजुर ३९ पदांपैकी २८ पदे रिक्त आहेत व ११ पदे भरलेली आहेत. तथापि जानेवारी, २०१९ मध्ये महाव्यवस्थापक यांचे १ पद रिक्त झाले असल्यामुळे २९ पदे रिक्त आहेत व

१० पदे कार्यरत आहेत. महामंडळाच्या मुख्यालयात लिपीक या पदावर बाह्यसेवेने कर्मचारी नियुक्त करुन कामकाज चालविण्यात येत आहे.

➢ **रिक्त पदे कोणत्या कॅटेगरीतील आहेत? एकाकी पद कोणते आहे? ८ पदे रिक्त आहेत लिपिक पदे कोणत्या कॅटेगरीतील आहेत ?**

याबाबत खालील तक्त्यामध्ये सदर माहिती नमुद आहे.

१. महामंडळाच्या मुख्यालय व जिल्हा कार्यालयातील मंजुर कार्यरत व रिक्त पदाचा गोषवारा.

अ.क्र.	पदनाम	श्रेणी	मंजुर पदे	कार्यरत पदे	रिक्त पदे	प्रवर्ग (कॅटेगरी) नुसार रिक्त पदे	आ.बी.सी. सर्वेक्षणातील किती व केव्हापासून पदे रिक्त आहेत
१.	व्यवस्थापकीय संचालक (एकाकी पद)	अ	१	०१	०	-	
२.	महाव्यवस्थापक (एकाकी पद)	अ	१	०	१	एकाकी पद	
३.	उपमहाव्यवस्थापक	अ	२	१	१	सरळसेवा दि.१३.०८.२०१८ पासून रिक्त	
४.	लेखाधिकारी (एकाकी पद)	ब	१	०	१	एकाकी पद	
५.	मा. अध्यक्षांचे खाजगी सचिव (एकाकी पद)	ब	१	१	०	-	
६.	स्वीय सहाय्यक (एकाकी पद)	ब	१	०	१	एकाकी पद	
७.	सहाय्यक महाव्यवस्थापक	ब	४	२	२	सदर पदे जिल्हा व्यवस्थापक या संवर्गातील असून त्यामधील जिल्हा व्यवस्थापक यांची नियुक्ती सहा. महाव्यवस्थापक या पदावर करण्यात येते.	
८.	उपमहाव्यवस्थापक लघुसंशोधक	ब	२	२	०	यापैकी १ पद मा.मालमत्ता कार्यालयात प्रतिनियुक्तीवर आहे	
९.	लघुटंकलेखक	क	०	०	२	इमावकरीता आरक्षण नाही	-
१०.	सहाय्यक /लेखापाल	क	४	१	३	जिल्हा कार्यालयाच्या लेखापाल संवर्गातील १ पद मुख्यालयात कार्यरत आहे	रिक्त पदापैकी इमावकरीता १ पद सरळसेवेचे आहे.
११.	लिपिक	क	८	०	८	-	८ रिक्त पदापैकी इमावकरीता १ पद सरळसेवेचे आहे.
१२.	वाहनचालक	क	३	१	२	-	२ रिक्त पदापैकी इमावकरीता १ पद सरळसेवेचे आहे.
१३.	शिपाई	ड	९	१	८	-	८ रिक्त पदापैकी इमावकरीता २ पद सरळसेवेचे आहे.
	एकुण (अ)		३२	११	२१		
	जिल्हा कार्यालय						
१४.	जिल्हा व्यवस्थापक		३५	३०	०५	जिल्हा कार्यालयातील जिल्हा व्यवस्थापक यांची ५ रिक्त पदे व सहा.महाव्यवस्थापक मुख्यालय २ पदे असे एकुण ७ पदे रिक्त आहेत.	७ रिक्त पदापैकी इमावकरीता १ पद सरळसेवेचे आहे.

१५.	वसूली निरिक्षक		३५	१६	१९		एकुण मंजुर पदापैकी ६ पदे इमाव्यकरीता राखीव आहेत. त्यापैकी ४ पदे सरळसेवेची रिक्त आहेत.
१६.	लेखापाल		३५	१४	२१	-	एकुण मंजुर पदापैकी ६ पदे इमाव्यकरीता राखीव आहेत. त्यापैकी ५ पदे सरळसेवेची रिक्त आहेत.
१७.	एकुण (ब)		१०५	६०	४५		
	एकुण (अ+ ब)		१४४	७०	७४		

महामंडळाचे मुख्यालय व जिल्हा कार्यालयासाठी मंजुर पदे	कार्यरत पदे	रिक्त पदे	ओ.बी.सी.संवर्गातील रिक्त पदे
१४४	७०	७४	१५

➢ **रिक्त पदापैकी ८ शिपाई, २ वाहन चालक, ३ लेखापाल ही पदे केव्हापासुन रिक्त आहेत या संबंधित संवर्ग निहाय, ओबीसी संवर्गातील किती पदे केव्हापासुन रिक्त आहेत यांची माहिती समितीला दयावी.**

याबाबतची माहिती खालील तक्त्यामध्ये नमुद करण्यात येत आहे.

अ.क्र	पद	पद संख्या	केव्हापासुन रिक्त	संवर्ग निहाय/ ओबीसी संवर्गातील पदे
१.	शिपाई	८	महामंडळातील शिपाई "गट ड" श्रेणीतील ८ पदे खालील दिनांकापासुन रिक्त आहेत. १. दि.०१.०१.२००३ पासुन १ पद २. दि. ०१.१२.२००३ पासुन २ पदे ३. दि.२३.०८.२००४ पासुन २ पद ४. दि.०१.०२.२००६. पासुन १ पदे ५. दि.०१.०२.२०१० पासुन १ पद ६. दि.०१.१२.२०११ पासुन १ पद	**शासन निर्णय बीसीसी २०१६/प्र.क्र.२२८/५/१६१६-ब/दि.०७ जानेवारी, २०१९ नुसार** इमाव संवर्गासाठी २ पदे राखीव आहेत.
२.	वाहन चालक	३	महामंडळातील वाहन चालक "गट क" श्रेणीतील २ पद खालील दिनांकापासुन रिक्त आहेत. १. दि.०९.०७.२००४ पासुन १ पद (या पदावर नियुक्ती करण्यात आली नाही.) २. दि.०६.०२.२००६ पासुन १ पद कर्मचारी नोकरी सोडुन गेल्यामुळे रिक्त	**शासन निर्णय बीसीसी २०१६/प्र.क्र.२२८/५/१६१६-ब/दि.०७ जानेवारी, २०१९ नुसार** इमाव संवर्गासाठी १ पद राखीव आहेत.
३.	सहाय्यक /लेखापाल	३	महामंडळाच्या मुख्यालयातील लेखापाल "गट क" श्रेणीतील ३ पदे या संवर्गातील कर्मचाऱ्यांची पदोन्नती झाली असल्यामुळे खालील दिनांकापासुन रिक्त आहे. १. दि.०७.०८.२००४ पासुन १ पद २. दि.१८.०२.२०१२ पासुन २ पदे	**शासन निर्णय बीसीसी-२०१६/प्र.क्र.२२८/५/१६१६-ब/दि.०७ जानेवारी, २०१९ नुसार** इमाव संवर्गासाठी १ पद राखीव आहेत.

******

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ मर्या., मुंबई				
अ.क्र.	पदनाम	मंजूर पदे	कार्यरत पदे	रिक्त पदे
१	व्यवस्थापकीय संचालक	१	०१	०
२	महाव्यवस्थापक	१	०	१
३	उपमहाव्यवस्थापक	२	१	१
४	लेखाधिकारी	१	०	१
५	मा. अध्यक्षांचे खाजगी सचिव	१	१	०
६	स्वीय सहाय्यक	१	०	१
७	सहाय्यक महाव्यवस्थापक	४	२	२
८	उच्चश्रेणी लघुलेखिका	२	२	०
९	लघुटंकलेखक	२	०	२
१०	लेखापाल	४	१	३
११	लिपिक	८	०	८
१२	वाहनचालक	३	१	२
१३	शिपाई	९	१	८
	एकूण (अ)	३९	१०	२९
जिल्हा कार्यालय				
१४	जिल्हा व्यवस्थापक	३५	३०	०५
१५	वसूली निरिक्षक	३५	१६	१९
१६	लेखापाल	३५	१४	२१
	एकूण (ब)	१०५	६०	४५
	एकूण (अ + ब)	१४४	७०	७४

दिनांक – २३ जानेवारी, २०१९.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ मर्या, मुंबई.

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीने मा. सचिव, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग यांची दि.२१ ऑगस्ट, २०१८ रोजी दुपारी १२:४५ वा. विधान भवन येथे आयोजित केलेल्या साक्षीच्या अनुषंगाने दि.२९.०१.२०१९ रोजी आयोजित केलेल्या साक्षीकरीता महामंडळाची सुधारीत माहिती

अ.क्र.	शासनाकडील प्रलंबित बाबी	::	प्रकरणाची समितीस कळविलेली वस्तुस्थिती	सद्यस्थिती व अभिप्राय
१.	रिक्त पदे भरण्यास परवानगी मिळणेबाबत	::	१. महामंडळाचे मुख्यालय व जिल्हा कार्यालये यांची मंजूर पद संख्या अनुक्रमे ३९ व १०५ अशी एकूण १४४ आहे. सदर पदापैकी जिल्हा कार्यालयातील ४५ पदे व मुख्यालयातील २९ पदे अशी एकूण ७४ पदे रिक्त आहेत त्याची माहिती सोबत जोडली आहे. २. वरीलप्रमाणे रिक्त पदे असल्याने प्रत्येक जिल्हा कार्यालयात सरासरी २ कर्मचारी कार्यरत असून मुख्यालय व जिल्हा कार्यालयाच्या नियमित व वसुलीच्या कामासाठी बाहयसेवेच्या कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करण्यात येते. बाहयसेवेचे कर्मचारी नियमित कर्मचारी नसल्याने त्यांचेकडून कार्यालयाचे व वसूलीचे काम योग्यप्रकारे होत नाही.	१. मंजूर, कार्यरत व रिक्त पदाची सद्यस्थिती - कार्यालय | मंजूर पदे | कार्यरत पदे | रिक्त पदे मुख्यालय | ३९ | १० | २९ जि.का | १०५ | ६० | ४५ एकूण | १४४ | ७० | ७४ २. पदनिहाय मंजूर, कार्यरत व रिक्त पदाचा तक्ता सोबत जोडला आहे. ३. महामंडळाच्या नियमित कामकाजाकरीता बाहयसेवेने कंत्राटी पध्दतीने रिक्त पदाच्या मर्यादेत आवश्यक कर्मचारी मुख्यालय व जिल्हा कार्यालयात नियुक्त करण्यात येतात. सध्या बाहयसेवेचे कार्यरत कर्मचारी – ५८ आहेत. ४. रिक्त पदे भरण्यास परवानगी मिळणेबाबत पाठविलेल्या प्रस्तावानुसार शासनाकडे पाठपुरावा करण्यात येत आहे.
२.	**अ. सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षामध्ये महामंडळास व उपकंपनीस रु.१०.५० व रु.५०.०० कोटी अशी एकुण रु.६०.५० कोटी तरतूद केलेली होती तथापि, सदर रक्कम प्राप्त झालेली नाही.**	::	१. महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाकरीता रु.१०.५० कोटी व शामराव पेजे कोकण आर्थिक मागास विकास या उपकंपनीकरीता रु.५०.०० कोटीची तरतूद केली होती. २. सदर तरतूद केलेली रक्कम महामंडळास मिळणेबाबतचा प्रस्ताव शासनास महामंडळाचे पत्र क्र.इमाविवि-२०१७-१८/लेखा/१६४६,	१. सन २०१७-१८ मध्ये भाग भांडवली अंशदानापोटी हे महामंडळ व उपकंपनी करीता एकूण रु.६०.५० कोटी तरतूद रक्कमेपैकी काहीही निधि प्राप्त झालेला नाही. २. सन २०१८-१९ या आर्थिक वर्षाकरीता उपकंपनीसह रु.४७.६५ कोटीची तरतूद केली आहे. त्यानुसार भाग भांडवली अंशदान रक्कमेची मागणी शासनाकडे दि.१७.०५.२०१८ च्या पत्राद्वारे केली आहे. याबाबत वित्त विभागाकडून मागविण्यात आलेल्या मुद्दयांचा खुलासा विभागास

	ब. सन २०१८-१९ या वर्षाकरीता महामंडळास व उपकंपनीकरीता रु.११.२५ व रु.३६.४० कोटी अशी एकुण रु.४७.६५ कोटी तरतूद केलेली होती तथापि, सदर रक्कम प्राप्त झालेली नाही.		दि.१३.०३.२०१८ रोजी अन्वये सादर केला होता, तथापि, सदर रक्कम सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षात महामंडळास प्राप्त झाली नाही. ३. सन २०१८-१९ या वर्षाकरीता महामंडळ व उपकंपनी याकरीता अनुक्रमे रु.३६.४० कोटी व रु.११.२५ कोटी अशी तरतुद झालेली एकुण रक्कम रु.४७.६५ कोटी आहे. सदर रक्कम महामंडळास मिळणेबाबत समिती कडुन शासनास शिफारस करण्यात यावी. ४. सन २०१८-१९ च्या तरतुदीनुसार नियमानुसार ७०% रक्कम रु.३३.३६ कोटी वितरीत करण्याचा प्रस्ताव शासनास दि.१७.०५.२०१८ च्या पत्राद्वारे पाठविला आहे.	दि.१६.०८.२०१८ च्या पत्राद्वारे सादर केला आहे. ३. सन २०१८-१९ या आर्थिक वर्षाकरीता तरतुदीनुसार भाग भांडवली अंशदानाची रक्कम प्राप्त होण्याकरीता वित्त विभागाकडे पाठपुरावा सुरु आहे.
३.	महामंडळाच्या **योजनांत सुधारणा व नवीन योजना कार्यान्वित करणे.**		**अ. रु.२५०००/- पर्यंतच्या थेट कर्ज योजनेची मर्यादा रु.१.०० लक्ष करणेबाबत.**	१. थेट कर्ज योजनेची मर्यादा रु.१.०० लक्ष करण्यास राज्य मंत्रीमंडळाच्या दि.१५.०१.२०१९ रोजीच्या बैठकीत मान्यता मिळाली आहे. २. महत्तम कर्ज मर्यादा रु.१.०० लक्ष पर्यंत. ३. व्यवसायाच्या स्वरुपानुसार कर्ज रक्कम मंजूर करण्यात येईल. ४. लाभार्थीचा सहभाग **"निरंक"** ५. नियमित हप्ता भरणाऱ्या लाभार्थीस बिनव्याजी कर्ज मिळणार आहे. ६. बकीत हप्त्यासाठी ४% व्याजदर.
			ब. अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर या महामंडळाकरीता रु.१०.०० लक्ष कर्ज मर्यादेपर्यंत वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना लागू करणे.	१. रु.१०.०० लक्ष कर्ज मर्यादेपर्यंत वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना लागू करण्यास राज्य मंत्रीमंडळाच्या **दि.१५.०१.२०१९** रोजीच्या बैठकीत मान्यता मिळाली आहे. २. महत्तम कर्ज मर्यादा रु.१० लक्ष पर्यंत. ३. बँकेने रुपये १०.०० लाखपर्यंतच्या मर्यादेत कर्ज मंजूर केलेल्या उमेदवाराने वेळेत कर्जाचे हप्ते भरल्यास, हप्ता भरल्यावर त्यातील व्याजाची रक्कम (१२% च्या मर्यादेत) त्यांच्या आधार लिंक बँक खात्यात दरमहा महामंडळामार्फत जमा करण्यात येईल. सदर योजना संपूर्णपणे संगणकीकृत असुन सदर प्रक्रीया सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (पीएफएमएस) अथवा तत्सम संगणक प्रणालीद्वारे राबविण्यात येईल. व्यवसायाच्या स्वरुपानुसार कर्ज रक्कम मंजूर करण्यात

				येईल.
			गट प्रकल्प कर्ज योजना (महामंडळामार्फत)	१. १. रु.१०.०० लक्ष कर्ज मर्यादेपर्यंत वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना लागू करण्यास राज्य मंत्रीमंडळाच्या **दि.१५.०१.२०१९** रोजीच्या बैठकीत मान्यता मिळाली आहे. २. कर्ज मर्यादा - रु.१० लक्ष ३. पात्र शेतकरी उत्पादक गट (FPO) **कंपनी कायदा -२०१३** अन्वये स्थापन झालेला असावा. ४. रु.१०.०० लक्ष पर्यंत **विनव्याजी** दराने कर्ज **उद्योगाकरीता** उपलब्ध ५. सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (P.F.M.S.) राबविण्यात येईल. ६. गटातील लाभार्थीची पात्रतेची उत्पन्न मर्यादा रु.८.०० लक्ष (नॉन क्रिमिलेयर)
			क. राष्ट्रीय महामंडळाच्या शैक्षणिक कर्ज योजनेच्या धर्तीवर भागभांडवल रक्कमेतून शैक्षणिक कर्ज योजना नव्याने कार्यान्वित करणे व राबविणे.	सदर योजनेच्या प्रस्तावाची नस्ती दि.३१.१२.२०१८ रोजी वित्त विभाग (सा.उ.) यांच्याकडे सादर झाली आहे.
			ड. फक्त महिला लाभार्थीकरीता स्वयंसिध्दी कर्ज योजना नव्याने कार्यान्वित करण्याबाबत. १. महामंडळाच्या योजनांमध्ये सध्या फक्त महिला लाभार्थीकरीता कोणतीही योजना नाही. सबब राष्ट्रीय महामंडळाच्या स्वर्णिमा कर्ज योजनेच्या धर्तीवर रु.१.५० लक्ष पर्यंत कर्ज मर्यादेची योजना नव्याने कार्यान्वित करणे प्रस्तावित आहे. २. ही योजना कार्यान्वित केल्यास इमाव प्रवर्गातील उदयोग करु इच्छिणाऱ्या महिलांना लाभ देणे शक्य होईल.	सदरची नस्ती दि.०४.०१.२०१९ रोजी वित्त विभाग यांच्याकडे सादर झाली आहे.

			३. वरीलप्रमाणे योजना संचालक मंडळाच्या मान्यतेने शासनास मान्यतेसाठी पाठविणे प्रस्तावित आहे.	
४.	**महामंडळाचे अधिकृत भाग भांडवल रु.२५०.०० कोटीवरुन रु.७५०.०० कोटी करणे. -**	::	१. महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाचे अधिकृत भाग भांडवल रु.२५०.०० कोटी असून वितरीत भाग भांडवल रु. १३४.९५ कोटी आहे. त्यापैकी रु.४९.४९ कोटी कर्जमाफीची रक्कम असून प्रत्यक्ष वितरीत भाग भांडवल रु.८५.४६ कोटी आहे. २. तसेच शैक्षणिक कर्ज योजना व महिलांसाठी स्वयंसिध्दी कर्ज योजना अशा दोन योजना नव्याने कार्यान्वित करणे प्रस्तावित आहे. ३. वरीलप्रमाणे योजनांत सुधारणा व नवीन योजना राबविण्यासाठी महामंडळास दरवर्षी भाग भांडवल अंशदानाची अधिक रक्कम खर्च करावी लागेल. त्यामुळे भविष्यातील खर्च होणारी रक्कम विचारात घेवून व मा.मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य यांनी राष्ट्रीय ओबीसी महासंघाच्या वरळी मुंबई येथे दि.०७ ऑगस्ट, २०१८ रोजी ओबीसी महामंडळास ५०० कोटी उपलब्ध करुन देण्याच्या आश्वासनानुसार महामंडळाचे अधिकृत भाग भांडवल रु.२५०.०० कोटीवरुन रु.७५०.०० कोटी करण्याचा प्रस्ताव विभागाकडे पाठविला आहे.	सदर नस्ती दि.०७.०१.२०१९ रोजी वित्त विभाग, सार्वजनिक उपक्रम कक्षाद्वारे पुढील कार्यवाहीकरीता सादर करण्यात आली आहे. तथापि दि.१५/०१/२०१९ च्या मा.राज्य मंत्रीमंडळाच्या बैठकीमध्ये महामंडळास रु.२५० कोटीचे सहाय्यक अनुदान तीन वर्षात देण्यास मान्यता दिली आहे.

५.	**महामंडळाची उपकंपनी शामराव पेजे कोकण इतर मागासवर्गीय आर्थिक विकास महामंडळाचे अधिकृत भाग भांडवल रु.१५.०० कोटीवरुन रु.२००.०० कोटी करणेबाबत.**	::	१. शामराव पेजे कोकण इतर मागासवर्ग आर्थिक विकास महामंडळाची स्थापना या महामंडळाची उपकंपनी म्हणून केली आहे. सदर महामंडळाचे कार्यक्षेत्र फक्त कोकण विभाग आहे. २. उपकंपनीचे अधिकृत भाग भांडवल रु.१५.०० कोटी आहे व सदर रक्कम मुळ कंपनी म्हणजे महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाने वितरीत केले आहे. ३. उपकंपनीकरीता शासनाने सन २०१७-१८ या वर्षाकरीता रु.५०.०० कोटीची तरतूद केली होती. तथापि, सदर रक्कम प्राप्त झाली नाही. भविष्यात शासनाने याप्रमाणे तरतुद केल्यास सदर रक्कम वितरीत करतेवेळेस कोणतीही तांत्रिक अडचण येवू नये याकरीता उपकंपनीचे भाग भांडवल रु.१५.०० कोटी वरुन रु.६५.०० कोटी करणेस मान्यतेचा प्रस्ताव शासनास पाठविला आहे.	१. उपकंपनीचे भाग भांडवल वाढविणेचा प्रस्ताव दि.२४.०१.२०१७ रोजी सादर केला होता. त्याबाबत वित्त विभागाने उपस्थित केलेल्या मुद्दयांची माहिती विभागाने दि.२४.०७.२०१८ च्या पत्राद्वारे मागणी केली आहे. २. मा. आमदार प्रसाद लाड यांनी शामराव पेजे कोकण इतर मागासवर्ग आर्थिक विकास महामंडळास रु.२००.०० कोटी उपलब्ध करुन देणेबाबत मा. मुख्यमंत्र्यांना लिहिलेल्या दि.०७.०३.२०१८ च्या पत्रावरील मा. मुख्यमंत्र्यांचे व अतिरिक्त मुख्य सचिव, यांचे अभिप्राय व त्यानुसार विभागाने दि.१८.०५.२०१८ च्या पत्राद्वारे अहवाल सादर करणेबाबत कळविले आहे. ३. वरील वस्तुस्थिती विचारात घेवून उपकंपनीचे भाग भांडवल रु.६५.०० कोटी ऐवजी रु.२०० कोटी करणेबाबत दि.२०.०८.२०१८ पत्राद्वारे विभागास कळविले आहे
६.	**महामंडळाच्या मुख्यालयात वर्ग - २ श्रेणीतील शासकीय लेखाधिकारी यांची नियुक्ती करणे.**	::	१. महामंडळाच्या संस्थापन नियमावलीनुसार लेखाधिकाऱ्याचे पद शासन नियुक्त आहे. तथापि, सदर पदावर २ ते ३ वर्ष वगळता अद्ययाप शासनाने शासकीय लेखाधिकाऱ्याची नियुक्ती केलेली नाही. २. महामंडळास शासननियुक्त अधिकारी लेखाधिकारी या पदावर उपलब्ध करुन देणेबाबत शासनास कळविले आहे.	सदर नस्ती दि.०२.०१.२०१९ रोजी वित्त विभाग (कोषा. प्रशा.) यांचेकडे झाली. सदर कक्षाद्वारा याबाबतची कार्यवाही सुरु आहे.
७.	**कंपनी कायदयातील सुधारीत तरतुदीनुसार महामंडळातील**	::	१. कंपनी अधिनियम, २०१३ च्या सुधारीत तरतूदीनुसार महामंडळास कंपनी सचिव या पदावर पात्र	सदर नस्ती वित्त विभागास सादर झाली आहे. दि.०७.०१.२०१९ रोजी उपसचिव (वित्तीय

	उपलब्ध पदातुन कंपनी सचिव या पदांस मान्यता देवून पात्र अधिकाऱ्याची नियुक्ती करणे.		अधिकाऱ्याची नियुक्ती करणे आवश्यक आहे. सदर पद महामंडळाच्या मंजूर पदांमधुन नियुक्त करणे प्रस्तावित आहे. २. त्यामुळे कंपनी सचिव या पदांस मान्यता देवून पात्र अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्याचा प्रस्ताव शासनास पाठविला आहे.	सुधारणा) यांचे कार्यालयात होतो.
८.	महामंडळातील अधिकारी/ कर्मचारी यांना सुधारित सेवाअंतर्गत आश्वासित प्रगती योजना लागु करणयाबाबत.	::	१. शासन निर्णय दि. २५ सप्टेंबर, १९९८ अन्वये महामंडळाची स्थापना १९९९ साली झाली आहे. महामंडळातील एकुण मंजुर पदाची संख्या १४४ आहे. महामंडळातील कर्मचा-यांची नियुक्ती शासन निर्णयाद्वारे सरळसेवा, प्रतिनियुक्ती व पुर्ननियुक्तीद्वारे इतर शासकीय उपक्रमातील पात्र कर्मचा-यांकडुन करण्यात आलेली आहे. २. याबाबतचा प्रस्ताव संचालक मंडळाच्या दि.२२.०३.२०१८ च्या बैठकीत ठेवण्यात आला होता. त्यानुसार संचालक मंडळाने वित्त विभागाच्या / शासनाच्या मान्यतेस हा प्रस्ताव पाठविण्याच्या प्रस्तावास मंजुरी दिली आहे. त्यानुसार इतर महामंडळाकडुन माहिती संकलित करुन सदर प्रस्ताव मान्यतेसाठी विभागास सादर करण्यात येत आहे.	संचालक मंडळाच्या दि.२२.०३.२०१८ च्या बैठकीत पारीत झालेल्या ठरावानुसार विविध महामंडळाकडुन माहिती संकलित करुन सदर प्रस्ताव विभागास सादर करण्यात आलेला आहे.

***

महामंडळाचे शासनाकडे प्रलंबित असलेले विषय समितीच्या अवलोकनार्थ व योग्य कार्यवाहीसाठी सादर :-

अ.क्र.	विषय	::	महामंडळाची माहिती
१.	मागासवर्गीय महामंडळाच्या योजनेत लाभार्थींना प्रती लाभार्थी किमान रु.१०,०००/- अनुदान देण्यात येते. तथापि ते इमाव प्रवर्गातील लाभार्थींना दिले जात नाही. सबब, मागासवर्गीय महामंडळाच्या धर्तीवर या महामंडळाच्या लाभार्थींना सुध्दा रु.१०,०००/- अनुदान योजना सुरु करणे	::	१. महामंडळाच्या कोणत्याही योजनेमध्ये अनुदानाची तरतूद नाही. तथापि, राज्यातील मागासवर्गीय महामंडळाच्या लाभार्थींना प्रत्येकी रु.१०,०००/- अनुदान अदा करण्यात येते. त्याच धर्तीवर या महामंडळाच्या लाभार्थींनासुध्दा सदर अनुदानाची योजना लागू करण्यात यावी. २. समितीने वरीलप्रमाणे शिफारस शासनास सादर करावी.
२.	राज्यातील महात्मा फुले, आण्णाभाऊ साठे व लिडकॉम या मागासवर्गीय महामंडळांच्या अधिकृत भाग भांडवलापैकी ४९% भागभांडवल सहभाग केंद्र शासनाचा असतो. त्याप्रमाणे इतर मागासवर्ग महामंडळास सुध्दा केंद्र शासनाने ४९% भाग भांडवल उपलब्ध करुन देण्यात यावे याबाबत बैठकीत चर्चा झाली. त्यानुसार समितीने याबाबतची शिफारस शासनास करावी.	::	१. महामंडळास भाग भांडवल अंशदानापोटी सर्व रक्कम राज्य शासनाकडून देण्यात येते. २. महात्मा फुले, आण्णाभाऊ साठे व लिडकॉम या मागासवर्गीय महामंडळाप्रमाणे ४९% भाग भांडवल केंद्र शासनाकडून उपलब्ध झाल्यास महामंडळास प्रत्येक वर्षी अधिक भाग भांडवली अंशदानापोटी अधिक रक्कम प्राप्त होईल. त्यामुळे महामंडळाच्या योजना इतर मागासवर्गीय प्रवर्गातील जास्तीत जास्त गरजू लाभार्थीपर्यंत पोहोचविणे शक्य होईल. ३. केंद्र शासनाने स्थापन केलेल्या राष्ट्रीय मागासवर्ग वित्त आणि विकास महामंडळास ज्याप्रमाणे भाग भांडवल उपलब्ध करुन दिले जाते त्याच धर्तीवर राज्य महामंडळांनासुध्दा भाग भांडवल उपलब्ध करुन दयावे याबाबत समितीने राज्य शासनाकडे केंद्र शासनास वरीलप्रमाणे प्रस्ताव पाठविण्याची शिफारस राज्य शासनास करावी.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ
(महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम)
प्रशासकीय भवन, ४ था मजला, रामकृष्ण चंद्रराव मार्ग, चेंबूर, मुंबई - ४०० ०७१.
दूरध्वनी ०२२-२५२२ १६८५ फॅक्स - ०२२ - २५२२ १२ १९
वेबसाईट - www.msobcfdc.org ई-मेल : mdmsobcfdc@gmail.com
CIN - U74999MH1999SGC119586

क्र. इमावविं /उपमहाव्य / ७०३३ दिनांक : ०६ फेब्रुवारी, २०१९.

प्रति,
श्री. ना.रा.शिंदे,
उपसचिव,
महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधानभवन, मुंबई — ४०० ०३२.

विषय : महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय आणि वित्त विकास महामंडळांतर्गत कर्ज वसूलीची जिल्हानिहाय माहिती सादर करणेबाबत.

संदर्भ : मा. अध्यक्ष, इमाव कल्याण समिती यांचे दि. २९.०१.२०१९. रोजी समिती बैठकीतील निर्देश.

महोदय,

उपरोक्त संदर्भिय विषयान्वये इतर मागासवर्ग कल्याण समितीच्या दि. २९.०१.२०१९. रोजीच्या बैठकीत महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळाच्या साक्ष बैठकीत मा.आ.श्री. सुभाष साबणे, समिती अध्यक्ष यांनी महामंडळाची जिल्हानिहाय कर्ज वसूलीची माहिती सादर करण्याबाबत निर्देशित केले आहे.

त्यानुसार, या महामंडळाचे सन २०००-०१ ते सन २०१८-१९ पर्यंतचे एकुण कर्ज वाटप, लाभार्थी संख्या, सन २०००-०१ ते २००७-०८ पर्यंतची सर्व जिल्हा कार्यालयांतर्गतची एकूण कर्ज वसूली रक्कम (रु.२१२४.०० लक्ष), शासन निर्णयानुसार दि.३१.०३.२००८ अखेर थकीत रक्कमेवर दिलेली कर्जमाफी रक्कम (रु.४८२२.२० लक्ष), दि.३१.०३.२०१८ अखेर एकुण थकीत रक्कम, सन २००८-०९ ते सन २०१७-१८ मधील एकुण कर्ज वसुली (रु.६९७५.७८ लक्ष) व सन २०१८ -१९ (डिसेंबर, अखेर) वसुली (रु.६४३.९४ लक्ष) तसेच एकुण कर्ज वसुलीची रक्कम रु.९७४३.७२ लक्ष यासोबतच्या जिल्हानिहाय माहितीच्या तक्त्यात माहितीस्तव सादर करण्यात येत आहे.

(प्रफुल्ल ठाकूर)
व्यवस्थापकीय संचालक
DIN NO -08020233

प्रत — माहितीसाठी सविनय सादर.
मा. प्रधान सचिव,
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, मंत्रालय मुंबई.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागास वर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ लि.

जिल्हा निहाय कर्ज वाटप व कर्ज वसुल रक्कमेची माहिती सन २०१७-१८ ते २०१८-१९ (डिसेंबर, २०१८)

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	जिल्हा	लाभार्थी	कर्ज वाटप रक्कम	सन २००७-०८ ते २००८-०९ पर्यंतची वसुली	दि.३१.०३.२००८ अखेर थकीत कर्ज बाकी	मार्च अखेर अखेरचा सन दि.३१.०३.२०१८ अखेर थकीत रक्कम	सन २००८-०९ ते २०१७-१८ पर्यंतची वसुली	सन २०१८-१९ डिसेंबर अखेर वसुली
१	२	३	४	५	६	७	८	*
१	मुंबई शहर	64	31.66		7.54	0.58	23.61	0.45
२	मुं.उपनगर	133	110.50		4.72	5.95	58.06	3.58
३	ठाणे	422	378.85		42.69	58.19	248.47	22.58
४	पालघर	110	32.37		0.00	16.47	27.17	9.55
५	रायगड	923	528.53		194.83	34.03	199.42	14.66
६	रत्नागिरी	470	221.26		57.13	9.99	107.06	10.97
७	सिंधुदुर्ग	767	476.30		43.20	184.93	312.41	20.95
८	पुणे	1439	937.96		365.55	198.41	311.09	20.91
९	सातारा	1222	472.30		124.04	133.07	233.57	8.44
१०	सांगली	468	292.38		57.18	39.48	124.93	9.72
११	सोलापूर	1625	898.97		313.09	405.89	221.34	15.24
१२	कोल्हापूर	1035	679.62		48.30	407.97	353.05	58.28
१३	नाशिक	1781	1144.38		209.67	483.79	652.88	84.53
१४	धुळे	2063	1314.92		176.69	898.23	434.19	45.42
१५	नंदुरबार	487	436.12		17.30	341.87	197.97	22.12
१६	जळगांव	1104	726.43		130.87	401.44	299.40	38.90
१७	अहमदनगर	1756	1711.70		438.07	855.06	513.21	20.02
१८	औरंगाबाद	2837	1333.60	2124.00	617.53	868.59	212.66	13.41
१९	जालना	1032	589.05		156.92	356.20	139.00	12.62
२०	परभणी	1328	614.46		172.54	328.03	150.79	9.33
२१	हिंगोली	349	183.07		9.21	38.69	97.22	0.00
२२	बीड	2512	1485.80		523.45	1169.87	188.53	10.77
२३	नांदेड	477	247.28		91.84	40.92	81.73	7.15
२४	उस्मानाबाद	741	279.59		65.76	137.06	84.27	14.71
२५	लातूर	923	585.50		192.56	119.91	161.47	12.04
२६	बुलढाणा	1361	871.40		232.08	471.41	227.88	24.51
२७	अकोला	1180	559.09		232.93	211.56	121.27	6.03
२८	वाशिम	750	405.38		63.95	268.58	128.47	11.41
२९	अमरावती	1287	667.96		114.76	339.45	251.47	24.61
३०	यवतमाळ	1057	327.93		81.50	73.91	84.72	5.17
३१	नागपूर	1035	424.14		26.96	40.59	280.05	26.24
३२	वर्धा	648	189.94		0.86	40.09	133.78	12.55
३३	भंडारा	354	105.41		1.52	3.85	58.69	7.72
३४	गोंदीया	434	147.72		0.36	37.81	89.98	12.16
३५	चंद्रपूर	537	138.71		5.32	9.16	76.74	11.36
३६	गडचिरोली	271	103.42		1.27	40.64	55.93	7.85
	एकुण	34982	19653.69	2124.00	4822.20	9091.66	6975.78	643.94

* सन २००७-०८ ते २००७-०८ अखेर कर्ज वसुलीची जिल्हा निहाय माहिती उपलब्ध नसल्यामुळे सदर कालावधीतील एकुण कर्ज वसुलीची रक्कम दर्शविली आहे.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागावर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज योजनेच्या कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरुन रु.१,००,०००/ पर्यंत वाढविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : मंत्रिमं २०१९/ प्र.क्र.१०/महामंडळे
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक - २८/१/२०१९

संदर्भ :- सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. महामं-२००४/प्र.क्र.३८/विघयो-२, दि.३०/१२/२००४.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागावर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राज्यातील इतर मागास प्रवर्गातील दारिद्रय रेषेखालील लाभार्थ्यांकरीता स्वयंरोजगाराची संधी उपलब्ध करुन देण्याच्या उद्देशाने रु.२५,०००/- चे थेट कर्ज योजना राबविण्यात येत आहे. सध्याच्या परिस्थितीत, लहान उद्योगांसाठी लागणाऱ्या भांडवली व पायाभूत गुंतवणुकीमध्ये झालेली वाढ, कच्च्या मालाच्या किंमतीत झालेली दरवाढ व सतत होणारी महागाई निर्देशांकातील वाढ इ. बाबी विचारात घेता रुपये २५,०००/- इतकी थेट कर्जाची मर्यादा कमी असल्याने महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज योजनेअंतर्गत कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरुन रु.१,००,०००/- करण्यास मा. मंत्रिमंडळाने दिनांक १५.१.२०१९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीमध्ये मान्यता दिलेली आहे. मा. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होती.

शासन निर्णय :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या थेट कर्ज योजनेअंतर्गत कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरुन रु.१,००,०००/- करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेली थेट कर्ज योजना पुढीलप्रमाणे राहील :-

योजनेचा उद्देश :-

१. इतर मागासवर्गीय घटकांची आर्थिक उन्नती करणे तसेच बँकेमार्फत कर्ज घेताना उद्भवणाऱ्या अडचणी व कर्ज मंजूर प्रक्रियेत होणारा विलंब टाळणे,
२. इतर मागासवर्गीय घटकांच्या हिताच्या दृष्टीकोनातून त्यांना स्वयंरोजगारास प्रोत्साहित करणे,

३. इतर मागासवर्गीय घटकातील व्यक्तींना आर्थिकदृष्टया सक्षम करणे,

४. इतर मागासवर्गीय दुर्बल घटकाच्या व्यक्तींना व्यवसाय करण्याकरीता तात्काळ वित्त पुरवठा करणे,

५. सदर योजनांसाठी लघु व्यवसाय उदा. मत्स्य व्यवसाय, कृषि क्लिनिक, बैलगाडी, हार्डवेअर व पेंट शॉप, सायबर कॅफे, संगणक प्रशिक्षण, झेरॉक्स, स्टेशनरी, सलून, ब्युटी पार्लर, मसाला उदयोग, पापड उदयोग, मसाला मिर्ची कांडप उदयोग, वडापाव विक्री केंद्र, भाजी विक्री केंद्र, ऑटोरिक्षा, चहा विक्री केंद्र, सॉफ्ट टॉईज विक्री केंद्र, डि.टी.पी. वर्क, स्विट मार्ट, ड्राय क्लिनिंग सेंटर, हॉटेल, टायपिंग इन्स्टीटयूट, ऑटो रिपेअरींग वर्कशॉप, मोबाईल रिपेअरिंग, गॅरेज, फ्रिज दुरुस्ती, ए.सी दुरुस्ती, चिकन/ मटण शॉप, इलेक्ट्रिकल शॉप, आईस्क्रिम पार्लर इ.

६. मासळी विक्री, भाजीपाला विक्री, फळ विक्री, किराणा दुकान, आठवडी बाजारामध्ये छोटसे दुकान, टेलिफोन बुथ किंवा अन्य तांत्रिक लघु उद्योग अशा लघु व्यवसायासाठी ही योजना सुरु करणे,

७. इतर मागासवर्गीय घटकांतील निराधार, विधवा महिला इ. लाभार्थींना तात्काळ लाभ देणे आणि त्यांना प्राथमिकता देणे.

योजनेचे स्वरुप :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या थेट कर्ज योजनेचे स्वरुप पुढील प्रमाणे -

प्रकल्प	रु.१,००,०००/- पर्यंत
महामंडळाचा सहभाग (१००%)	रु.१,००,०००/-
व्याजदर	नियमित कर्ज परतफेड करणाऱ्या लाभार्थींना व्याज आकारण्यात येणार नाही.
कर्ज परतफेडीचा कालावधी व कर्जाची परतफेड नियमित न करणाऱ्या लाभार्थ्यांच्याबाबतीत दंडनिय व्याजदर.	१. नियमित ४८ समान मासिक हप्त्यामध्ये मुद्दल रु.२,०८५/- परतफेड करावी लागेल २. नियमित कर्जाची परतफेड न करणाऱ्या लाभार्थींना जेवढे कर्जाचे हप्ते थकीत होतील, त्या रक्कमेवर द.सा.द.शे. ४% व्याज आकारण्यात येईल.
पहिला हप्ता (७५% रक्कम)	रु.७५,०००/-
दुसरा हप्ता (२५% रक्कम) (प्रत्यक्ष उदयोग सुरु झाल्यानंतर साधरणत: ३ महिन्यानंतर)	रु.२५,०००/- (जिल्हा व्यवस्थापकांच्या तपासणी अभिप्रायानूसार)

लाभार्थी निवडीची पात्रता :-

१. अर्जदार इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील असावा,
२. अर्जदार महाराष्ट्राचा रहिवासी असावा,
३. अर्जदाराचे वय १८ ते ५५ वर्षे असावे,
४. अर्जदाराचा सिबील क्रेडीट स्कोअर किमान ५०० इतका असावा,
५. अर्जदाराचे एकत्रित कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न रु.१ लाखापेक्षा जास्त नसावे. (सक्षम प्राधिकाऱ्याने दिलेल्या उत्पन्न प्रमाणपत्रानुसार)
६. एका वेळी कुटुंबातील एकाच व्यक्तीस सदर योजनेचा लाभ घेता येईल,
७. शासनाच्या कौशल्य विकास विभागामार्फत तसेच शासकीय / निमशासकीय संस्थांमधून तांत्रिक प्रशिक्षण घेतलेली तसेच अनुभवी तरुण मुले /मुली यांना प्राधान्य,
८. अर्जदाराने आधार कार्ड संलग्न बँक खात्याचा तपशील सादर करावा,
९. अर्जदार महामंडळाच्या कोणत्याही (केंद्र व राज्य) योजनेचा थकबाकीदार नसावा.

अटी व शर्ती :-

१. फक्त शेतजमीनीचे नोंदणीकृत गहाणखत, सदर शेतजमीनीचे मूल्यांकन व गहाणखत केल्यानंतर शेतजमीनीच्या ७/१२ उताऱ्यावर महामंडळाच्या कर्ज रक्कमेचा बोजानोंद करावी.

२. लाभार्थीच्या स्वतःच्या जमिनीचे गहाणखत करुन दिले असल्यास इतर साधे दोन ७/१२ किंवा मिळकतदार जामीनदार घेण्यात यावेत.

३. जामीनदाराच्या जमिनीचे गहाणखत असल्यास तो स्वत: व इतर एक ७/१२ किंवा मिळकतदार जामीनदार घेण्यात यावा. ७/१२ वर बोजानोंद करावी.

४. सदर शेतजमिनीचा शोध अहवाल (Search Report)

जामीनदार :-

१. दोन जामीनदार फक्त शासकीय कार्यालयातील उदा. जिल्हा परिषद / महामंडळे/ महानगरपालिका/ नगरपालिका/ नगरपरिषद / नगरपंचायत इ. शासकीय कार्यालयात कार्यरत हमीपत्रधारक जामीनदार घेण्यात यावेत. (महामंडळाचे परिपत्रक दि.१४/८/२०१८ प्रमाणे)

२. अनुदानित / विनाअनुदानित खाजगी शैक्षणिक संस्थातील शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना जामीनदार म्हणुन घेण्यात येवु नये.

३. शासकीय जामीनदाराची सेवा किमान ८ वर्षे शिल्लक असावी.

४. शासकीय कार्यालयाचे कायमस्वरुपी (Permanent) कर्मचारी असावा,

५. जामीनदार यापूर्वी कोणत्याही वित्तीय संस्थेत व इतर कोठेही जामीनदार नसावा. तसेच भविष्यात या हमीपत्राद्वारे महामंडळाचे सर्व कर्ज रक्कम वसुल होईपर्यंत सदर जामीनदाराचे हमीपत्र अन्य कर्ज प्रकरणात सदर कार्यालयाकडून निर्गमित केले जाणार नाही, अशी खात्री सदर आस्थापनेकडून हमीपत्राची पडताळणी करुन घेण्यात यावी.

६. सदर प्रकरणात कर्जाचा निधी लाभार्थीच्या आधारसंलग्न बँक खात्यात वर्ग करण्यात येऊन त्याचवेळी लाभार्थीकडून कर्जाच्या परतफेडीच्या रक्कमेचे पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेण्यात यावेत.

७. सदर कर्जातून लाभार्थीसाठी जी मत्ता निर्माण होणार आहे ती ज्यांच्याकडून निर्माण होईल त्यांचेकडून ती मत्ता अचल (Immovable) असेल तर परस्पर महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्ग विकास महामंडळाकडे गहाण (Mortgage) ठेवण्यात यावी. जर ती मत्ता चल (Movable) असेल तर ती महामंडळाकडे तारणगहाण (Hypothecate) करण्यात यावी.

८. कर्ज परतफेडीबाबत लाभार्थीकडून शपथपत्र घेण्यात यावे.

९. या योजनेवर होणारा खर्च शासनाने महामंडळासाठी मंजूर केलेल्या भाग भांडवलाच्या तरतुदीच्या मर्यादेत उपलब्ध असलेल्या भागभांडवलातून करण्यात यावा.

१०. महामंडळाने आपला भांडवली अर्थसंकल्प विहित कालमर्यादेत शासनाकडून मान्य करुन घेणे बंधनकारक राहील.

११. मुद्दल व व्याजासह कर्जाच्या वसुलीचा तपशील महामंडळाने भांडवली अर्थसंकल्पात देणे बंधनकारक राहील.

१२. लाभार्थ्याने स्थापन केलेल्या व्यवसायाचा विमा स्वखर्चाने उतरविणे तसेच दरवर्षी विम्याचे नुतनीकरण करणे बंधनकारक राहील.

कर्ज वितरण कार्यपध्दती :-

कर्ज योजनांसाठी योग्य लाभार्थ्यांची निवड व मंजुर प्रकरणात आवश्यक वैधानिक दस्तावेज पुर्तता विहीत कालावधीत करुन घेण्याची तसेच महामंडळामार्फत देण्यात येणाऱ्या कर्जाच्या वसुलीची संपूर्ण जबाबदारी जिल्हास्तरीय कार्यालयाची राहील. याबाबत साधारणपणे पुढीलप्रमाणे कार्यपध्दती अनुसरण्यात यावी. या सुधारित योजनेअंतर्गत कर्ज मिळण्यासाठी लाभार्थ्यांना नव्याने अर्ज करावा लागेल.

१. शासन निर्णय दि.३०.११.२००४ च्या मा. जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा लाभार्थी निवड समितीमार्फत लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.
२. महामंडळाच्या जिल्हास्तरीय कार्यालयातून या योजनेच्या लाभार्थी निवड, कर्ज वितरण व कर्ज वसुलीची संपूर्ण कार्यवाही केली जाईल.
३. जिल्हा व्यवस्थापक योजनेचे अंमलबजावणी अधिकारी असतील.
४. महामंडळाचे जिल्हा कार्यालयांमार्फत कर्ज प्रकरणासाठी स्थानिक वर्तमानपत्रातून व प्रमुख शासकीय/ निमशासकीय कार्यालयातील नोटीस बोर्डावर जाहिरात प्रसिध्द करण्यात येईल व त्याचवेळी कार्यालयात अर्जाचा नमुना व कागदपत्राची सूची सर्वांना पाहण्यासाठी उपलब्ध करतील.

५. जिल्हा व्यवस्थापक प्राप्त अर्जाची संपूर्ण छाननी /तपासणी करुन पात्र व अपात्र लाभार्थ्यांची यादी तयार करतील. यासाठी पुढील बाबी विचारात घेणे अनिवार्य राहील :-
   १) उद्योग /व्यवसायाची वर्धनक्षमता,
   २) लाभार्थ्यांची सक्षमता /व्यवसायाचे ज्ञान,
   ३) परतफेडीची क्षमता /जामीनदारांची क्षमता

६. जिल्हयासाठी दिलेल्या उद्दिष्टापेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त झाल्यास पात्र लाभार्थ्यांची निवड संगणकीय रॅन्डमायझेशन निवड पध्दतीने (लॉटरी) करुन लाभार्थी निश्चित केले जातील.
७. कर्ज मंजूरी प्रकरणातील आर्थिक वर्षात कार्यवाही पूर्ण करणे आवश्यक असल्याने लाभार्थी निवड समितीच्या बैठका वेळोवेळी घेण्यात येतील.
८. जिल्हा निवड समितीच्या मंजुरीनंतर पात्र लाभार्थीचे त्रुटीरहित परिपुर्ण कर्ज प्रस्ताव मुख्यालयाकडे मंजूरीसाठी / निधी मागणीसाठी जिल्हा व्यवस्थापक सादर करतील. पात्र लाभार्थींच्या कर्जप्रस्तावांना व्यवस्थापकीय संचालक यांच्या अध्यक्षतेखाली मुख्यालय लाभार्थी निवड समितीमार्फत मंजूरी प्रदान करण्यात येईल.

कर्ज वसूली कार्यपध्दती :-

१. कर्जाची परतफेड ही कर्ज वितरीत केल्याच्या ९० दिवसांनंतर सुरु करण्यात येईल,
२. कर्ज परताव्याचे मासिक हप्ते ठरवून दयावेत व कर्ज वसूलीच्या दृष्टीने लाभार्थ्यांकडून पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेऊन तसेच ECS (इलेक्टॉनिक क्लिअरन्स सिस्टिम) पध्दतीने वसूली करण्यात यावी,
३. एवढे करुनही वसूली न झाल्यास महामंडळाकडे ठेवलेल्या तारणाद्वरे तसेच जामीनद्वारे कर्ज वसूली करण्यात यावी.
४. जामीनदाराकडून कर्ज वसूली शक्य न झाल्यास जमीन महसूल संहितेच्या कलम २२१ अंतर्गत (आर. आर. सी.) नुसार जिल्हाधिकारी यांना याबाबत संपुर्ण माहिती सादर करुन कर्ज वसूली करण्यात यावी,

ज्या लाभार्थ्यांनी यापूर्वी घेतलेल्या कर्जाची परतफेड केलेली नाही अशा लाभार्थ्यांना संपूर्ण परतफेड करेपर्यंत नविन कर्जाचा लाभ घेता येणार नाही. तसेच, जे लाभार्थी परतफेडीच्या कालावधीच्या आत संपूर्ण कर्जाची परतफेड करतील असे लाभार्थी त्यांचा व्यवसाय वाढविण्यासाठी पुन्हा सदर योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र राहतील.

सदर शासन निर्णय, नियोजन विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. ११/का-१४१३, दि. १४.१.२०१९ अन्वये तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.----, दि.११.१.२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१९०१३११२०३०५०८२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Bhaurao
Raghunath Gavit

(भा. र. गावित)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे अप्पर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा. मंत्री (विजाभज) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.राज्यमंत्री (विजाभज) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. प्रधान सचिव, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग कल्याण, मंत्रालय
५. संचालक, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग कल्याण संचालनालय, पुणे
६. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ, मुंबई
७. व्यवस्थापकीय संचालक, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ, मुंबई
८. महालेखापाल (ले व अ) महाराष्ट्र - १ व २, मुंबई / नागपूर
९. महालेखापाल (ले.प.) महाराष्ट्र - १ व २, मुंबई / नागपूर
१०. अधिदान व लेखाअधिकारी, मुंबई / जिल्हा कोषागार अधिकारी मुंबई / ठाणे
११. निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई
१२. अप्पर कोषागार अधिकारी, कोकण भवन, नवी मुंबई
१३. वित्त विभाग (का-व्यय-१४/अर्थोपाय/अर्थसंकल्प-३/साउ) मंत्रालय, मुंबई
१४. निवडनस्ती (महामंडळे)

अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष रुपये १०.०० लाखापर्यंतच्या वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (मर्यादित) आणि वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्यादित) या दोन्ही महामंडळांमार्फत राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : इमाव २०१९/प्र.क्र.१९/महामंडळे
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक :- २८ जानेवारी, २०१९

प्रस्तावना :-

अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष रु.१०.०० लाखा पर्यंतच्या वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (मर्यादित) आणि वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्यादित) या दोन्ही महामंडळांमार्फत राबविण्यास मान्यता देण्याबाबतचा प्रस्ताव मा.मंत्रिमंडळाच्या पुढील बैठकीमध्ये सादर करण्याचे निदेश मा.मुख्यमंत्री महोदयांनी दि.०८.०१.२०१९ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये दिले आहेत. त्यानुसार दि.१५/०१/२०१९ रोजी झालेल्या मा. मंत्रिमंडळ बैठकीत मंत्रिमंडळाने घेतलेला निर्णय पुढीलप्रमाणे आहे :-

" १) अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष रु. १०.०० लाखापर्यंतच्या वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (मर्यादित) आणि वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्यादित) या दोन्ही महामंडळांमार्फत राबविण्यास मान्यता असावी.

२) या दोन्ही महामंडळाच्या वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजनेकरिता वार्षिक रुपये ५०.०० + ५०.०० कोटी एकूण रु.१००.०० कोटी इतके सहाय्यक अनुदान मंजूर करण्यात यावे.

३) सदर योजना मंत्रिमंडळ टिपणीतील परिच्छेद-२ मधील अ.क्र. १ ते १४ प्रमाणे योजनेच्या स्वरुपास मान्यता असावी.

४) सदर योजनेसाठी मंजूर केलेला निधी पुढील वर्षात खर्च करण्यास मंजूरी असावी.

५) या योजनेसाठी स्वतंत्र लेखाशिर्ष मंजूर करण्यास मान्यता असावी. "

मा.मंत्रिमंडळाने घेतलेल्या निर्णयानुसार अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष योजनेप्रमाणे बँकेकडून घेतलेल्या रु.१०.०० लाखा पर्यंतच्या वैयक्तिक कर्जावरील व्याज परतावा करण्याची योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (मर्यादित) आणि वसंतराव नाईक विमुक्त जाती भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्यादित) या दोन्ही महामंडळामार्फत राबविण्यास मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती .

शासन निर्णय :-

शासन याद्वारे, अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष योजनेनुसार बँकेकडून घेतलेल्या रु.१०,०० लाखा पर्यंतच्या वैयक्तिक कर्जावरील व्याज (जास्तीत जास्त १२% पर्यंत) परतावा योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (मर्यादित) आणि वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ (मर्यादित) या दोन्ही महामंडळांमार्फत राबविण्यास या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे. सदर योजनेचे स्वरुप खालीलप्रमाणे राहील :-

१) **उद्देश:-** बँकेमार्फत लाभार्थींना रु. १०.०० लक्ष पर्यंत रक्कम वितरीत केली जाईल. सदर कर्ज रक्कमेवरील व्याज परतावा हा बँक प्रमाणिकरणानुसार (जास्तीत जास्त १२% पर्यंत) महामंडळाकडून केला जाईल.

२) **पात्रतेसाठी उत्पन्न मर्यादा:-** सध्या महामंडळाच्या योजने करीता लाभार्थींच्या पात्रतेची ग्रामीण व शहरी भागाकरीता रु. १.०० लक्ष कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न मर्यादा आहे. सदर उत्पन्न मर्यादेत वाढ करुन अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या योजनेप्रमाणे सदर योजनेकरिता कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न मर्यादा इतर मागास प्रवर्गासाठी नॉन क्रिमीलेअर करीता असलेल्या रु. ८.०० लक्ष इतकी राहील. (सक्षम प्राधिकरणाने वेळोवेळी दिलेल्या नॉन क्रिमीलेअर प्रमाणपत्रानुसार)

३) **प्रकल्प क्षेत्रानुसार लक्ष्यांक अंदाजपत्रक :-**

१.	कृषी, संलग्न व पारंपारिक उपक्रम	एकूण आर्थिक तरतुदीच्या ६०% रक्कम
२.	लघु उद्योग व मध्यम उद्योग -(अ) उत्पादन (ब) व्यापार व विक्री	२) व ३) साठी एकूण आर्थिक तरतुदीच्या ४०% रक्कम
३.	सेवा क्षेत्र	

४) **लाभार्थींच्या पात्रतेच्या अटी:-**

१. महाराष्ट्राचा रहिवासी असावा.
२. वय वर्ष १८ ते ५० वर्ष असावे.
३. लाभार्थींचे कर्ज खाते आधार कार्ड लिंक असणे अनिवार्य राहील.
४. वेबपोर्टल/ महामंडळाच्या संगणक प्रणालीवर नाव नोंदणी अनिवार्य.
५. उमेदवाराने अर्ज करतेवेळी या प्रकल्पासाठी व यापुर्वी महामंडळाच्या किंवा इतर महामंडळाच्या कोणत्याही योजनेचा लाभ घेतलेला नसावा.
६. उमेदवार कोणत्याही बँकेचा / वित्तीय संस्थेचा थकबाकीदार नसावा.
७. उमेदवाराने कर्ज प्रकरण हे सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (पीएफएमएस) अथवा तत्सम संगणक प्रणालीद्वारे प्रकरण हाताळण्यास सक्षम असलेल्या बँकेत केलेले असावे.
८. कुटुंबातील एका व्यक्तीला केवळ एकदाच या योजनेचा लाभ घेता येईल.

५) **परताव्याच्या अटी :-**

१. जर लाभार्थ्याने मध्येच नियमित कर्ज परतफेड नाही केली तर व्याज परतावा दिला जाणार नाही.

२. लाभार्थ्याने ऑनलाईन पोर्टलवर उद्योग सुरु असल्याचे किमान दोन फोटो अपलोड करावेत.

६) **महामंडळामार्फत लाभार्थ्यास कर्जाच्या व्याज रकमेचा परतावा:-** उमेदवाराने वेळेत कर्जाचे हप्ते भरल्यास, हप्ता भरल्यावर त्यातील व्याजाची रक्कम (१२ टक्के मर्यादेत) त्याच्या आधार लिंक बँक खात्यात दरमहा महामंडळामार्फत जमा करण्यात येईल. सदर योजना संपुर्णपणे संगणकीकृत असुन प्रक्रिया सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली (पीएफएमएस) अथवा तत्सम संगणक प्रणालीद्वारे राबविण्यात येईल. महामंडळ केवळ बँकेने वेळेत वसुल केलेली योग्य व्याज रक्कम अदा करेल, याऐवजी इतर कोणतेही Charges/Fees/देयके अदा करणार नाही.

७) **उमेदवारांची नांव नोंदणी -** उमेदवारांनी शासनाच्या अधिकृत वेबपोर्टलवर अर्ज सादर करणे बंधनकारक असेल प्रस्ताव सादर केल्यावर दिलेल्या अटी व शर्ती नुसार प्रस्ताव पात्र ठरत असल्यास उमेदवारास संगणकीकृत सशर्त हेतूपत्र (Letter of intent) / मंजूरीपत्र दिले जाईल. उमेदवाराने या आधारे बँकेकडून कर्ज प्रकरणांवर कर्ज मंजूर करुन घ्यावे.

८) **प्रशासकीय बाबींवरील खर्च:-** प्रतिवर्षी प्राप्त सहाय्यक अनुदानातून २ टक्के रक्कम योजनेच्या अंमलबजावणीकरीता खालील बाबींकरिता निधी राखीव ठेवण्यात येईल.

अ. महामंडळाच्या अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांचे प्रशिक्षण, योजनेची प्रसिध्दी इतर प्रशासकीय खर्चाकरिता

ब. योजनेच्या संगणकीकृत अंमलबजावणीकरिता लागणारा खर्च.

९) **योजनेचे सर्वसाधारण सनियंत्रण:** - (अ.) दरवर्षी महामंळामार्फत केले जाईल. (ब.) महामंडळाचे जिल्हा स्तरावरील योजनेच्या अंमलबजावणीचे काम आवश्यकतेनुसार मुख्यालयातील व्यवस्थापकीय संचालक, महाव्यवस्थापक, उपमहाव्यवस्थापक व इतर वरिष्ठ अधिकारी हे वेळोवेळी भेट देऊन तपासतील.

१०) या व्याज परतावा योजनेचा लाभार्थ्यांची निवड करण्यासाठी संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात येत असून या समितीत लाभार्थ्यांनी त्या बँकेकडून कर्ज घेतले आहे त्या बँकेचे व्यवस्थापक, संबंधित जिल्ह्याचे सहायक आयुक्त, समाज कल्याण हे सदस्य असतील व संबंधित महामंडळाचे जिल्हा व्यवस्थापक सदस्य सचिव असतील. या योजनेंतर्गत संपुर्ण कर्ज रक्कम बँक देणार असल्याने सदर प्रस्ताव जिल्हा लाभार्थी निवड या समितीमार्फत करण्यात येईल.

११) **उद्दिष्ट :-**सर्व जिल्हा कार्यालयांना समान भौतिक व आर्थिक उद्दिष्ट देण्यात येईल. तथापि, योग्य व सक्षम लाभार्थी आल्यास ते जिल्हानिहाय कमी अधिक करुन मुख्यालयाच्या परवानगीने त्यात बदल करता येईल.

१२) **आर्थिक तरतूद :-**

१. प्रति जिल्हा किमान १०० लाभार्थींना सरासरी रु. १०.०० लक्ष प्रकल्प किंमतीचे प्रस्ताव मंजूर होतील याप्रमाणे प्रति जिल्हा रु. १०.०० कोटी मंजूर प्रकरणात सर्व ३६ जिल्हयातील प्रति वर्षी बँकेमार्फत मंजूर ३६०० लाभार्थींना रु. ३६०.०० कोटी निधी बँकेमार्फत वितरीत केला

जाईल. त्यावर १२ टक्के प्रमाणे व्याज परतावासाठी रु.५०.०० कोटी महामंडळ सहायक अनुदानातून मंजूर करण्यात येईल.

२. लाभार्थींना व्याज परतावा अदा करण्याकरिता प्रतिवर्षी महामंडळास किमान रु. ५०.०० कोटींची वेगळी तरतूद व उपलब्धता या योजनेकरिता करण्यात येईल. दोन्ही महामंडळासाठी प्रतीवर्षी रुपये १००.०० कोटी इतका वार्षिक खर्च येईल. सदरचा खर्च महामंडळाला मंजूर केलेल्या सहाय्यक अनुदानातून भागविण्यात येईल.

१३) **अनुदानः-** या योजनेंतर्गत लाभार्थींना अदा करण्यात येणारी व्याज परतावाची रक्कम अनुदान स्वरुपात अदा करण्यात येईल.

१४) **योजनेचे मुल्यांकनः-** सदर योजनेचे मुल्यांकन आवश्यकतेनुसार मान्यताप्राप्त संस्थांकडून विहित कार्यपध्दती अवलंबून करण्यात येईल.

०२. या योजनेचा आढावा १ वर्षाने घ्यावा व सदर योजना सुरु ठेवावी किंवा करो याचा निर्णय घेण्यात यावा.

०३. मा.मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेप्रमाणे सदर योजनेसाठी नविन लेखाशिर्ष प्राप्त करुन घेण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात यावी.

०४. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.१३/१९/१४१३, दि.१४/०१/२०१९तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.--,दि. ११/०१/२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

०५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यत आला असून त्याचा संकेतांक २०१९०१३११२२५०१२७२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Bhaurao
Raghunath Gavit

(भा.र.गावित)
सह सचिव , महाराष्ट्र राज्य

प्रति,

१) मा.राज्यपालांचे सचिव
२) मा.मुख्यमंत्र्यांचे अपर मुख्य सचिव
३) मा.विरोधी पक्ष नेता (विधानसभा / विधान परिषद), महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
४) मा.मंत्री / राज्यमंत्री, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई ३२
५) मा.सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
६) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन.
७) अध्यक्ष/उपाध्यक्ष/व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ,मुंबई

८) अध्यक्ष/ उपाध्यक्ष /व्यवस्थापकीय संचालक, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ, मुंबई
९) मंत्रालयीन विभागाचे सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिवि/ सचिव
१०) आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
११) संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे
१२) सह सचिव/ उप सचिव (महामंडळे), विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३) सह सचिव / उप सचिव (महामंडळे), सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४) सर्व प्रादेशिक उपायुक्त, समाजकल्याण
१५) सर्व सहायक आयुक्त, समाजकल्याण
१६) महालेखापाल (ले.व अ.) महाराष्ट्र-१ व २, मुंबई / नागपूर
१७) महालेखापाल (ले.प.) महाराष्ट्र-१ व २, मुंबई / नागपूर
१८) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई / जिल्हा कोषागार अधिकारी मुंबई / ठाणे
१९) निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई
२०) वित्त विभाग (का-व्यय-१४/अर्थोपाय/अर्थसंकल्प-३/साउ) मंत्रालय, मुंबई
२१) नियोजन विभाग (कार्यासन १४१३), मंत्रालय, मुंबई
२२) सर्व प्रादेशिक व्यवस्थापक, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती महामंडळ (मर्या.), मुंबई
२३) सर्व प्रादेशिक व्यवस्थापक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि आर्थिक विकास महामंडळ (मर्या.), मुंबई
२४) सर्व जिल्हा व्यवस्थापक, वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती महामंडळ (मर्या.)
२५) प्रधान सचिव (विजाभज) यांचे स्वीय सहाय्यक
२६) सर्व अवर सचिव / कक्ष अधिकारी, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२७) सह संचालक, लेखा व कोषागार, संगणक कक्ष, नवीन प्रशासन भवन, ५ वा मजला, मुंबई
२८) निवडनस्ती (महामंडळे) विजाभज, इमाव व विमाप्र विभाग, मंत्रालय, मुंबई

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (म) या महामंडळास रुपये २५०.०० कोटी सहायक अनुदान पुढील तीन वर्षामध्ये उपलब्ध करुन देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक : इमाव २०१८/प्र.क्र.९०/महामंडळे,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : २८ जानेवारी, २०१९

प्रस्तावना :-

अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष (१) वैयक्तिक व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लाखापर्यंत) आणि (२) गट कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लाख ते रु. ५०.०० लाखापर्यंत) या योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (म.) मुंबई या महामंडळामार्फत राबविण्यास व या महामंडळामार्फत इतर योजना राबविण्यासाठी रुपये २५०.०० कोटी इतके सहायक अनुदान पुढील तीन वर्षामध्ये उपलब्ध करुन देण्यास मा. मंत्रिमंडळाने दिनांक१५/१/२०१९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीमध्ये पुढीलप्रमाणे मान्यता दिलेली आहे :-

"(१) महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ(म) या महामंडळामार्फत अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवरील समकक्ष योजना बँकेमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या (१) वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लक्ष) व (२) गट कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.००लक्ष ते रु. ५०.०० लक्ष) या योजना राबविण्यास मान्यता देण्यात यावी.

(२) वरील योजना राबविण्याकरीता महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळास रुपये २५०.०० कोटी सहायक अनुदान पुढील ३ वर्षामध्ये उपलब्ध करुन देण्यास मान्यता देण्यात यावी.

(३) वरीलप्रमाणे महामंडळास मंजूर केलेल्या रुपये २५०.०० कोटी सहायक अनुदानातुन (१) वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजनेकरीता रुपये ५०.०० कोटी व (२) गट कर्ज व्याज परतावा योजनेकरीता रुपये ५०.०० कोटी असे एकूण रुपये १००.०० कोटी इतके सहायक अनुदान खर्च करण्यास मान्यता देण्यात यावी.

(४) सदर योजना, कोकण विभागाकरीता असलेल्या शामराव पेजे कोकण इतर मागासवर्ग विकास महामंडळ या उपकंपनीमार्फत राबविण्यास मान्यता देण्यात यावी व त्यासाठी रुपये ५०.०० कोटी सहायक अनुदान खर्च करण्यास मान्यता देण्यात यावी.

(५) तसेच इतर मागास प्रवर्गांतर्गत येणाऱ्या १२ बलुतेदारांच्या (विजाभज, इमाव व विमाप्र च्या प्रवर्गातील सर्व) पारंपारीक व्यवसायाच्या वाढीसाठी आवश्यक असलेल्या साधन-सामुग्री (टुल किट) उपलब्ध करुन देणे ही प्रस्तावित विशेष योजना राबविण्यासाठी रुपये १००.०० कोटी सहायक अनुदान मंजूर करण्यास मान्यता देण्यात यावी.

(६) सदरहू योजना, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत नव्याने राबविण्यात येत असल्याने खर्चाची तरतूद करण्याकरीता व खर्च करण्याकरीता नविन लेखाशिर्ष घेण्यास मान्यता असावी."

मा.मंत्रिमंडळाने घेतलेल्या निर्णयानुसार शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

शासन याद्वारे, अण्णासाहेब पाटील आर्थिक मागास विकास महामंडळाच्या धर्तीवर समकक्ष

(१) बँकेमार्फत घेतलेल्या वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लाखापर्यंत) आणि

(२) बँकेमार्फत घेतलेल्या गट कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लाख ते रु. ५०.०० लाखापर्यंत)

या योजना महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ (म.), मुंबई या महामंडळामार्फत राबविण्यास मान्यता देण्यात येत असून यासाठी तसेच इतर योजना राबविण्यासाठी महामंडळास रुपये २५०.०० कोटी सहायक अनुदान पुढील ३ वर्षामध्ये टप्प्या टप्प्याने उपलब्ध करुन देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. वरीलप्रमाणे मंजूर केलेल्या रुपये २५०.०० कोटी सहायक अनुदानातुन (१) बँकेमार्फत घेतलेल्या वैयक्तिक कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लक्ष) या योजनेवर रुपये ५०.०० कोटी व (२) बँकेमार्फत घेतलेल्या गट कर्ज व्याज परतावा योजना (रुपये १०.०० लक्ष ते रु. ५०.०० लक्ष) या योजनेकरीता रुपये ५०.०० कोटी असे एकूण रुपये १००.०० कोटी सहायक अनुदान खर्च करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

३. सदर योजना, कोकण विभागाकरीता असलेल्या शामराव पेजे कोकण इतर मागासवर्ग विकास महामंडळ या उपकंपनीमार्फत राबविण्यास मंजूरी देण्यात येत असून त्यासाठी रुपये ५०.०० कोटी सहायक अनुदान खर्च करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे.

४. या योजनेसाठी मंजूर केलेल्या सहायक अनुदानातून इतर मागास प्रवर्गातर्गत येणाऱ्या १२ बलुतेदारांच्या पारंपारीक व्यवसायाच्या वाढीसाठी आवश्यक असलेल्या साधन-सामुग्री (टुल किट) उपलब्ध करुन देणे या प्रस्तावित योजनेसाठी रुपये १००.०० कोटी सहायक अनुदान उपलब्ध करुन देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. विभागाने इतर मागास प्रवर्गात येणाऱ्या १२ बलुतेदारांच्या पारंपारीक व्यवसायवाढीसाठी या समाजातील लोकांच्या पारंपारीक व्यवसायवाढीसाठी स्वतंत्र योजना तयार करावी व त्यास शासनाची मान्यता घेऊन योजना राबवावी.

०२. मा.मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेप्रमाणे, सदर योजनेसाठी नविन लेखाशिर्ष प्राप्त करुन घेण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात यावी.

०३. सदर शासन निर्णय, नियोजन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक १४/का-१४१३, दि. १४/०१/२०१९ तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक.---, दि.११/०१/२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

०४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असुन त्याचा संकेताक २०१९०१३११२१००४६०२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Bhaurao
Raghunath Gavit

(भा.र.गावित)
सह सचिव , महाराष्ट्र राज्य

प्रति,

१) मा.राज्यपालांचे सचिव
२) मा.मुख्यमंत्र्यांचे अपर मुख्य सचिव
३) मा.विरोधी पक्ष नेता (विधानसभा / विधान परिषद), महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
४) मा.मंत्री / राज्यमंत्री, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई ३२
५) मा.सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
६) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन.
७) अध्यक्ष, उपाध्यक्ष/ व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ, मुंबई
८) मंत्रालयीन विभागाचे सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव
९) आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य मुंबई
१०) सह सचिव / उप सचिव (महामंडळे), सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
११) प्रादेशिक उपायुक्त, समाजकल्याण, कोकण भवन, नवी मुंबई (दोन प्रती)
१२) महालेखापाल (ले.व अ.) महाराष्ट्र-१ व २, मुंबई / नागपूर
१३) महालेखापाल (ले.प.) महाराष्ट्र-१ व २, मुंबई / नागपूर
१४) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई / जिल्हा कोषागार अधिकारी मुंबई / ठाणे
१५) निवासी लेखापरिक्षा अधिकारी, मुंबई
१६) वित्त विभाग (का-व्यय-१४/अर्थोपाय/अर्थसंकल्प-३/साठ) मंत्रालय, मुंबई
१७) नियोजन विभाग (का.१४१३), मंत्रालय, मुंबई
१८) सह संचालक, लेखा व कोषागार, संगणक कक्ष, नवीन प्रशासन भवन, ५ वा मजला, मुंबई
१९) सर्व प्रादेशिक व्यवस्थापक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास आर्थिक महामंडळ (मर्या.)
२०) सर्व व्यवस्थापक, महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास आर्थिक महामंडळ, (मर्या.)
२१) प्रधान सचिव (विजाभज) यांचे स्वीय सहाय्यक मंत्रालय, मुंबई
२२) सह सचिव (विजाभव), यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
२३) नियंत्रणस्ती (महामंडळे), विजाभज, इमाव व विमाप्र विभाग, मंत्रालय, मुंबई

परिशिष्ट "ब"

कृषी आयुक्तालय, पुणे या संदर्भात विभागाकडून प्राप्त झालेली माहिती व तक्ते

अनुक्रमणिका

कृषि व पदुम विभाग

अ.न.	तपशिल	पृष्ठ क्र.
१	कृषि अधिकारी, गट-ब (कनिष्ठ) व कृषि सहाय्यक गट-क संवर्गाची सरळसेवेतील रिक्त पदे भरणेबाबत केलेली कार्यवाही.	१
२	विदनामावली अद्ययावत करणेबाबतची सद्यस्थिती	२-४
३	पदांची माहितीबाबत तपशिल	५-६
४	सेवापुस्तकांसह सर्व डेटाबेस ऑनलाईन करणे	७
५	अनुरेखक संवर्गाचे नामाभिदान बदलणे	७
६	कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक संवर्गाचे सेवा प्रवेश नियम सुधारीत करणेबाबत प्रस्ताव सादर करणे.	७
७	राज्यात विशेषत: विदर्भामध्ये सलग ३ वर्षे पाऊसमान कमी झाल्यामुळे दुष्काळी परिस्थिती निर्माण झालेली असल्याने खरीपाची पेरणी कमी झाली व उत्पादनामध्ये फार मोठया प्रमाणात घट निर्माण झाली. यवतमाळ जिल्हयामध्ये खुपच कमी पाऊस पडल्यामुळे सातत्याने दुष्काळाला सामोरे जावे लागत आहे.	८-१०
८	ठिबक सिंचन अनुदानाबाबत तपशिल	११
९	राष्ट्रीय कृषि विकास योजना सन २०१५-१६ व २०१६-१७, प्रकल्पनिहाय तपशील आर्थिक लक्षांक व साध्य	११
१०	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमातीसाठी ७५% ड्रिप इरिगेशनसाठी निधी दिला जाती. त्याप्रमाणेच ५ एकराच्या आतमधील कोरडवाहू शेतक-यांच्या बाबतीत अनुदानाच्या रकमेमध्ये काही बदल करण्याबाबत विचार व्हावा.	१२
११	ड्रिप इरिगेशन एक लाख रुपये अनुदान देण्यात येते., उर्वरित एक लाख रुपये शेतकरी उभारु शकत नाही. त्यामुळे यामध्ये काही बदल करता येईल काय याचा विचार व्हावा.	१३
१२	विभागाने त्याच्या अखत्यारितील कृषी विषयक विविध योजना बंद केल्या आहेत त्याबाबत तपशिल	१३
१३	हदगाव विधानसभा मतदार संघातील कृषि विभागातील विविध योजनांतर्गत झालेला खर्च याबाबतचा तपशिल	१४
१४	कृषी विभागाकडील लघु पाटबंधारे कामांमध्ये अनियमिततेबाबत जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी श्री.तोटावार यांना निलंबीत करण्याबाबतचा प्रस्ताव संबंधितांकडे पाठविण्यात यावा व त्यांच्याविरुध्दचा विभागीय चौकशीचा अहवाल सादर करण्यात यावा.	१५

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीने दि. ५ ऑक्टोबर, २०१५ रोजी पुणे जिल्ह्याच्या केलेल्या अभ्यास दौराच्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांची साक्ष
दिनांक १४.११.२०१७
आश्वासित केलेल्या मुद्दयांचे अनुषंगाने सद्यस्थिती

अ.क्र	आश्वासित माहिती	केलेली /करण्यात येत असलेली कार्यवाही
१	कृषि अधिकारी, गट-ब (कनिष्ठ) व कृषि सहाय्यक गट-क संवर्गाची सरळसेवेतील रिक्त पदे भरणेबाबत केलेली कार्यवाही.	**अ) सरळसेवा –** १)महाराष्ट्र कृषि सेवा गट-ब (कनिष्ठ) या संवर्गातील सरळसेवेच्या कोटयातील ८२६ मंजूर पदांपैकी ५४५ भरलेली आहेत. त्यापैकी ४३७ अधिकारी विभागात कार्यरत असून ७८ अधिकारी तदर्थ पदोन्नतीने म.कृ.से. गट-ब संवर्गात कार्यरत आहेत. तसेच ३० अधिकारी प्रतिनियुक्तीने बीजप्रमाणीकरण यंत्रणेकडे कार्यरत आहेत. एकूण २८१ रिक्त पदांपैकी ५० रिक्त पदे भरण्यासाठी लोकसेवा आयोगाने शासनास शिफारस केलेली असून सदर ५० अधिका-यांना नियुक्ती देण्याची कार्यवाही अंतिम टप्प्यावर आहे.त्याव्यतिरिक्त ७९ पदांचे मागणीपत्र महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगास सादर करण्यात आलेले असून सदर अधिका-यांची शिफारस आयोगाकडून लवकरच अपेक्षीत आहे.त्याशिवाय या संवर्गातील **१०२** रिक्त पदे पदोन्नतीने भरण्याबाबतची कार्यवाहीसुध्दा अंतिम टप्प्यामध्ये आहे. **२)गट-क कृषि सहाय्यक –** या संवर्गातील पदे कृषि सेवक म्हणून भरण्यासाठी ७३० पदांची जाहिरात दिनांक २१.१२.२०१५ रोजी विज्ञापित करण्यात आली आहे. याबाबत त्यानुषंगाने दिनांक २०.०९.२०१७ रोजीचे शासन पत्रान्वये मा. महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधीकरण, मुंबई यांच्या दि. १०.०८.२०१७ च्या न्यायनिर्णयातील मुद्दा क्र. २२ व २३ ची पुर्तता करुन कृषि सेवक भरतीप्रक्रियेतील पात्र उमेदवारांना नियुक्ती आदेश देण्याबाबतची कार्यवाही करण्याबाबत निर्देश प्राप्त झालेले असून त्याप्रमाणे सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक यांना दिनांक ३०.१०.२०१७ रोजीचे पत्रान्वये कार्यवाही करणेबाबत कळविलेले आहे. त्यानुसार याबाबतची कार्यवाही सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक यांचे स्तरावर कार्यान्वित आहे. कृषि सहाय्यक संवर्गातील उक्त ७३० पदांव्यतिरिक्त आदीवासी बहुल क्षेत्रातील व क्षेत्राव्यतिरिक्त रिक्त असणाऱ्या पद भरती प्रस्तावास शासन मान्यता प्राप्त झाली असून त्याप्रमाणे सा.प्र.वि शासन निर्णय दिनांक १९.०९.२०१७ मधील तरतुदीनुसार महापरीक्षा यांचे मार्फत परीक्षा घेण्याकरीता कृषि आयुक्तालय स्तरावर नोडल अधिकारी यांची नियुक्ती केली असून त्यांना बिझनेस रिक्वायर डाक्युमेंट तयार करण्याकरीता आवश्यक माहिती उपलब्ध करुन देण्यात आलेली आहे. तसेच सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक यांना जाहिरातीचा अंतिम मसुदा तयार करुन ठेवण्याबाबत कळविण्यात आले आहे. त्यानुसार याबाबतची कार्यवाही कार्यान्वित आहे.

२	बिंदुनामावली अदयावत करणेबाबतची सद्यस्थिती	

१. गट- अ व गट -ब राज्य संवर्गातील बिंदुनामावल्या अदयावत करणेबाबत सद्यस्थिती खालीलप्रमाणे आहे

संवर्ग	सरळसेवा	पदोन्नती
संचालक	-	३०.०९.२०१६
सह संचालक	-	१७.११.२०१६
जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	-	१५.०५.२०१४
उप संचालक गट-अ	१४.०३.२०१४	१४.०३.२०१४
ताकृअ- गट-ब	१५.०५.२०१५	१०.०६.२०१३
मंडळ कृषि अधिकारी गट-ब (कनिष्ठ)	१४.०१.२०१५	१४.०१.२०१५

२.गट-क राज्य संवर्गातील (कृषि आयुक्तालयस्तर) बिंदुनामावल्या अदयावत करणेबाबत सद्यस्थिती खालीलप्रमाणे आहे

अ.क्र.	संवर्ग	सरळसेवा	पदोन्नती
१	अधिक्षक	-	२७.०७.२०१७
२	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)	२७.०७.२०१७	२७.०७.२०१७
३	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	२७.०७.२०१७	२७.०७.२०१७
४	लघुटंकलेखक	२७.०७.२०१७	२७.०७.२०१७
५	सहाय्यक अधिक्षक	-	२.१२.२०१४
६	वरिष्ठ लिपीक	-	२.१२.२०१४
७	लिपीक	२.१२.२०१४	२.१२.२०१४

३. गट-क संवर्गातील बिंदुनामावल्या अदयावत करणेबाबत सद्यस्थिती खालीलप्रमाणे आहे.

अ.क्र.	संभाग	संवर्ग	सरळसेवा	पदोन्नती
१	ठाणे	कृषि सहाय्यक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५
		सहाय्यक अधिक्षक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५
		वरिष्ठ लिपीक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५
		लिपीक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५
		आरेखक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५
		अनुरेखक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५

			अ.क्र.	संभाग	संवर्ग	सरळसेवा	पदोन्नती	
			२	पुणे	कृषि पर्यवेक्षक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					कृषि सहाय्यक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					सहाय्यक अधिक्षक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					वरिष्ठ लिपीक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					लिपीक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					आरेखक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					अनुरेखक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
					वाहनचालक	३.०९.२०१५	३.०९.२०१५	
			३	कोल्हापूर	कृषि पर्यवेक्षक	२१.०८.२०१५	२५.१०.२०१६	
					कृषि सहाय्यक	२१.०८.२०१५	२६.०७.२०१७	
					सहाय्यक अधिक्षक	२१.०८.२०१५	२५.१०.२०१६	
					वरिष्ठ लिपीक	२१.०८.२०१५	२५.१०.२०१६	
					लिपीक	२०.०९.२०१७	२०.०९.२०१७	
					आरेखक	२१.०८.२०१५	२१.०८.२०१५	
					अनुरेखक	२१.०८.२०१५	–	
					वाहनचालक	२०.०९.२०१७	२०.०९.२०१७	
			४	नाशिक	कृषि पर्यवेक्षक	१७.१२.२०१५	१७.१२.२०१५	
					कृषि सहाय्यक	१९.१२.२०१५	१९.१२.२०१५	
					सहाय्यक अधिक्षक	१०.११.२०१५	१०.११.२०१५	
					वरिष्ठ लिपीक	१०.११.२०१५	१०.११.२०१५	
					लिपीक	१०.११.२०१५	१०.११.२०१५	
					अनुरेखक	१०.११.२०१५	१०.११.२०१५	
					वाहनचालक	२१.१०.२०१५	२१.१०.२०१५	
			५	औरंगाबाद	कृषि पर्यवेक्षक	११.०७.२०१७	११.०७.२०१७	
					कृषि सहाय्यक	२२.०४.२०१४	११.०७.२०१७	
					सहाय्यक अधिक्षक	२९.१०.२०१६	२९.१०.२०१६	
					वरिष्ठ लिपीक	२९.१०.२०१६	२९.१०.२०१६	
					लिपीक	२९.१०.२०१६	२९.१०.२०१६	
					आरेखक		२२.०४.२०१४	

						अनुरेखक	२२.०४.२०१४		
						वाहनचालक	२२.०४.२०१४		
				६	लातूर	कृषि पर्यवेक्षक	२३.१२.२०१३	२३.१२.२०१३	
						कृषि सहाय्यक	२३.१२.२०१३	२३.१२.२०१३	
						सहाय्यक अधिक्षक	२३.१२.२०१३	२३.१२.२०१३	
						वरिष्ठ लिपीक	२३.१२.२०१३	२३.१२.२०१३	
						लिपीक	२३.१२.२०१३	२३.१२.२०१३	
						आरेखक	-	१७.१०.२०१७	
						अनुरेखक	१३.१०.२०१५	-	
						वाहनचालक	७.०९.२०१५	-	
				७	अमरावती	कृषि पर्यवेक्षक	१३.०४.२०१६		
						कृषि सहाय्यक	१४.१२.२०१५	३१.०३.२०१६	
						सहाय्यक अधिक्षक		१२.०८.२०१६	
						वरिष्ठ लिपीक	१४.१२.२०१५	३१.०३.२०१६	
						लिपीक	१४.१२.२०१५	३१.०३.२०१६	
						आरेखक	१४.१२.२०१५		
						अनुरेखक	१३.०४.२०१६	१३.०४.२०१६	
						वाहनचालक	१३.०४.२०१६		
				८	नागपूर	कृषि पर्यवेक्षक	३१.१२.२०१४	३१.०८.२०१६	
						कृषि सहाय्यक	२८.०२.२०१५	३१.०३.२०१७	
						सहाय्यक अधिक्षक	२८.०२.२०१७	२८.०२.२०१७	
						वरिष्ठ लिपीक	३१.१२.२०१६	३१.१२.२०१६	
						लिपीक	३१.०८.२०१६	३१.१२.२०१५	
						आरेखक	३१.०३.२०१७	३०.११.२०१४	
						अनुरेखक	३०.०९.२०१५		
						वाहनचालक	३१.०३.२०१७		

३	पदांची माहितीबाबत तपशिल	गट-अ ते गट-ब राज्य संवर्ग मंजूर, भरलेल्या व रिक्त पदांची माहिती खालीलप्रमाणे.

अ.क्र.	संवर्ग	अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांची एकुण संख्या									इतर मागास वर्गीय अधिकारी/कर्मचाऱ्यांची एकुण संख्या			
		सरळसेवा			पदोन्नती						सरळसेवा		पदोन्नतीने कार्यरत (विभाग/ प्रतिनियुक्ती)	एकुण कार्यरत
					विभागाची पदे			प्रतिनियुक्ती						
		मंजूर	भरलेली	रिक्त	मंजूर	भरलेली	रिक्त	मंजूर	भरलेली	रिक्त	मंजूर	भरलेली		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५
१	आयुक्त कृषि	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०
२	संचालक	०	०	०	५	२	३	४	१	३	०	०	०	०
३	कृषि सहसंचालक	०	०	०	१४	१३	१	२	०	२	०	०	०	०
४	कृषि सहसंचालक (आस्थापना)	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०
५	अ.कृ.अ. संवर्ग	०	०	०	४६	३६	१०	४२	४६	२६	०	०	१०	१०
६	म.कृ.से. वर्ग-१	१०१	५८	४३	१०१	१२२	-२१	१२०	९७	२३	१९	१७	१६	३३
७	व.प्र.अ	०	०	०	२	१	१	१	१	०	०	०	०	०
८	प्रशासन अधिकारी , गट अ	५	३	२	६	२	४	०	०	०	१	१	०	१
	गट-अ	१०६	६१	४५	१७६	१७८	-२	१९९	१४५	५४	२०	१८	२६	४४
१०	म.कृ.से. वर्ग-२	४००	२३९	१६१	४००	२७२	१२८	१२५	६७	५८	७६	६०	२७	८७
११	म.कृ.से. वर्ग-२ (क)	८२६	४६६	३६०	८२६	४६७	३५९	९७	५९	३८	१५७	१२५	०	१२५
१२	सहा. प्रशासन अधिकारी, गट ब	२२	०	२२	२२	१८	४	८	२	६	४	०	३	३
१४	कृषि कनिष्ठ अभियंता	०	०	०	८	३	५	०	०	०	०	०	०	०
१५	स्थिर सहाय्यक	०	०	०	६	३	३	०	०	०	०	०	०	०
	गट-ब	१२४८	७०५	५४३	१२६२	७६३	४९९	२३०	१२८	१०२	२३७	१८५	३०	२१५
१४	अधिक्षक	०	०	०	८८	३३	५५	०	०	०	०	०	०	०
१५	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)	९	५	४	९	५	४	०	०	०	१	१	०	१
१६	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	३६	२४	१२	३७	२१	१६	०	०	०	७	२	०	२
१७	लघुटंकलेखक	३७	२०	१७	३७	२०	१७	०	०	०	७	७	०	७
	गट- क राज्य संवर्ग	८२	४९	३३	१७१	७९	९२	०	०	०	१५	१०	०	१०
	एकुण गट अ,ब व गट-क	१४३६	८१५	६२१	१६०९	१०२०	५८९	४२९	२७३	१५६	२७२	२१३	५६	२६९

विभागीय संवर्गामध्ये मंजूर, भरलेल्या व रिक्त पदांची माहिती खालीलप्रमाणे.

अ.क्र	संवर्गाचे नाव	कर्मचाऱ्यांची एकूण संख्या						व्यापेक्षा इतर मागासवर्गीय कर्मचाऱ्यांची संख्या			
		सरळसेवा			पदोन्नती			सरळसेवा		पदोन्नती	एकूण कार्यरत
		मंजूर	भरलेली	रिक्त	मंजूर	भरलेली	रिक्त	मंजूर	भरलेली		
१	कृषि पर्यवेक्षक	८१९	४९१	३२८	१९०७	१७९२	११५	१५५	८१	३८४	४६५
२	कृषि सहाय्यक	१०४३९	८७२१	१७१८	११६०	७०८	४५२	१९८२	१६६७	२१४	१८८१
३	सहाय्यक अधिक्षक	८४	६४	२०	३२०	२६०	६०	१३	८	५५	६३
४	वरिष्ठ लिपीक	१९१	१२७	७४	६९२	५९९	९३	३६	१९	१५३	१७२
५	लिपीक	१५४२	९२४	६१८	५१४	४०९	१०५	२९३	१८२	१००	२८२
६	अनुरेखक	१९७८	६५३	१३२५	०	०	०	३६९	१२५	०	१२५
७	आरेखक	३४	१३	२१	०	०	०	०	०	०	०
८	वाहनचालक	६०३	२३७	३६६	०	३८	-३८	११५	३८	८	४६
९	मशिनमन	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०
	एकूण क	१५६११	११२२१	४४७०	४५९३	३८०६	७८७	२९६३	२१२०	९१४	३०३४
९	टिलर ऑपरेटर	१५	१	१४	०	०	०	०	०	०	०
१०	नाईक	०	०	०	११५	७२	४३	०	५	१०	१५
११	शिपाई	२८५२	१६८५	११६७	०	०	०	४३२	३३१	४	३३५
१२	माळी/रोपमळा मदतनीस	६२७	२७५	३५२	०	०	०	९९	५५	०	५५
१३	मजूर	४३३	१८२	२८१	०	०	०	६८	२९	०	२९
१४	स्वच्छक	२१	९	१२	०	०	०	०	०	०	०
१५	प्रयोगशाळा सहाय्यक	२५	५	२०	०	०	०	१	०	०	०
	एकूण ड	४००३	२१५७	१८४६	११५	७२	४३	६००	४२०	१४	४३४
	एकूण गट-क व ड	१९६९४	१३३७८	६३१६	४७०८	३८७८	८३०	३५६३	२५४०	९२८	३४६८

टिप – १.म.कृ.से. गट-अ संवर्गातील ५८ भरलेल्या पदांव्यतिरिक्त सरळसेवा कोटयातील अ.कृ.अ संवर्गात तदर्थ पदोन्नतीने ३३ अधिकाऱ्यांपैकी ७ अधिकारी इ.मा.व प्रवर्गातील आहेत.

२. म.कृ.से. गट-ब संवर्गातील २३९ भरलेल्या पदांव्यतिरिक्त सरळसेवा कोटयातील म.कृ.से गट-अ संवर्गात तदर्थ पदोन्नतीने ९३४ अधिकाऱ्यांपैकी १४ अधिकारी इ.मा.व प्रवर्गातील आहेत. 3. म.कृ.से.वर्ग-२ (कनिष्ठ) संवर्गातील ४६६ भरलेल्या पदांव्यतिरिक्त सरळसेवा कोटयातील म.कृ.से गट-ब संवर्गात तदर्थ पदोन्नतीने ७३ अधिकाऱ्यांपैकी ५ अधिकारी इ.मा.व प्रवर्गातील आहेत. ४.उपरोक्त पदांमध्ये वित्त विभागाकडून भरण्यात येणाऱ्या एकूण ४४ पदांचा समावेश करण्यात आलेला नाही.

५. टिलर ऑपरेटर, स्वच्छक,प्रयोगशाळा सहाय्यक/परिचर ही पदे गट-ड संवर्गातील असून ती विभाग/जिल्हा निहाय मंजूर असल्याने बिंदुनामावलीनुसार इ.मा.व आरक्षण येत नाही. ६. लिपिक व वाहनचालक संवर्गाचे सेवाप्रवेश नियमामध्ये अनुक्रमे दि.६.०६.२०१७ व २.०३.२०१७ च्या अधिसुचनेअन्वये सुधारणा करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार सुधारित आकृतिबंध अंतिम झालेनंतर सर्व विभागाच्या बिंदुनामावल्या तयार करुन प्रमाणित करुन घेवून सरळसेवेच्या कोटयात उपलब्ध होणारी रिक्त पदे सरळसेवेने भरण्याची कार्यवाही करण्यात येईल.

४	सेवापुस्तकांसह सर्व डेटाबेस ऑनलाईन करणे	इतर शासकीय विभागामध्ये कार्यरत ई-सेवा प्रणालीबाबत माहिती घेण्यात येवून व जलसंपदा विभागामध्ये महाऑनलाईन मार्फत कार्यान्वित असलेल्या ई-सेवापुस्तकाची माहिती घेवून दिनांक १४.१०.२०१५ रोजी कृषि उपसंचालक (संगणक प्रकल्प) व महाऑनलाईनचे प्रतिनिधी यांचेशी चर्चा करुन त्यानुसार सदरची ई-सेवापुस्तक प्रणालीचे प्रात्यक्षिकाची लिंक विभागीय कृषि सहसंचालक कार्यालयांना ई-मेल द्वारे पाठविण्यात आली व त्यानुषंगाने दिनांक २९.१०.२०१५ रोजी सर्व विभागीय कृषि सहसंचालक कार्यालयातील सेवापुस्तके हाताळणाऱ्या कर्मचाऱ्यांचे प्रशिक्षण घेण्यात आलेले आहे. दिनांक ४.४.२०१६ रोजीचे पत्रान्वये महाऑनलाईन मार्फत ई-सेवापुस्तक प्रणाली विकसित करुन द्यावयाची असून त्याचे मॉडयूल तयार करण्यात आले आहे. ही प्रणाली माहिती तंत्रज्ञान विभागामार्फत विकसित होणार असल्यास कृषि विभागाच्या प्रणालीचा त्यामध्ये अंतर्भाव करुन सदरची प्रणाली कार्यरत ठेवता येऊ शकेल, सदरची बाब लक्षात घेता ई-सेवापुस्तक प्रणाली विकसित करण्यासाठी सामान्य प्रशासन विभागास मान्यता मिळणेबाबत विनंती करण्यात आलेली आहे. तसेच दिनांक ६.०४.२०१६ माहिती तंत्रज्ञान विभागामार्फत ई-सेवापुस्तक आज्ञावली विकसित करण्यात आलेली आहे. सदरची आज्ञावली राज्याच्या कृषि विभागास उपलब्ध करुन दिल्यास त्यामध्ये कृषि विभागाच्या वतीने कस्टमाईज करुन घेवून सदरची आज्ञावली कृषि विभाग वापरण्यास तयार आहे. या कस्टमायझेशनसाठी लागणाऱ्या तांत्रिक मनुष्यबळाची जबाबदारी कृषि विभाग स्वत: पार पाडणार असून ई-सेवापुस्तक प्रणाली विकसित करण्यासाठी मान्यता मिळणेबाबत मा. संचालक (माहिती तंत्रज्ञान विभाग) यांना कळविण्यात आलेले आहे.
५	अनुरेखक संवर्गाचे नामाभिदान बदलणे	कृषि विभागाचा सुधारित आकृतीबंध वित्त विभागास सादर करण्यात आलेला असून सदर आकृतीबंधात अनुरेखक संवर्गाची पदे प्रस्तावित करण्यात आलेली नाहीत, तसेच, विभागाच्या दि.१२.०९.२०१७ च्या शासन निर्णयान्वये विभागातील अनुरेखकांची सर्व १९७८ पदे मृद व जलसंधारण विभागास हस्तांतरीत करण्यात आलेली आहेत.
६	कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक संवर्गाचे सेवा प्रवेश नियम सुधारीत करणेबाबत प्रस्ताव सादर करणे.	कृषि पर्यवेक्षक व कृषि सहाय्यक संवर्गाचे सेवा प्रवेश नियम सुधारीत करणेबाबतचा प्रस्ताव अंतिम मान्यतेसाठी मा. राज्यपाल यांना सादर करण्यात येत आहे.

७	राज्यात विशेषत: विदर्भामध्ये सलग ३ वर्षे पाऊसमान कमी झाल्यामुळे दुष्काळी परिस्थिती निर्माण झालेली असल्याने खरीपाची पेरणी कमी झाली व उत्पादनामध्ये फार मोठया प्रमाणात घट निर्माण झाली. यवतमाळ जिल्हयामध्ये खुपच कमी पाऊस पडल्यामुळे सातत्याने दुष्काळाला सामोरे जावे लागत आहे.	याबाबत दुष्काळी परिस्थितीवर मात करण्यासाठी शासनाने दि. १७.०२.२०१७ रोजी " मागेल त्याला शेततळे " ही योजना जाहिर केली. या योजनेअंतर्गत राज्यासाठी १,१२,३११ लक्षांक निश्चित करण्यात आला आहे. या योजनेतुन जास्तीत जास्त रक्कम रु. ५०,०००/- अनुदान देण्याची तरतुद आहे. त्यानुसार विदर्भामध्ये ३११९१ लक्षांक देण्यात आला. त्यानुसार सन २०१६-१७ व २०१७-१८ (३१.१०.२०१७) अखेर मिळुन १२२२१ शेततळयांचे काम पुर्ण झाले. त्यासाठी रक्कम रु. ५२७०.७१ लाख अनुदान म्हणुन थेट शेतकऱ्यांच्या खात्यावर जमा करण्यात आले. यवतमाळ जिल्हयासाठी ४५०० लक्षांक निश्चित करण्यात आला आहे. त्यानुसार सन २०१६-१७ व २०१७-१८ या वर्षामध्ये १६४९ शेततळयांचे काम पुर्ण झाले आहे. त्यासाठी १६४९ लाभार्थींना रक्कम रु. ६७७.६८ लाख अनुदान थेट शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर जमा करण्यात आले आहे.तसेच उस्मानाबाद जिल्हयासाठी ३७०० लक्षांक निश्चित करण्यात आला आहे. त्यानुसार सन २०१६-१७ व २०१७-१८ या वर्षामध्ये २२२४ शेततळयांचे काम पुर्ण झाले आहे. त्यासाठी २२२४ लाभार्थींना रक्कम रु. ६३३.४४ लाख अनुदान थेट शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यावर जमा करण्यात आले आहे. २०१६-१७ व २०१७-१८ या वर्षात या योजनेतून पूर्ण झालेल्या शेततळयामध्ये पाऊस पुरेसा पडल्याने पाणी साठले गेले. साधारणपणे एका शेततळयामध्ये २ TCM पाणी साठा होतो. या साठलेल्या पाण्याद्वारे जुलै अखेर व ऑगस्टच्या कालावधीमध्ये पावसाच्या खंडीत कालावधीत सुरवातीला खरीपातील पिकांना १ किंवा २ वेळा संरक्षित पाणी देता येऊ शकले. यामुळे पिकाच्या एकरी उत्पादनामध्ये वाढ झाली आहे. भाताच्या पिकांमध्ये प्रतिएकरी ६५ % कपाशीमध्ये ३५ % सोयाबीनमध्ये ४० % वाढ झाल्याचे निदर्शनास आले आहे. साधारणपणे २५ % शेतकरी नविन पिकाकडे वळाले आहेत. रब्बी हंगामामध्ये गहू, हरभरा आणि भाजीपाला या पिकाच्या क्षेत्रात वाढ झालेली आहे. शेततळ्यातील पाण्याचा वापर पिकांना संरक्षित पाणी म्हणून वापराबरोबरच काही शेतकऱ्यांना मत्स्य व्यवसाय करुन शेतीला पुरक उत्पन्नाची जोड दिली आहे. शेततळयात साठलेल्या पाण्यामुळे जवळपासच्या विहीरींचे पाणीपातळीत २ ते ३ मी. ने वाढ झाल्याचे निदर्शनास आले आहे. यामुळे शेततळे घेतलेल्या शेतकऱ्यांच्या रब्बी हंगामातील पेरणी क्षेत्रात साधारणपणे २० % वाढ झाल्याचे निदर्शनास आले आहे.

योजन मागेल त्याला शेततळे जिल्हानिहाय सद्यस्थिती

योजना-मागेल त्याला शेततळे २०१६-१७ (३१.०३.२०१७)

अ.क्र.	जिल्हा	लक्षांक	पूर्ण झालेली कामे संख्या	एकुण खर्च रक्कम (रु. लाख)
१	२	३	४	५
१	ठाणे	३००	४०	१५.८२
२	पालघर	५००	३१	०
३	रायगड	४००	११	०
४	रत्नागिरी	४००	२३	०
५	सिंधुदुर्ग	४००	२५	०.११
कोकण विभाग		२०००	१३०	१५.९३
६	नाशिक	१०००	२४६८	१०४६.६३
७	धुळे	५००	६२	२८.१७
८	नंदुरबार	१५००	४३६	२१४.५१
९	जळगांव	२०००	९८२	२७६.७५
नाशिक विभाग		१३०००	३९४८	१५६६.९४
१०	अहमदनगर	९२००	२९४९	१२९५.६७
११	पुणे	२५००	८४०	३६५.०६
१२	सोलापूर	८०००	२३३४	८६५.०१
पुणे विभाग		१९७००	६१२३	२५२५.७४
१३	सातारा	२०००	४८७	२११.०६
१४	सांगली	४५००	१००३	४१२.८०
१५	कोल्हापूर	३२०	२८	५.००
कोल्हापूर विभाग		६८२०	१५१८	६२८.८६
१६	औरंगाबाद	९१००	२०९१	९३०.३८
१७	जालना	६०००	२८०६	१२९३.६७
१८	बीड	६५००	१३४२	५१९.८७
औरंगाबाद विभाग		२१६००	६२३९	२७४३.९२

योजना-मागेल त्याला शेततळे २०१७-१८ (३१.१०.२०१७)

अ. क्र.	जिल्हा	लक्षांक	पूर्ण झालेली कामे संख्या	एकुण खर्च रक्कम (रु. लाख)
१	२	३	४	५
१	ठाणे	३००	५४	३२.००१०२
२	पालघर	५००	७५	२५
३	रायगड	४००	१४४	५१.४९८९२
४	रत्नागिरी	४००	४०	१.१२
५	सिंधुदुर्ग	४००	२६	१९.२३७६८
कोकण विभाग		२०००	३३९	१२८.८५८
६	नाशिक	१०००	२५२८	१०८३.९३५
७	धुळे	५००	०	०.००४०१
८	नंदुरबार	१५००	१४२	२४.००३०६
९	जळगांव	२०००	६५७	४७७.७९५
नाशिक विभाग		१३०००	३३२७	१५८५.७४
१०	अहमदनगर	९२००	२८५८	१२५१.०१
११	पुणे	२५००	५२२	११२.४९७५
१२	सोलापूर	८०००	१४१३	५२२.३७९८
पुणे विभाग		१९७००	४७९३	१८८५.८९
१३	सातारा	२०००	२३४	८४.३१२७६
१४	सांगली	४५००	११९८	३३३.३३९२
१५	कोल्हापूर	३२०	७४	२६.९१
कोल्हापूर विभाग		६८२०	१४२६	४४४.५६२
१६	औरंगाबाद	९१००	३९३६	१८११.७५६
१७	जालना	६०००	१८२२	८१४.२८
१८	बीड	६५००	१२०७	५००.८८
औरंगाबाद विभाग		२१६००	६८६५	३१२६.९२

अ.क्र.	जिल्हा	लक्षांक	पुर्ण झालेली कामे संख्या	एकुण खर्च रक्कम (रू. लाख)
१९	लातूर	४८००	१०२९	२२८.४१
२०	उस्मानाबाद	३७००	९२२	१९३.०५
२१	नांदेड	४०००	५६३	१२२.७१
२२	परभणी	३०००	६८७	१५०.६७
२३	हिंगोली	२५००	८५९	१८९.३१
लातूर विभाग		१८०००	४०६०	८७६.९५
२४	बुलढाणा	५०००	१४८७	३२७.७०
२५	अकोला	३५००	३४९	१६२.५५
२६	वाशिम	१९००	६७४	२४४.६४
२७	अमरावती	४५००	११०८	४१५.३४
२८	यवतमाळ	४५००	७२४	३१२.३१
अमरावती विभाग		१९४००	४३४२	१४६२.५४
२९	वर्धा	३२००	२८६	१३७.४६
३०	नागपूर	३५००	१०५३	४१३.६३
३१	भंडारा	१२००	३२६	१४९.४४
३२	गोंदिया	४५०	१८९	८२.६०
३३	चंद्रपूर	१९४१	११६१	४८९.२५
३४	गडचिरोली	१५००	८३३	३६६.१३
नागपूर विभाग		११७९१	३८४८	१६३९.३१
आयुक्तालय कक्ष		शू	-	५८.५०
एकूण महाराष्ट्र		११२३११	३०२०८	११५४३.६१

अ. क्र.	जिल्हा	लक्षांक	पुर्ण झालेली कामे संख्या	एकुण खर्च रक्कम (रू. लाख)
१९	लातूर	४८००	३६५	३६९.८५०९
२०	उस्मानाबाद	३७००	१३०२	४४०.९०८१
२१	नांदेड	४०००	५७८	३६३.९८६७
२२	परभणी	३०००	५३१	३९१.६४५१
२३	हिंगोली	२५००	३३०	४०८.२३
लातूर विभाग		१८०००	३१०६	१९७४.६२
२४	बुलढाणा	५०००	६६३	५८५.९४५४
२५	अकोला	३५००	२७०	११२.०२६९
२६	वाशिम	१९००	१००	६९.३१०९६
२७	अमरावती	४५००	६६९	३०६.५८४७
२८	यवतमाळ	४५००	९२५	३६५.१४९५
अमरावती विभाग		१९४००	२६२७	१४३९.०२
२९	वर्धा	३२००	२६९	१२२.७५८७
३०	नागपूर	३५००	२७६	२०३.३२२४
३१	भंडारा	१२००	१२३	४९.३३१२५
३२	गोंदिया	४५०	६७	२६.५३८५९
३३	चंद्रपूर	१९४१	३७९	१६०.६५६५
३४	गडचिरोली	१५००	२९०	१६९.७७७९
नागपूर विभाग		११७९१	१४०४	७३२.३८५
आयुक्तालय कक्ष		शू	-	१५.१३२८
एकूण महाराष्ट्र		११२३११	२३८८७	११३३३.१

टीप :- सन २०१५-१६ निरंक

८	ठिबक सिंचन अनुदानाबाबत तपशिल	

सन २०१७-१८ साठी ई-ठिबक आज्ञावलीमध्ये करण्यात आलेले बदल

१. प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजनेंतर्गत सूक्ष्म सिंचन योजना राबविण्याकरीता दि.१ मे २०१७ ते ३१ डिसेंबर २०१७ या कालावधीमध्ये ई-ठिबक आज्ञावलीवर अर्ज स्विकारण्यात येत आहेत.

२. प्राप्त अर्जांना जिल्हास्तरावरुन स्वयंचलित संगणकीय प्रणालीव्दारे पूर्वसंमती देण्यासाठी आवश्यक बदल करण्यात आले आहेत.

३. अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर त्यामध्ये कोणत्याही स्तरावर कोणत्याही प्रकारचे बदल अथवा दुरुस्ती करण्याची सुविधा बंद करण्यात आलेली आहे. (Edit Option)

४. यापूर्वी शेतक-यांना प्रस्तावासोबत २४ कागदपत्रे सादर करावी लागत होती त्याऐवजी ती संख्या कमी करुन सन २०१७-१८ मध्ये शेतक-याच्या हमीपत्रसह केवळ १० प्रपत्रांमध्ये माहिती भरुन प्रस्तावासोबत जोडणे अनिवार्य करण्यात आले आहे.

५. शेतक-याला अर्ज भरताना आधार क्रमांक हाच लाभार्थी क्रमांक म्हणून भरता येत आहे.

६. शेतक-याला त्याच्या लॉग इनमधून बिल इनव्हाईस अपलोड करण्याची सुविधा देण्यात आली आहे.

७. शेतक-याने पूर्वसंमतीनंतर दि.३१ ऑक्टोबर २०१७ पर्यंत ६० दिवसांमध्ये व १ नोव्हेंबर २०१७ पासून पूर्वसंमतीनंतर ३० दिवसामध्ये बिल ईनव्हॉईस अपलोड न केल्यास सिस्टिममधून सदर प्रस्ताव आपोआप रदद (Auto delete) होणार आहेत.

८. सन २०१७-१८ मध्ये PFMS प्रणाली व ई-ठिबक आज्ञावली लिंक करुन देण्याकरीता एन.आय.सी.पुणे यांना कळविण्यात आले आहे. सदर सुविधा उपलब्ध झाल्यानंतर PFMS प्रणालीव्दारे जिल्हास्तरावरुन शेतक-याच्या आधारलिंक बँक खात्यावर अनुदान वर्ग करण्यात येईल.

९. **प्रधानमंत्री कृषि सिंचाई योजनेच्या प्रगतीबाबतची माहिती खालील प्रमाणे आहे.**

अ.क्र.	बाब	२०१६-१७	२०१७-१८
१.	ई-ठिबक आज्ञावलीवर प्राप्त अर्ज संख्या	२,८६,७२७	२,५७,८०२
२.	पात्र लाभार्थी संख्या	२,१५,३२०	२,५६,०००
३.	पूर्वसंमती दिलेली लाभार्थी संख्या	१,६२,८११	१,४९,३४४
४.	पूर्वसंमती रक्कम	रु.४१६.४१ कोटी	रु.४८४.५३ कोटी
५.	पूर्वसंमती देण्यात आलेले क्षेत्र	१,३८,०५१ हे.	उपलब्ध नाही
६.	शेतक-यांच्या बँक खात्यावर वितरीत केलेले अनुदान	रु.४१४.६० कोटी	रु.४६.३१ कोटी
७.	अनुदानाचा लाभ दिलेल्या शेतक-यांची संख्या	१,६२,४२७	१६,७६०
८.	अनुदानाचा लाभ दिलेल्या शेतक-यांचे क्षेत्र	१,३४,३५२ हे.	१२,३५८ हे.

९	राष्ट्रीय कृषि विकास योजना सन २०१५-१६ व २०१६-१७, प्रकल्पनिहाय तपशील आर्थिक लक्षांक व साध्य	

वर्ष / प्रकल्प	नियंत्रित शेती		सामूहिक शेततळे		शेरा
	लक्षांक	साध्य	लक्षांक	साध्य	
२०१५-१६	२५००.००	२५००.००	२५००.००	२५००.००	-
२०१६-१७	८६९०.००	७७४३.४२	५०००.००	३२१९.४६	सदर प्रकल्प सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षात प्रगतीत आहेत.

१०	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमातीसाठी ७५% ड्रिप इरिगेशनसाठी निधी दिला जातो. त्याप्रमाणेच ५ एकराच्या आतमधील कोरडवाडू शेतक-यांच्या बाबतीत अनुदानाच्या रकमेमध्ये काही बदल करण्याबाबत विचार व्हावा.	केंद्र पुरस्कृत सूक्ष्म सिंचन योजनेंतर्गत सर्वच प्रवर्गातील शेतकऱ्यांना सन २०१४-१५ पर्यंत ५०% ते ६०% च्या दरम्यान अनुदान देण्यात येत होते. सन २०१५-१६ व सन २०१६-१७ या दोन वर्षाच्या कालावधीत शेतकऱ्यांना ३५% ते ६०% दरम्यान अनुदान अनुज्ञेय होते. सन २०१७-१८ पासून शेतकऱ्यांना ४५% ते ५५% अनुदान देण्यात येते. केंद्र पुरस्कृत विदर्भ सघन सिंचन विकास कार्यक्रमातर्गत अल्प व अत्यल्प भुधारक शेतकऱ्यांना ७५% व इतर शेतकऱ्यांना ५०% एवढे अनुदान देण्यात येत होते. केंद्र शासनाने सन २०१५-१६ या वर्षापासून विदर्भ सघन सिंचन विकास कार्यक्रमासाठी अनुदान देण्याचे बंद केले आहे. सूक्ष्म सिंचनासाठी अनुदानाची मर्यादा ७५%पर्यंत वाढविण्याचा प्रस्ताव केंद्र शासनास सादर करण्यात आला आहे. तथापि, केंद्र शासनाकडून कोणत्याही प्रकाराचे उत्तर प्राप्त झाले नाही. सूक्ष्म सिंचन योजना केंद्र पुरस्कृत असल्याने अनुदान मर्यादेमध्ये वाढ करण्याची बाब केंद्र शासनाच्या अखत्यारित आहे. मराठवाडा विभागात सतत पडणाऱ्या दुष्काळाच्या पार्श्वभूमीवर उपलब्ध पाण्यामधून जास्तीत जास्त क्षेत्र सूक्ष्म सिंचनाखाली आणण्याच्या उद्देशाने प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेंतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या सूक्ष्म सिंचन योजनेशिवाय मराठवाडा विभागासाठी १००% राज्य पुरस्कृत सूक्ष्म सिंचन योजना राबविण्याचा निर्णय राज्य शासनाने दि. १४ ऑक्टोबर, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये घेतला आहे. सदर योजनेंतर्गत २ हेक्टर मर्यादेतपर्यंत प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेप्रमाणे शेतकऱ्यांना अनुदान अनुज्ञेय आहे. सदर योजना सन २०१६-१७ ते सन २०१८-१९ या ३ वर्षाच्या कालावधीत राबविण्यात येणार आहे. या योजनेंतर्गत रु.३३७.०० कोटी एवढा निधी खर्च करुन सुमारे १,२०,००० हेक्टर क्षेत्र सूक्ष्म सिंचनाखाली आणण्याचे नियोजन आहे. सदर योजना सन २०१६-१७ या वर्षात राबविण्यासाठी रु.७०.०० कोटी एवढा निधी उपलब्ध करुन देण्यात आला. सन २०१७-१८ या वर्षात रु.१४३.५० कोटी एवढ्या निधीची तरतूद करण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे ऊस पिकाखालील क्षेत्र सूक्ष्म सिंचानाखाली आणण्यासाठी शेतकऱ्यांना सवलतीच्या दराने कर्ज उपलब्ध करुन देण्याची योजना राज्य शासनाने दिनांक २४.०७.२०१७ च्या शासन निर्णयान्वये आखलेली आहे. सदर योजनेअंतर्गत शेतकऱ्यांना प्रती हेक्टर रु. ८५,०००/- च्या मर्यादेत ५ हे. मर्यादेपर्यंत कर्ज उपलब्ध करुन देण्यात येणार आहे. त्यासाठी त्यानाबार्ड कडून ५.५ % दराने कर्ज घेऊन राज्य सहकारी शिखर बँक व जिल्हा सहकारी बँकांच्या माध्यमातून शेतकऱ्यांना ७.५% दराने कर्ज उपलब्ध करुन देण्यात येणार आहे. सदर व्याजाच्या दायित्वापैकी ४% व्याजाचे दायित्व राज्य शासन व १.२५% व्याजाचे दायित्व साखर कारखाने सोसणार आहेत. शेतकऱ्यांना फक्त २% व्याजाची रक्कम भरावी लागणार आहे. अनुसूचित जाती प्रवर्गासाठी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर कृषी स्वावलंबन योजना व अनुसूचित जमाती प्रवर्गासाठी आदिवासी उप योजना (क्षेत्रांतर्गत/क्षेत्राबाहेर) राबविण्यात येत आहे. सदर योजनेतर्गत सूक्ष्म सिंचनासाठी अनुदान देण्यात येते. सदर अनुदानाची रक्कम प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेंतर्गत देण्यात येणाऱ्या अनुदानास पुरक अनुदान देऊन अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या शेतकऱ्यांना १०% अनुदान देण्याचा निर्णय शासनाने अनुक्रमे दि. २ ऑगस्ट, २०१७ व दि. ९ ऑगस्ट, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये घेतला आहे. योजनेत पारदर्शकता रहावी व अनुदानाची रक्कम लाभार्थी शेतकऱ्यासच मिळण्याच्या उद्देशाने अनुदानाची रक्कम शेतकऱ्याच्या बँक खात्यावर आरटीजीएस द्वारे जमा करण्यात येते. याशिवाय अनुदानाची रक्कम अदा करण्यासाठी बँक खाते आधारकार्ड क्रमांकाशी संलग्न करण्याचे बंधनकारक करण्यात आले आहे.

११	ड्रिप इरिगेशन एक लाख रुपये अनुदान देण्यात येते., उर्वरित एक लाख रुपये शेतकरी उभारु शकत नाही. त्यामुळे यामध्ये काही बदल करता येईल काय याचा विचार व्हावा.	केंद्र पुरस्कृत सुक्ष्म सिंचन योजना केंद्र शासनाच्या मार्ग दर्शक सूचनांनुसार राबविण्यात येते. केंद्र शासनाने अनुदान देण्यासाठी लॅटरलमधील अंतरानुसार खर्च मर्यादा निश्चित केली आह. सदर खर्च मर्यादेवर अनुदानाची परगिणना करुन शेतकऱ्यांना अनुदान देण्यात येते.देण्यात येणारे अनुदान लाभार्थी शेतकऱ्यालाच मिळावे यासाठी अनुदानाची रक्कम शेतकऱ्याच्या बँक खात्यावर जमा करण्यात येते. अनुदानामधील गैरव्यवहार टाळण्यासाठी बँक खाते आधार कार्डशी संलग्न करण्याची बंधनकारक करण्यात आले आहे.
१२	विभागाने त्याच्या अखत्यारितील कृषी विषयक विविध योजना बंद केल्या आहेत.	योजनाची दिरूक्ती टाळण्यासाठी काही योजना बंद करण्यात आल्या आहेत. तथापि त्याचा कोणताही परिणाम शेतक-यांना देण्यात येणा-या सवलतीवर झालेला नाही.

१३	हदगाव विधानसभा मतदार संघातील कृषि विभागातील विविध योजनांतर्गत झालेला खर्च याबाबतचा तपशिल

विविध योजनेअंतर्गत हदगाव विधान सभा मतदार संघात सन 2016-17 मध्ये झालेला खर्च व सन 2017-18 प्रस्तावित कार्यक्रम

कार्यालय - जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी, नांदेड

शाखा : विस्तार

(आकडे लाखात)

अ. क्र.	योजना	सन 2016-17 झालेला खर्च			सन 2017-18 करीता प्रस्तावित कार्यक्रम			एकुण		
		हप्ता	जिल्हाहप्ता	एकुण	हप्ता	जिल्हाहप्ता	एकुण	हप्ता	जिल्हाहप्ता	एकुण
1	राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान	48.186	46.509	94.695	45.600	21.870	67.470	93.786	68.379	162.165
2	ह.अ.सु.अ. डाळ विकास कार्यक्रम	3.920	0.000	3.920	1.600	0.000	1.600	5.520	0.000	5.520
3	रा.कृ.वि.यो. अंतर्गत डाळ एकाईटा व्यवस्थापन (रोपवाटीका)	0.000	0.000	0.000	3.750	0.000	3.750	3.750	0.000	3.750
4	राष्ट्रीय गळीतधान्य व तेलवाहू अभियान	34.840	9.390	44.230	32.210	10.290	42.500	67.050	19.680	86.730
5	कोरडवाहू क्षेत्र विकास (RAD)	25.102	0.000	25.102	21.850	0.000	21.850	46.952	0.000	46.952
6	कोरडवाहू शेती अभियान (DLFM)	0.000	0.000	0.000	11.700	38.840	50.540	11.700	38.840	50.540
7	राष्ट्रीय कृषि विकास कार्यक्रम (RKVY)	3.529	1.764	5.293	0.000	0.000	0.000	3.529	1.764	5.293
8	अंतर्गत नवे उपक्रम कार्यक्रम	1.800	0.000	1.800	0.000	0.000	0.000	1.800	0.000	1.800
9	कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान	12.412	2.743	15.155	25.847	11.315	37.162	38.259	14.058	52.317
10	राष्ट्रीय कृषि विकास योजना यांत्रिकीकरण	0.000	0.000	0.000	34.410	16.500	50.910	34.410	16.500	50.910
11	एकात्मिक फलोत्पादन अभियान (MIDH)	30.700	0.000	30.700	0.600	2.000	2.600	31.300	2.000	33.300
12	राष्ट्रीय कृषि विकास योजना (फलोत्पादन)	23.460	1.980	25.440	7.660	7.660	15.320	31.120	9.640	40.760
13	फळपीक लागवड योजना	45.380	0.800	46.180	237.500	109.000	346.500	282.880	109.800	392.680
14	नानाजी देशमुख अभियान	778.000	255.000	1033.000	802.000	418.030	1220.030	1580.000	673.030	2253.030
15	एकात्मिक पामतेल व्यवस्थापन कार्यक्रम	0.000	36.700	36.700	54.000	48.400	102.400	54.000	85.100	139.100
16	जिल्हा नियोजन समिती-नू. योजना	0.000	10.000	10.000	120.500	44.000	164.500	120.500	54.000	174.500
	एकुण	1007.329	364.886	1372.215	1399.227	727.905	2127.132	2406.556	1092.791	3499.347

१४	कृषी विभागाकडील लघु पाटबंधारे कामांमध्ये अनियमिततेबाबत जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी श्री.तोटावार यांना निलंबीत करण्याबाबतचा प्रस्ताव संबंधितांकडे पाठविण्यात यावा व त्यांच्याविरुध्दचा विभागीय चौकशीचा अहवाल सादर करण्यात यावा.	• सदर मुद्दयाचे अनुषंगाने मा.जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांचे कार्यालयाचे स्तरावरुन करण्यात आलेल्या कार्यवाहीबाबत अवगत करण्याबाबत कृषि आयुक्तालयाचे पत्र दि.३०/३/२०१६ अन्वये मा.जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांना कळविण्यात आले होते. मात्र, याबाबत कोणताही पत्रव्यवहार कृषि आयुक्तालयास प्राप्त झालेला नाही. • याच विषयाबाबत ग्रामविकास व जलसंधारण विभागाकडील विधानसभा तारांकीत प्रश्न क्र.५१७८८ उपस्थित झाला होता. त्यानुषंगाने जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांनी शासनास उत्तर सादर केले आहे. सदर उत्तराच्या पूरक टिपणीमध्ये असे नमूद केले आहे की, या प्रकरणी जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांचे पत्र दि.८/९/२०१५ अन्वये चौकशीसाठी उपजिल्हाधिकारी, पुनर्वसन यांचे अध्यक्षतेखाली त्रिसदस्यीय समितीची नेमणूक करण्यात आली होती. याबाबत मा.ना.पालकमंत्री महोदयांचे अध्यक्षतेखाली झालेल्या जिल्हा नियोजन समिती बैठक दि.२५/९/२०१६ रोजी, सदर चौकशी समितीचे अध्यक्ष उपजिल्हाधिकारी दर्जाचे अधिकारी असल्याने त्यांचेमार्फत समकक्ष किंवा वरिष्ठ पदावरील अधिकाऱ्याची चौकशी करणे संयुक्तीक होणार नाही. त्यामुळे संबंधीत विभागामार्फत सदर चौकशी पूर्ण करणेस सूचीत केले. • उक्त मुद्दयाबाबत जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांचेकडून पत्रव्यवहार प्राप्त झाला किंवा कसे व त्याअनुषंगाने वस्तुस्थिती काय आहे याबाबत कृषि आयुक्तालयाचे पत्र दि.५/४/२०१६ अन्वये विभागीय कृषि सहसंचालक, लातूर यांना कळविण्यात आले होते. त्यानुसार विभागीय कृषि सहसंचालक, लातूर यांचे पत्र दि.६/४/२०१६ अन्वये, याबाबत जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांचेकडून कोणताही पत्रव्यवहार प्राप्त झालेला नाही, असे कळविले आहे. • उस्मानाबाद जिल्हयातील डीपीडीसी च्या बैठकीसंदर्भात व जि.अ.कृ.अ. उस्मानाबाद श्री.तोटावार यांच्या निलंबनासंदर्भात जिल्हाधिकारी, उस्मानाबाद यांचेकडून कोणताही पत्रव्यवहार कृषि आयुक्तालयास प्राप्त झालेला नाही. त्यामुळे उपरोक्त कारणास्तव श्री.तोटावार यांचेवर कोणतीही कारवाई प्रस्तावित करण्यात आलेली नाही. • तथापि, तुळजापूर तालुक्यातील एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रमांतर्गत झालेल्या अनियमिततेप्रकरणी श्री.तोटावार, तत्कालीन जि.अ.कृ.अ. उस्मानाबाद यांना शासन आदेश दि. १४/३/२०१६ अन्वये निलंबीत करण्यात आले व तद्नंतर शासन आदेश दि.६/७/२०१७ अन्वये पुनर्स्थापीत करण्यात आले.

परिशिष्ट "क"

समितीच्या बैठकांचे संक्षिप्त कार्यवृत्त

पहिली बैठक

दिनांक ३१ जानेवारी, २०१८

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची बैठक दिनांक ३१ जानेवारी, २०१८ रोजी महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ मर्या., प्रशासकीय भवन, चेंबूर येथे घेण्यात आली. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती

समिती प्रमुख

(१) श्री. सुभाष साबणे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्री. सुरेश गोरे, वि.स.स.

(३) श्री. चंदूभाई पटेल, वि.प.स.

(४) श्री. रामहरी रुपनवर, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्रीमती पूनम ढगे, अवर सचिव

(२) श्रीमती वसुधा मुळे, कक्ष अधिकारी

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ.

विभागीय अधिकारी :-

(१) श्री. प्रफुल्ल ठाकूर, व्यवस्थापकीय संचालक

(२) श्री. सर्जेराव घाडगे, महाव्यवस्थापक

(३) श्री. आनंद लोमटे, उप महाव्यवस्थापक

(४) श्री. अशोक हांडे, उप महाव्यवस्थापक लेखाधिकारी

(५) श्री. तुषार मठकर, सहा.आयुक्त,कोकण विभाग

(६) श्री. अरुण माने, सहा.महाव्यवस्थापक

सदरहू बैठकीत समितीने महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळातील अधिकाऱ्यांसमवेत चर्चा केली.

दुसरी बैठक

दिनांक २१ ऑगस्ट, २०१८

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची बैठक दिनांक २१ ऑगस्ट, २०१८ रोजी विधानभवन, मुंबई येथे झाली. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती

समिती प्रमुख

(१) श्री. सुभाष साबणे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्रीमती मनिषा चौधरी, वि.स.स.

(३) श्री. बाळासाहेब मुरकुटे, वि.स.स.

(४) डॉ. पंकज भोयर, वि.स.स.

(५) श्री. बळीराम सिरसकर, वि.स.स.

(६) श्री. चंदूभाई पटेल, वि.प.स.

(७) श्री. रामहरी रुपनवर, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव

(२) श्रीमती पूनम ढगे, अवर सचिव

(३) श्रीमती वसुधा मुळे, कक्ष अधिकारी.

विजाभज, इमाव व विमाप्रक (इतर मागासवर्ग) विभाग.

(१) श्री. जे. पी. गुप्ता, सचिव

(२) श्री. भा. र. गावित, सह सचिव

(३) श्री. प्रफुल्ल ठाकूर, अवर सचिव

(४) श्री. ना. ल. येवगे, कक्ष अधिकारी

(५) श्री. श्रीनाथ हेंद्रे, कक्ष अधिकारी.

विभागीय अधिकारी

(१) श्री. मिलिंद शंभरकर, आयुक्त, समाजकल्याण ,पुणे

(२) श्री. माधव वैद्य, उप आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे

(३) श्री. तुषार मठकर, सहायक आयुक्त (मावक) , कोकण भवन

(४) श्रीमती स्नेहा देवकाते, सहायक आयुक्त (मावक) , पुणे

(५) श्रीमती विजया पवार, सहायक आयुक्त, विजाभज, इमाव व विमाप्र, पुणे

(६) श्री. आनंद लोमटे, उप महाव्यवस्थापक, इतर मागासवर्ग महामंडळ

(७) श्री. अरुण माने, सहायक महाव्यवस्थापक, इतर मागासवर्ग महामंडळ

(८) श्री. सर्जेराव घाडगे, इतर मागासवर्ग महामंडळ

(९) श्री. लक्ष्मीकांत महाजन, प्रकल्प संचालक, बार्टी.

सामान्य प्रशासन विभाग

श्री. शि. म. धुळे, अवर सचिव,

सामाजिक न्याय व वि.स. विभाग

श्री. विजय जायकर, कक्ष अधिकारी,

सदरहू बैठकीत इतर मागासप्रवर्गीय अधिकारी/कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष याबाबत महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत इतर मागास प्रवर्गासाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्यात आली.

तिसरी बैठक

दिनांक २९ जानेवारी, २०१९

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक २९ जानेवारी, २०१९ रोजी विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :-

उपस्थिती

समिती प्रमुख

(१) श्री. सुभाष साबणे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्री. बाळासाहेब मुरकुटे, वि.स.स.

(३) डॉ. पंकज भोयर, वि.स.स.

(४) श्री. बळीराम सिरसकर, वि.स.स.

(५) श्री. चंदूभाई पटेल, वि.प.स.

(६) श्री. रामहरी रुपनवर, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव,

(२) श्रीमती पूनम ढगे, अवर सचिव.

विजाभज, इमाव व विमाप्रक (इतर मागासवर्ग) विभाग

(१) श्री. जे. पी. गुप्ता, प्रधान सचिव,

(२) श्री. शि. म. धुळे, अवर सचिव,

(३) श्री. श्रीनाथ हेंद्रे, कक्ष अधिकारी.

सामान्य प्रशासन विभाग

श्री. शिवाजी दौंड, सचिव (सेवा) व विशेष चौकशी अधिकारी (२).

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ

विभागीय अधिकारी

(१) श्री. प्रफुल्ल ठाकूर, व्यवस्थापकीय संचालक

(२) श्री. आनंद लोमटे, उप महाव्यवस्थापक

(३) श्री. अरुण माने, सहायक महाव्यवस्थापक

(४) श्री. तुषार मठकर, सहायक आयुक्त (मावक), कोकण भवन

(५) श्री. डी. व्ही. भागतकर, लेखाधिकारी (अतिरिक्त)

(६) श्री. अे. एम. तांबोळी, एन. टी. मावक, पुणे

(७) श्री. मेघराज भाते, समाज कल्याण अधिकारी.

सदरहू बैठकीत इतर मागासप्रवर्गीय अधिकारी/कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष याबाबत महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत इतर मागास प्रवर्गासाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्यात आली.

चौथी बैठक

दिनांक ५ ऑक्टोबर, २०१५

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची बैठक दिनांक ५ ऑक्टोबर, २०१५ रोजी पुणे जिल्ह्यातील कृषि आयुक्त कार्यालय येथे घेण्यात आली. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य उपस्थित होते :–

उपस्थिती

समिती प्रमुख

(१) डॉ. संजय कुटे, वि.स.स.

सदस्य

(२) डॉ. पंकज भोयर, वि.स.स.

(३) श्रीमती देवयानी फरांदे, वि.स.स.

(४) श्री. राजेश काशिवार, वि.स.स

(५) श्री. अतुल सावे, वि.स.स.

(६) श्री. ज्ञानराज चौगुले, वि.स.स.

(७) श्री. नागेश पाटील- आष्टीकर, वि.स.स.

(८) श्री. धैर्यशील पाटील, वि.स.स.

(९) श्री. सुभाष उर्फ पंडितशेठ पाटील, वि.स.स.

(१०) श्रीमती स्मिता वाघ, वि.प.स.

(११) श्री. रामराव वडकुते, वि.प.स.

(१२) ॲड. जयदेव गायकवाड, वि.प.स.

(१३) श्रीमती दिप्ती चवधरी, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

श्री.जयवंत राणे, अवर सचिव (समिती).

मागासवर्ग कक्ष

श्रीमती स्नेहा किसवे-देवकाते, सहाय्यक आयुक्त, (मावक)

कृषि विभाग, पुणे

(१) श्री. विकास देशमुख, कृषि आयुक्त,

(२) श्री. सु. ल. जाधव, संचालक, (रा.फ.ऊ.) पुणे

(३) श्री. ज. वा. देशमुख, कृषि संचालक, पुणे

(४) श्री. सु. स. ननवरे, कृषि सह संचालक,

(५) श्री. विजय इंगळे, सह संचालक (कृषि)

(६) श्री. अशोक ह. किरनळी, सह संचालक, लातूर विभाग

(७) श्री. एन. टी. शिसोदे, विशेष कृषि सह संचालक, कोल्हापूर

(८) श्री. विजय ना. घावटे, विशेष कृषि सह संचालक, नागपूर

(९) श्री. शु. रा. सरदार, विशेष कृषि सह संचालक, अमरावती

(१०) श्री. रमेश भताने, विशेष कृषि सह संचालक, औरंगाबाद

(११) डॉ. के. पी. मोते, विशेष कृषि सह संचालक, नाशिक

(१२) श्री. महावीर जंगटे, विशेष कृषि सह संचालक, ठाणे

(१३) श्रीमती विजया आ. पवार उप प्रादेशिक उप आयुक्त, स.क., पुणे

(१४) श्री. डी. एम. गिते, प्रशासन अधिकारी,

(१५) श्री. आर. पी. जाधव, प्रशासन अधिकारी,

सदरहू बैठकीत समितीने कृषी आयुक्तालय, पुणे येथील अधिकाऱ्यांसमवेत चर्चा केली.

पाचवी बैठक

दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१७

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक १४ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :—

उपस्थिती

समिती प्रमुख

(१) श्री. सुभाष साबणे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्रीमती मनिषा चौधरी, वि.स.स.

(३) डॉ. पंकज भोयर, वि.स.स.

(४) श्री. सुरेश गोरे, वि.स.स.

(५) श्री. बळीराम सिरसकर, वि.स.स.

(६) ॲड. यशोमती ठाकूर, वि.स.स.

(७) श्री. चंदूभाई पटेल, वि.प.स.

(८) ॲड. जयदेव गायकवाड, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव

(२) श्रीमती पुनम ढगे, अवर सचिव

(३) श्रीमती जयश्री म्हात्रे, कक्ष अधिकारी

वि.जा.भ.ज. इमाव व विमाप्र कल्याण (इमाकस) विभागाचे विभागीय अधिकारी :

(१) श्री. जे. पी. गुप्ता, सचिव

(२) श्री. भा. र. गावित, सह सचिव.

विभागीय अधिकारी

(१) श्री. शरद लक्ष्मण अहिरे, संचालक, वि.जा.भ.ज.

(२) श्री. पी. एम. परदेशी, सहा.संचालक विजाभज, इमाव, इमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे

(३) श्रीमती शोभा कुलकर्णी, सहायक संचालक, वि.जा.भ.ज., पुणे

(४) डॉ. पराग म. हळवणकर, संशोधन संचालक, दापोली

कृषी विभागाचे अधिकारी

(१) श्री. विजय कुमार, प्रधान सचिव

(२) श्री. सु. ए. आंधळे, अवर सचिव

विभागीय अधिकारी

(१) श्री. ए. जे. आरेकर, कृषी उप संचालक, पुणे

(२) श्री. अ. उ. बनसोडे, कृषी सहसंचालक, कृषी आयुक्तालय, पुणे

(३) श्री. एस. एस. ननवरे, कृषी सहसंचालक, कृषी आयुक्तालय, पुणे

(४) श्री. आर. पी. जाधव, प्रशासन अधिकारी कृषी आयुक्त, पुणे

(५) श्री. शिरीष जमराडे, कृषी सहसंचालक (फलोत्पादन)

(६) श्री. अ. ज. तामोरे, कक्ष अधिकारी, कृषी व पदूम विभाग

(७) डॉ. के. पी. मोते, संचालक, पुणे

(८) श्रीमती स्नेहा देवकाते, सहा. आयुक्त, मागासवर्ग कक्ष, पुणे

(९) श्री. सुभाष नागरे, विभागीय कृषी सहसंचालक, अमरावती

(१०) श्री. एस. आर. चोले, जि.अ.कृ.अ. उस्मानाबाद

(११) श्री. शेलार हरिनाथ धो, प्रशासन अधिकारी, वि.कृ.स.सं., ठाणे

(१२) श्री. गजानन पाटील, प्रशासन अधिकारी, वि.कृ.स.सं., नागपूर

सदरहू बैठकीत इतर मागासप्रवर्गीय अधिकारी/कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष याबाबत कृषी आयुक्तालय, पुणे यांच्यामार्फत इतर मागासवर्गासाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबत विभागीय सचिवांची साक्ष घेण्यात आली.

सहावी बैठक

दिनांक २५ जून, २०१९

इतर मागासवर्ग कल्याण समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक २५ जून, २०१९ रोजी विधान भवन, मुंबई येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदरहू बैठकीस खालील सन्माननीय सदस्य व अधिकारी उपस्थित होते :–

उपस्थिती

समिती प्रमुख

(१) श्री. सुभाष साबणे, वि.स.स.

सदस्य

(२) श्रीमती मनिषा चौधरी, वि.स.स.

(३) श्री. बाळासाहेब मुरकुटे, वि.स.स.

(४) श्री. बळीराम सिरसकर, वि.स.स.

(५) श्री. चंदुभाई पटेल, वि.प.स.

(६) श्री. अनिकेत तटकरे, वि.प.स.

(७) श्री. रामहरी रुपनवर, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) श्री. ना. रा. थिटे, उप सचिव

(२) श्रीमती पूनम ढगे, अवर सचिव

(३) श्रीमती जयश्री म्हात्रे,कक्ष अधिकारी

सदरहू बैठकीत इतर मागासप्रवर्गीय अधिकारी/कर्मचारी यांची भरती, बढती, आरक्षण व अनुशेष याबाबत महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ आणि कृषी आयुक्तालय, पुणे येथील तसेच इतर मागास प्रवर्गासाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबतच्या प्रारुप अहवालावर चर्चा करण्यात आली व काही सुधारणासह प्रारुप अहवाल संमत करण्यात आला.

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई